

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Fakulta tělesné výchovy a sportu

**Integrace romské minority
v podmínkách sportovních tříd na ZŠ**

Krupka Teplická

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Zpracoval: Petr Novák

Vedoucí diplomové práce: Doc. PaedDr. Ludmila Fialová, Ph.D.

Anotace

Název:

Integrace romské minority v podmínkách sportovních tříd na ZŠ Krupka Teplická

Title:

Integration of the Roma minority in the context of an elementary school with specialized sport classes ZŠ Krupka Teplická

Cíle práce:

Cílem výzkumu je získání nových poznatků o možnostech integrace sportem u romské minority. Pohybové aktivity úzce spjaté se školní výukou mohou usnadnit začleňování romského etnika do majoritní společnosti. Výzkum bude analyzovat postoje, názory a zkušenosti pedagogů. Výsledky tohoto empirického výzkumu mohou obsahově obohatit školní TV a didaktické zásady při výuce romských žáků.

Metodika práce:

Výzkum probíhal na základní škole se sportovními třídami, se silným zastoupením romského etnika. ZŠ se nachází v Krupce (Ústecký kraj). Realizovali jsme zde rozhovory s pedagogy 1. a 2. stupně se zaměřením na zjištění jejich názorů, postojů a zkušeností v oblasti pedagogického kontaktu s romskými žáky. K získání dat jsme použili metodu řízeného rozhovoru.

Výsledky:

Vzhledem k nízkému počtu dotazovaných pedagogů nemají výsledky odpovídající výpovědní hodnotu. Nicméně si lze ze získaných dat vyvodit didaktická doporučení pro praxi a výsledky práce použít v dalších výzkumech.

Klíčová slova:

Romové, integrace, interkulturní výchova, socializace, sport, pohybové aktivity, minorita

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá integrací romské minority v podmínkách základní školy se sportovními třídami.

Teoretická část pojednává o aspektech souvisejících s historií romského etnika v České republice, o postojích a vztazích mezi romskou menšinou a majoritní společností. Podrobněji se také věnuje integraci a dosavadním integračním procesům. Protože se výzkum zabývá sportem jako možným integračním prostředkem, shrnuje teoretická část též dosud nabyté zkušenosti se sportem jakožto nástrojem integrace.

Samotný výzkum byl prováděn na základní škole v Krupce v Ústeckém kraji, v lokalitě s velmi silným zastoupením romského etnika. Objektem zkoumání jsou reakce pedagogů na tyto tři oblasti: na integraci Romů (význam, dosavadní snahy a koncepce), na problémové aspekty výuky Romů a jejich chování a na zapojení Romů do sportovních aktivit školy.

Abstract

This M.A. thesis deals with the integration of the Roma minority in the context of an elementary school with specialized sport classes.

The theoretical part of the thesis focuses on the aspects relating to the history of the Roma ethnic group in the Czech Republic as well as on the attitudes and relations between the Roma minority and the majority society. It also closely addresses the issue of integration and the integration processes having taken place until now. Since the research deals with sport as a possible means of integration, the theoretical part summarizes the hitherto gained experience with sport as an integration instrument.

The practical research was conducted at an elementary school in Krupka in the Ústecký region with a strong representation of the Roma ethnic group. The research work focused on the teachers' reactions to the following three issues: the integration itself (and its significance, hitherto applied efforts and conceptions), the problematic aspects of the education and behaviour of the Roma children and the involvement of the Roma in the school sport activities.

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

2. září 2008

Děkuji vedoucí diplomové práce Doc. PaedDr. Ludmile Fialové, Ph.D. za cenné rady,
připomínky a metodické vedení práce.

OBSAH

ÚVOD	9
TEORETICKÁ ČÁST	10
1. Romové v kontextu historie	10
1.1 Původ Romů – historie etnika	10
1.2 Romské etnikum v České republice – historie	12
1.3 Romské etnikum v Ústeckém kraji - sociální specifika oblasti	14
2. Sociální problematika romského etnika	16
2.1 Postavení Romů ve společnosti	17
2.2 Projevy Romů v majoritní společnosti	18
2.3 Postoje majoritní společnosti k romskému etniku	19
3. Integrace Romů do společnosti	20
3.1 Proces integrace Romů	20
3.2 Integrace prostřednictvím vzdělávání	22
3.2.1 Strategie pro zlepšení vzdělávání romských dětí	23
3.2.2 Legislativní opatření a přístupy MŠMT k vzdělávání romských žáků a studentů	25
4. Interkulturní výchova	27
4.1 Učitel a interkulturní výchova	28
4.1.1 Osobnost učitele	28
4.1.2 Osobnost učitele – vlastní zkušenost	30
4.2 Interkulturní výchova prostřednictvím sportu, tělesné výchovy a pohybových aktivit	31

5.	Náplň volného času sportem a pohybovou činností (Interkulturní výchova ve volném čase)	32
5.1	Sport– prostředek integrace a socializace	33
5.2	Studie zabývající se problematikou interkulturních vztahů a sportu	35
	EMPIRICKÁ ČÁST	40
6.	Výzkumný problém, cíle	40
6.1	Lokace výzkumu a její charakteristika- Základní škola Krupka Teplická	40
6.2	Nevýhody koncepce ZŠ Krupka Teplická	41
6.3	Výzkumné hypotézy	42
6.4	Výběr respondentů	43
6.5	Použité výzkumné metody	43
6.5.1	Řízený rozhovor – interview	43
6.5.2	Vedení rozhovoru	44
	VÝSLEDKY A INTERPRETACE	45
7.	Vlastní výzkum a interpretace výsledků	45
7.1	Interpretace opovědí	45
7.2	Vyhodnocení hypotéz	62
	DISKUSE A DOPORUČENÍ	64
	ZÁVĚR	67
	SEZNAM LITERATURY	68
	SEZNAM ZKRATEK	72
	SEZNAM PŘÍLOH	73
	PŘÍLOHY	74

Úvod

Snahy integrovat Romy do většinové společnosti provázejí naši společnost již několik století a to s velmi malým úspěchem. Historické prameny i současné studie vidí základní problém ve výchově romských dětí.

Již mnoho let žijeme po boku Romů ale stále je toto soužití plné nesvárů a problémů. Pokud chceme spolu vycházet, musíme se snažit tuto situaci rychle řešit. Pro budoucí je důležité hledat to, co nás spojuje, a ne stále vyhledávat rozdíly mezi našimi kulturami a neustále je porovnávat, která je lepší a která horší. Jsme si vědomi, jakým množstvím odlišností jsou nám Romové cizí, mají jiný jazyk, jiné názory, vlastní kulturu, jiné hodnoty, odlišný vzhled, jinou historii, jiné zdroje obživy, jim vlastní rodinné vztahy, jiný způsob života.

Samozřejmě, že se musí snažit tuto situaci řešit obě strany, protože se týká nás všech. Současný stav však napovídá, že se soužití mezi námi bude ještě více zhoršovat, pokud ovšem nezačneme tuto situaci urychleně řešit.

Záměrem předkládané práce je zjistit, jak probíhá integrace na ojedinelém projektu sportovních tříd v takto specifické lokalitě s velmi silným zastoupením romského etnika. Budeme se zabývat jednotlivými aspekty výuky, názory pedagogů na přístup romských žáků ke školním povinnostem, názory hodnotící jejich prospěch. Zajímá nás, jak učitelé podporují žáky v mimoškolních aktivitách, především ve sportovních činnostech. A jak sportovní činnost organizovaná školou ovlivňuje samotnou školní práci dětí.

Učitelé romských žáků jsou odpovědní nejenom za formování vztahů uvnitř třídního kolektivu, ale jejich odpovědnost je širší. Odpovídají i za ovlivňování zdravých vztahů mezi Romy a celou majoritou. (Balvín 1997)

Práce by mohla ukázat i charakteristiku současného pedagoga ve vztahu k romským žákům. Jak je vlastně pedagog připraven na úlohu „mesiáše“?

TEORETICKÁ ČÁST

1. Romové v kontextu historie

1.1 Původ Romů – historie etnika

Pro komplexní pochopení romské problematiky je důležité seznámení s historickými kořeny naší menšiny. Musíme porozumět současným vztahům na základě předchozího dlouhodobého vývoje.

Původní vlastní Romů je Indie. Antropologicky se odlišovali od většiny obyvatelstva, kde patřili k nižším vrstvám společnosti. V Evropě se objevili v první polovině 14. století a nelze říci, že by byli přijati. „Evropa se k nim chovala nehostinně jako k cizorodému elementu, ohrožujícímu její společenský řád svým nonkonformním způsobem života, navíc viděla v jejich hudbě a tanci, v různých kejklích a ve věštění ideologickou diverzi“. (Říčan, 1997)

Evropa je přivítala s údivem, neporozuměním a útlakem. Byli různě pojmenováni, zcela odlišně od jejich skutečného původu. Proto je těžké mnohdy najít zprávy o jejich přítomnosti v různých oblastech. Některé malé skupiny prošly naprosto bez povšimnutí a navíc byly často zaměňovány s jinými skupinami obyvatel. (Šotolová, 1997)

Jejich řeč nese stopy dlouhého putování Evropou a až na konci 18. století byl odhalen původ romského jazyka a jeho podobnost se sanskrtem, indickým jazykem. S přímou identifikací se setkáváme v roce 1322, kdy popsal skupinu Romů františkánský mnich Simeon Simeonis.

Ve druhé polovině 14. století jsou na ostrově Korfu. Na západním pobřeží Peloponésu se Romové a zprávy o nich objevují v roce 1384. Ve stejné době se objevují na Kypru, kam přicházejí z východu. Některé oblasti, kde se Romové usadili, byly často nazývány „malým Egyptem“, což částečně vyplývalo ze zkušeností s jejich nebývalou plodností. Tak se například nazývala oblast Epirea v Řecku. Snad pro toto označení se mnohdy vžilo označení jako pro Egypt'any, Gypsies v angličtině, Gitanos ve španělštině. (Šotolová, 1997)

Šíření romských skupin pokračovalo po celé Evropě. Od 14. století migrovaly přes Valašské Rumunsko, Čechy do celé západní Evropy. V 15. století jsou ve Francii, Itálii osidlují z jihu i severu.

V roce 1420 se Romové nacházejí ve Španělsku. Zde v kronice byl poprvé jejich původ popsán správně. Zápis tvrdí, že přicházejí z Indie. Severní Evropa je hostí v první

polovině 16. století. Objevují se na Britských ostrovech, ve Skotsku, ve Walesu, přicházejí do Dánska. Švédský kronikář Olai Petri roku 1512 poznamenává: „Tito putují ze země do země, známi jako Tataři, přišli do naší země a do Stockholmu. Nikdy předtím jsme jich neviděli“. (Šotolová, 1997)

Další anabáze pokračuje přes Norsko, Finsko do Estonska a Ruska. Romové také migrovali do Afriky a Ameriky. V 17. století sem byli deportováni z Portugalska, ze Španělska, později z Anglie a Francie.

Příčinou migrace byla bída, hlad, ale především pronásledování, které vedlo k útěku. Romové byli vražděni, často se svolením úřadů. „Cikána kdo zabije, z žádného mordu viněn býti nemá“ (Augšpurský sněm, 1548). Sněm pak Romy (Cikány) vypověděl ze země, kvůli špionáži ve prospěch Turků. Romové tehdy odešli do západní Evropy, hlavně do Francie, kde jim začali říkat bohémové, protože přišli z Čech. Byli stále obklopeni nevraživostí a nepřátelstvím. Lepší život pak zákonitě hledali jinde. V ostatních částech Evropy ovšem vstřícnější přístup nenalezli. A zde se dají identifikovat komplikované vztahy mezi menšinovými Romy a majoritou.

V procesu formování států se lidé obávali vyzvědačů, přistěhovalců a okrajových skupin. V těchto souvislostech byli Romové chápáni jako hrozby a zaměřila se na ně pozornost. Církev je odmítala jako pohany, katolíci je exkomunikovali, protestanti je pronásledovali v průběhu reformace proto, že přicházeli z katolických zemí. Řemeslná společenstva a cechy je odmítaly jako vetřelce, kteří bez povolení provádějí svoje řemesla, a tak je doháněly k ilegality, k žebrotě nebo i ke krádežím. Místní usedlíky dráždila jejich řeč, jejich způsob oblékání, způsob života a proto je nazvali čarodějníky, loupežníky a původci nemocí. Tak vznikala temná a děsuplná podoba o kočovnicích s tmavou pletí a duší, tak se jevila na dlouhou dobu v očích společnosti. (Šotolová, 1997)

Silně diskriminační přístup k Romům, tehdy cikánům, trval neustále v průběhu 400 let a vyvrcholil genocidou v době fašistického Německa. Mnohé země, včetně Československé republiky, se ještě v polovině 20. století držely právních norem, které popíraly právo Romů na svobodný život. V roce 1927 byl vydaný Československou vládou Zákon o potulných Cikánech. V Norsku výnosy ze 17. a 18. století diskriminující Romy platily až do roku 1954. V roce 1956 odmítl německý Spolkový soudní dvůr odškodnit Romy za útrapy Hitlerovy „rasové“ očisty s poukázáním na jejich asociální vlastnosti a prohlásil pronásledování a deportace jako nutná policejní opatření.

Zda byla vydaná opatření adekvátní k tehdejšímu sociálnímu chování Romů není předmětem této diplomové práce, ale jistě stále přetrvávají tendence a názory té doby. I když samozřejmě v menší míře. A také se dá lépe chápat averze a nedůvěra Romů

k většinové společnosti. Výjimečné pokusy o integraci do majority v historických análech nacházíme, ale vždy selhaly.

1.2 Romské etnikum v České republice – historie, soužití

Konec druhé světové války byl pro Romské etnikum zlomový. Romové se vraceli z koncentračních táborů, nevíme, kolik zbylo rodin. V té době migrovalo přes naše území více národnostních skupin. Kočovní Romové se většinou vrátili ke kočovnému způsobu života. V Čechách se usadili především slovenští Romové v oblastech průmyslových center přihraničí Čech a Moravy. Poválečné Čechy a Morava lákaly slovenské Romy slušnými byty a pracovními příležitostmi. Stabilizované komunity některých menších měst (např. Český Krumlov a Rokycany) integrovaly menší skupiny Romů poměrně úspěšně. Divoký Západ zlatokopeckého pohraničí a velkoměstské aglomerace se stavbami socialismu a s rozsáhlou sociální patologií však měly na romskou duši a na morálku vznikajících romských komunit devastující vliv. (Říčan, 1997)

Hlavními důvody migrace bylo hledání práce v průmyslu, protože v původních romských osadách na Slovensku nebyly pracovní příležitosti. „Romské osady byly sice do jisté míry ghettem, zároveň však i prostorem svobody, regulované v podstatě jen jejich vnitřní samosprávou. Tyto osady byly jakýmsi satelity majoritních slovenských vesnic, pro něž Romové vykonávali za naturální odměnu převážně nejhrubší práce. Ti, kteří bohatli a stoupali na společenském žebříčku jako špičkoví hudebníci či obchodníci, osady postupně opouštěli.

Během socialismu a koncem 20. století se tyto osady z velké většiny rozpadly. Nové zřízení státu přineslo mnoho změn. V roce 1951 ministerstvo vnitra zpracovalo zprávu o počtu Romů a způsobu jejich života v jednotlivých krajích, okresech a obcích. Na základě výsledků zprávy byla vydána 1952 směrnice, jež upravovala poměry „osob cikánského původu“.

Byl přijat osmibodový program převýchovy:

1. Zapojení Romů do řádného pracovního poměru a ubytování v místě bydliště
2. Kontrola správnosti vyplácení mezd
3. Zvýšený dohled nad docházkou do školy a zajištění umístění cikánských dětí do předškolních zařízení
4. Výchova ostatního obyvatelstva, jíž se má dosáhnout odstranění zbytků rasové diskriminace

5. Odstranění všech projevů diskriminace v úředním styku a ve veřejném životě při současné likvidaci negramotnosti
6. Zapojení uvědomělých občanů Cikánů do převýchovného procesu
7. Řádná evidence cikánského obyvatelstva
8. Usazení kočovných Cikánů

(Šotolová, 1997)

Hlavním záměrem tehdejší vlády byla asimilace romské menšiny, její splynutí s majoritní společností a potlačení všeho romského – jazyka, národnosti, identity. První výrazně pozitivní změny nastaly až v roce 1969. Snaha Romů podílet se na řešení vlastních problémů vyústila na jaře roku 1969 v Bratislavě k ustavení Svazu Cigánů – Rómov zastupující Romy SSR. 30. srpna 1969 byl v Brně ustaven Svaz Cikánů – Romů v ČSR. Organizaci Svazu Cikánů-Romů vedl JUDr. Tomáš Holomek, který se v roce 1970 zúčastnil I. světového kongresu Romů v Londýně, na němž byla ustanovena Mezinárodní romská unie (International Romani Union) a kde se poprvé zpívala romská hymna.

Hlavní body ustavujícího sjezdu Svazu Romů:

- Romové jsou početnou společenskou skupinou, mající charakter specifické etnicko-sociální pospolitosti, která je spjata určitými znaky.
- Pocit sounáležitosti získaný vývojem a hodnoty, které byly Romům od malička vštěpovány, jim i dnes pomáhají udržet životní rovnováhu ve složitém společenském vývoji.
- Spjatost s určitými tradicemi a kulturně společenskými hodnotami. Hodnoty, zvyky, tradice se přenášejí z generace na generaci a zachovávají se u Romů žijících mezi ostatními občany jako národnostní moment, a tedy jako záměrný výraz odlišnosti.
- Romové dosud neměli možnost projevit se jako společenská skupina, protože jejich hodnoty byly neustále popírány, omezovány a znehodnocovány bez bližšího poznání. Pokud byli Romové bráni jako celek, pak byly především zdůrazňovány jejich negativní rysy, které lze spíše považovat za formy obrany a odporu na tlak

Oba svazy byly po nástupu normalizačního období nuceny ukončit svou činnost v roce 1973. Z tohoto období pochází významná směrnice „O výchově a vzdělání výchovně zanedbaných a prospěchově opožděných cikánských dětí“. Tato směrnice zdůrazňuje nutnost zřizovat třídy pro adaptaci romských dětí při mateřských školách. Doporučuje zřizovat speciální třídy pro zvlášť prospěchově opožděné děti. Umožňuje zřizovat 1. – 5. ročník základních škol pro tyto děti, oddělení školních družin, školních klubů, výchovné

skupiny v dětských domovech. Ve třídách základních škol, v nichž je více než pět romských žáků, je nejvyšší počet dvacet pět žáků. Směrnice stanoví, že romské děti mají být zařazovány do škol a tříd pro cikánské děti jen na dobu nezbytně nutnou. (Pavelčíková, 2004)

Od počátku sedmdesátých let byla státem řízená asimilace nahrazena mírnější koncepcí společenské integrace. K vyrovnání s majoritou mělo dojít cestou materiálních a sociálních výhod pro „občany cikánského původu“ – přednostním přidělováním bytů, zvýšením sociálních dávek, bezplatnou docházkou romských dětí do mateřské školy, letními rekreačně výchovnými tábory apod. Tato opatření však situaci dále jen zhoršila, neboť Romové se touto cestou stali plně závislí na státní pomoci. (Horváthová, 1998)

Komunistická politika byla - v tradici Marie Terezie - tvrdě orientována na asimilaci. Pojala Romy jako sociokulturně zaostalé obyvatelstvo, jež je třeba povznést i proti jeho vůli soustavným vzděláváním a zapojením do pracovní činnosti. Kočovní způsob života, který někteří z nich vedli, byl nepřijatelný, protože ztěžoval jejich sociální manipulaci, byl proto zakázán a dodržení zákazu brutálně vynuceno. Jejich jazyk byl považován za zbytečnou komplikaci vzdělávání a komunikace, jejich specifický životní styl a kultura měly ustoupit -ostatně stejně jako mnoho jiných specifík majoritních – jednotnému socialistickému novotvaru podle sovětského vzoru. Nebyla uznána existence romské národnosti.

Pokud byli Romové velmi řídké rozptýleni mezi majoritním obyvatelstvem, došlo mnohdy skutečně k jejich asimilaci, rozplynuli se a byli zbaveni svého trpkého údělu. Tam, kde geografická situace usnadňovala jejich typický pospolitní život, nedošlo k asimilaci, nýbrž k vytváření pospolitosti charakterizované „protigádžovskou“ solidaritou, jež ovšem přinášela sotva více než negaci. (Říčan, 1997)

1.3 Romské etnikum v Ústeckém kraji

Vzhledem k přijatým mezinárodním doporučením pro sčítání lidu a úmluvám v oblasti lidských práv nelze zjistit přesné počty Romů. Jasnou odpověď na otázku, kolik u nás žije Romů, nemáme. Podle Kalibové (1997) určení přesného počtu Romů sice představuje výchozí základ pro odhad šíře tzv. romské problematiky do budoucnosti, ale není tak podstatný. Sčítání lidu na našem území v roce 2001 uvádí 11000 příslušníků romské národnosti, odhadovaný počet se pohybuje mezi 200 tis. až 300 tis. Romů. Číselná data o počtech Romů, která se objevují v různých publikacích, jsou odhady, nicméně republikové rozložení romského etnika je o poznání čitelnější. Sčítání lidu z let 1970,

1980, 1991 nám dává jasnou představu o rozložení v krajích (Tab. č. 1, viz. příloha). Severočeská oblast, včetně Ústeckého kraje, patří mezi místa s nejhustším osídlením romským etnikem. Pokud budeme vycházet z údajů o sčítání lidu v letech 1970 – 1991, může zde činit procentuální zastoupení 27 % všech Romů České republiky.

Ústecký kraj je místo s rychlým rozvojem industrializace v posledních šedesáti letech, s prudkým rozvojem v období socialismu, s rozvojem, pro který byl příznačný především růst počtu lidí ve fyzicky náročných, méně kvalifikovaných, nebezpečných a vysoce oceňovaných profesích a zaměstnáních, který se náhle zlomil. Tomuto zlomu většina populace nerozumí, protože probíhal vlastně mimo ni. Vede to k výraznému pocitu beznaděje, k malomyslnosti, obavám a růstu společenské nervozity a napětí. Hledání viníků a těch, kteří ze situace těží, je časté. (Navrátil, 2003)

Pro Ústecko je typický vysoký podíl obyvatel odsunutých po druhé světové válce, tedy s nově přicházejícími obyvateli. Kraj obtížně hledající vlastní identitu a perspektivu, vlastní tvář. Vysoká nezaměstnanost regionu také nepřispívá. Bydlení Romů je trojího druhu - od samostatných romských bloků či částí ulic, přes rozptýlení na sídlištích až po rozptýlené osídlení v řadových nesídlištních zástavbách. Péče o romskou menšinu ze strany státní správy, samosprávy i občanských iniciativ je sice značná, ale odráží celkovou sociálně nepříznivou situaci regionu.

Dochází zde k velmi častým konfliktům mezi problémovými obyvateli a ostatní populací, konflikty s úřady. Vrcholem konfliktů často bývají extrémní reakce nejen jednotlivců, ale často i státních úředníků. Známé jsou případy Chánova či Matiční ulice. Pověstný příběh zdi separující Romů od ostatních obyvatel přesáhl nejen hranice města, ale i státu. V ovzduší panuje mezi obyvateli dusné napětí, které vede k ještě hlubší separaci a zvláštnímu strachu. Oboustrannému strachu, kdy se problémy řeší jakoby v anonymitě, nikdo nechce být tím, kdo uhodí hřebík na hlavičku.

Navrátil (2003) uvádí zkušenost z šetření v rámci komunitních studií výzkumu, kdy se v Ústí nad Labem setkává s dvěma póly vztahu k romské minoritě: „Na jedné straně až alibistický přístup městské samosprávy vůči této tematice (s poukazem, že oficiálně není jasné, kdo je Rom, a tedy nelze specifikovat ani poznatky, ani péči, ani prevenci, ani problémy; v našem výzkumu šlo o jediné město, kde se oslovení pracovníci magistrátu báli sami rozhodnout o tom, zda pomoci se šetřením - rozhodovala rada města a ta nepodpořila výzkum právě s odvoláním na „právní nevyjasněnost“). Na druhé straně neobyčejná informovanost, znalost, vstřícnost a snaha pomoci od jiných pracovníků státní správy a samosprávy“.

Atmosféra nervozity, napětí, stagnace, minimální perspektivy a tendence k hledání viníků všude kolem je typická pro každé město v této lokalitě. A jak již bylo uvedeno, je popisované chování oboustranné. Ze strany majority i ze strany romské minority. V příloze č. 1 je uvedeno pro ilustraci „Upozornění Městské policie Krupka občanům sídliště Karla Čapka a Dukelských hrdinů“, které je skrytě adresováno především zde bydlícím Romům.

2. Sociální problematika romského etnika

Romskou komunitu v České republice na konci tisíciletí charakterizují následující jevy:

Pozitivní:

- nesmělé pokusy profilovat se jako jedna z národnostních menšin a rekonstruovat romský jazyk, vlastní tradice a hodnoty,
- vznik (zatím slabých a rodově determinovaných) romských nevládních organizací,
- počínající profesní a vzdělanostní stratifikace romské komunity a vznik podnikatelské vrstvy
- snaha o pochopení problémů vlastní komunity a pokusy pozitivně se zúčastnit na jejich řešení,
- úspěšné zapojení se některých jednotlivců do struktur demokratické společnosti a využívání jejích možností.

Negativní:

- masivní nástup rasismu, diskriminace a rasového násilí, jehož obětí jsou především Romové,
- prohlubující se izolovanost romské komunity a její sociální propad na samotné dno společnosti,
- nepřipravenost většiny Romů uspět na trhu práce s ohledem na nízkou kvalifikovanost a špatné pracovní návyky,
- vzrůstající závislost většiny Romů na státní sociální pomoci,
- nedořešené problémy některých Romů se státním občanstvím ČR,
- problémy Romů v oblasti bydlení (neplacení nájemného, v důsledku toho administrativní přestěhování např. do tzv. holobytů, vystěhovávaní z restituovaných domů, ekonomická neschopnost uspět na trhu s byty),
- zhoršená docházka romských dětí do škol,

- malá účinnost již centrálně neřízené zdravotní prevence.

(Frištenská, 1997)

2.1 Postavení Romů ve společnosti

Romové se dosud společensky stýkají převážně mezi sebou, mluví jen spolu a s ostatními našimi občany se setkávají jen na pracovištích, v úřadech a na ulicích. Vzájemné předsudky vedou k distanci, sociální kontakt je minimální a představy jedné skupiny o druhé jsou značně zkreslené. Obě komunity žijí spíše „vedle sebe“ než „spolu“. Společenské vědomí romské komunity je proto determinováno bájemi pravlasti Romů – Indie více než společenskou skutečností „Střední Evropy jedenadvacátého století“.

Značnou roli v procesu přeměn tradičního romského života, myšlení a hodnotové orientace sehrála a dodnes sehrává - pokud jde o negativní dopady - oblast vzájemných vztahů mezi Romy a neromy, určovaná etnickými stereotypy a předpojatostí, antipatiemi, nedůvěrou až nevraživostí na obou stranách, až po projevy rasové diskriminace směrem k Romům. Skutečnost, jaké tyto kontakty jsou, ovlivňuje jak současná i předchozí historická zkušenost, tak zejména rozdílnost hodnotových orientací příslušníků té které skupiny - tedy konkrétních jednotlivců, i když stereotypní předsudky přetrvávají vzhledem k celku, byť třeba racionálně nepodloženy. Negativní či kriminální projevy části Romů bývají zobecňovány. Výrazně záporné postoje k Romům mnohdy uzavírají či znesnadňují cestu ke správnému soužití lidí těchto dvou odlišných kultur (s potřebnou mírou tolerance a minima vzájemné úcty), na straně druhé pak u Romů zákonitě vyvolávají obranné mechanismy a často i záporné reakce, které jsou mnohdy příčinou tak kritizovaných sociálně-patologických jevů. Někteří jsou navíc tím zaháněni do další společenské izolace, svým způsobem daleko závažnější než předchozí, takže dochází k určitému začarovanému kruhu. Dodnes se vyskytují problémy společensky stigmatizující diskriminaci Romů (mnohde je jim zakázán či znemožňován vstup do kaváren, na taneční zábavy či do jiných veřejných místností bez ohledu na značnou rozdílnost Romů) a nesetkají-li se s pochopením a pomocnou rukou, nastupují často tzv. projevy obranného mechanismu nebo naopak se začnou za svůj romský původ stydět a neidentifikují se s ním, protože ho považují za stigmatizující. Řada z nich se stále více distancuje od tzv. špatných či tzv. špinavých Romů. Ženy a dívky si někdy odbarvuují vlasy nasvětlo, někteří Romové žádají o změnu svého příjmení - jen aby neznělo tak typicky romsky, často dokonce mladí muži v případě interetnického sňatku přejímají jméno manželky. Vychází-li tyto snahy po změně z

pocitů společenské méněcennosti v souvislosti se svým romským původem, za který se mnozí stydí či se ho dokonce snaží popírat, je to jev nedobrý.

V novém prostředí, po přesídlení z tradiční komunity, se mění často i kritéria při výběru partnera - s výjimkou Romů olašských. Vznikají nové faktory sociální endogamie. (Balvín, 1997)

2.2 Projevy Romů v majoritní společnosti

Romské etnikum tvoří svébytnou sociální skupinu, která se stále vyvíjí a většinou stojí v opozici k neromské populaci. Pomalu zanikají některé tradiční prvky jejího systému. Rod již nemá takovou pozici, kterou si po staletí držel. Zanikla některá tradiční řemesla. Romové se přizpůsobovali sociálnímu systému majority. „Zánik tradičních ekonomických aktivit spojený s vtačováním Romů do ekonomiky industrializované společnosti, se stal tvůrcem městských diaspor“. (Pekárek, 1997)

Sociální prostředí, v němž romská minorita žije, je vytvářené majoritou a pro Romy je svým způsobem nepřátelské. Jistotu a bezpečí pak hledají ve vlastní skupině. K majoritní skupině přistupují s velkou opatrností a nedůvěrou. Uvědomují si, že se sami musí snažit o plné a rovnoprávné začlenění do společnosti a na druhé straně naopak musí zvládnout sociální tlaky, díky kterým se ocitají stále častěji na „sociálním dně“. Bohužel těchto Romů je stále více a nesnaží se svou situaci zlepšit. Jsou to lidé, kteří žijí ze sociálních dávek, které nestačí k pokrytí životních výdajů a nemají kvalifikaci pro pracovní uplatnění. Jsou to lidé, kteří propadli alkoholismu, narkomanii, gamblerství a žijí na okraji společnosti.

Velká většina projevů Romů je různou modifikací úniku či agrese jako reakce na primární emoci strachu. Je-li tudíž vztah majority a minority historicky determinován touto emoci a v současnosti neustále posilován řadou sic zdánlivě okrajových, ale pro udržení pocitu ohrožení dostačujících jevů, nelze řešení hledat pouze v působení na minoritu. Emoce strachu se v historii vytvářela nebo se spolupodílela na vzniku pravidel rozhodování vedoucích k přežití romské menšiny, avšak v současnosti tato pravidla rozhodování nabývají dimenzí konfliktu s pravidly rozhodování většinové společnosti. Tato skutečnost vystupuje do popředí obzvláště v průběhu zatím jednostranného pronikání sociálního systému minority do většinového sociálního systému. Tato jednostrannost je ve své podstatě příčinou skutečnosti, že minorita se dostává do stavu diaspory. Diaspora pak udržuje převážně ta pravidla rozhodování, která se osvědčila v historickém vývoji jako pravidla vedoucí k přežití. (Pekárek, 1997)

Nová doba však přinesla uvnitř romské komunity i některé pozitivní jevy. Mají sice zatím skromné rozměry a spíše se projevují ve své deformované podobě, ale přesto skýtají určitou naději (podle mého názoru zřejmě jedinou). V první řadě jde o pomalou, ale již přirozenou stratifikaci romské komunity na vzdělané a nevzdělané, na podnikavé a zapojující se do ekonomického života společnosti a na závislé a chudé, na ty, kteří hledají sebevědomí ve své etnické skupině a jsou ochotni z tohoto východiska spolupracovat, a na ty, kteří zatím přihlížejí nebo se uchylují k obranné agresivitě. (Fříštenská, 1997)

2.3 Postoje majoritní společnosti k romskému etniku

„Snad se jich i bojíme, snad nás odpuzují, snad přitahují naši zvědavost. Čas od času na pracovišti, v hospodě, nebo v kruhu přátel a známých vznikne debata o těchto zvláštních lidech. Každý už někdy Roma potkal, každý už v životě o Romech lecco slyšel, kolují o nich vtipy a mnohdy drastické historky. Každý něco ví, každý někde něco zaslechl, zahlédl. A tak každý svou dílčí zkušenost doplňuje poznatkem druhých, stejně nepřesným a neúplným jako je jeho vlastní a vznikají fámy, legendy, i předsudky“. (Pekárek, 1997)

Majorita má k Romům silně negativní vztah, což potvrzuje např. i nedávný výzkum agentury STEM. Z celkového počtu 1191 respondentů pouze 5 % hodnotilo svůj vztah k Romům jako kladný, zatímco odmítavý názor projevilo 68%. Vztah jako k ostatním pak cítí 19 % a 8 % respondentů k nim necítí vztah žádný (viz. Graf č. 16).

Negativní postoj k romským spoluobčanům vyjadřují častěji obyvatelé měst od 20 do 90 tis. obyvatel. Na vesnicích a v malých obcích do 2 tis. obyvatel jsou lidem romští spoluobčané častěji lhostejní. Lidé žijící v Praze, Jihomoravském kraji nebo v obcích od 2 do 5 tis. obyvatel naproti tomu častěji tvrdí, že mají k Romům stejný vztah jako k ostatním. (STEM, 2007)

Co se skrývá za těmito čísly, není těžké odhadnout. Jsou to rozdíly, o kterých se stále mluví, všichni je známe. Rozdílný pohled na svět a rozdílné chování ve všech oblastech. Nejsou to jen kulturní zvyky, antropologické odlišnosti. Je to především pohled na svět. Pro majoritní skupinu jsou Romové od podstaty patologickým zjevením. Absolutně nerozumíme (možná ani nechceme rozumět) jejich duši a jejich uvažování. Zde je zaklíněné jádro předsudku, že podstata problémů Romů není v jejich mravní odlišnosti a zkušenostech, ale v tom, že Romové jsou prvotně sociálně patologická skupina a jako k takové k nim přistupujeme. Tendencí majoritní společnosti je Romy odstavit, separovat a léčit v karanténě. Což samozřejmě není ten správný lék a ke skutečné integraci je velmi daleký. Integrace by měla vést intenzivní cestou interkulturní výchovy již od raného věku.

Většinová společnost musí projevit k romské menšině a k jejich integraci v rovině obecných vztahů a postojů jistou vstřícnost. Celkově se majorita zdá tolerantní a podporuje též různá opatření k integraci Romů. Avšak majorita je zároveň vlažná k extremistickým rasistickým projevům vůči Romům a potřebu masivní akce ze strany majority na podporu sociálního začlenění Romů si příliš nepřipouští. Spíše předpokládá dobrovolnou asimilaci Romů, bez výraznější pomoci majority. Převažuje přitom asimilační model soužití s Romy a je prosazován jednoznačnými požadavky ze strany majority. Takto charakterizovaný postoj určuje i současnou podobu politiky sociálního začlenění romské komunity v České republice. (Šimíková, 2005)

3 Integrace Romů do společnosti

Šiklová (1999) na základě četných jednání s romskými aktivisty a předáky říká, že nikdo z nich "nehlásá návrat k romské původní kultuře". Naopak, většina protagonistů romských zájmových sdružení přímo či nepřímo propaguje přizpůsobení se majoritě, přijetí jejího stylu života včetně její hodnotové orientace... Jen výjimečně si někteří z mluvčích Romů uvědomují, že snaha získat výhody majority je popřením jejich svébytnosti a vlastně formou zániku... (Říčan, 2000)

3.1 Proces integrace Romů

Integrace emancipovaných menšin je základní podmínkou pro vznik multikulturní společnosti. Je to oboustranný proces, jehož podmínkou je dobrovolná snaha těch, kteří se chtějí integrovat, začlenit se více do společnosti jako její součást, a ochota celku, do něhož se chtějí integrovat, je přijmout a respektovat jejich identitu. Vláda pohlíží na Romy jako etnickou skupinu, která je menšinou nikoliv především sociální, ale menšinou národnostní či etnickou, uznává romskou komunitu jako jednu z menšin v ČR, přiznává jí všechna práva s jejich individuálním i skupinovým výkonem, který podle Listiny základních práva svobod těší tyto menšiny. Redukce celé problematiky na sociální dimenzi, jakkoli je její řešení jako takové nezbytné, vede k zanedbání etnického rozměru pohledu na Romy a může podporovat jejich asimilaci. (Navrátil, 2003)

Zásadním zlomem v dějinách řešení romské problematiky se stal červen 2000, kdy na základě usnesení vlády č. 279/1999 ke Koncepci politiky vlády vůči příslušníkům romské komunity, napomáhající jejich integraci do společnosti, byl dokument schválen. Jde o první koncepční, systematický materiál s jasně daným cílem, kterým je integrace romské komunity do majoritní společnosti. Materiál je doplněn „Zprávou zmocněnce vlády pro lidská práva o současné situaci romských komunit“, snažící se o hledání příčin, které

romské komunity v České republice mají, a to především těmi, které může vláda svými rozhodnutími odstranit. Stranou ponechává ty příčiny, které by měli odstranit romské komunity a jejich členové sami. Podpora sociálního vzestupu, kterou se snaží „Koncepce romské integrace“ formulovat, se týká všech Romů jako příslušníků etnické menšiny, především však sociálně marginalizovaných Romů v místních romských komunitách. V materiálu jsou navrženy konkrétní možnosti řešení těchto problémů.

Hlavní cíl „Koncepce romské integrace“ je deklarován jako dosažení bezkonfliktního soužití romských komunit s ostatní společností a z něho vyplývají další dílčí cíle, kterých chce vláda v horizontu dvaceti let dosáhnout:

- Zajištění bezpečnosti Romů
- Odstranění vnějších překážek, které brání začlenění romských komunit do společnosti, tedy především všech forem rasové diskriminace.
- Pomoc při odstraňování vnitřních překážek, které brání začlenění romské komunity do společnosti, zejména odstranění handicapu ve vzdělání a kvalifikaci.
- Sociální povznesení romské komunity - snížení nezaměstnanosti, zlepšení bytové a zdravotní situace.
- Emancipace Romů a podíl na rozhodování o věcech týkající se romské komunity, podpora vzniku romské demokratické reprezentace.
- Rozvoj romské kultury a jazyka.
- Vytváření tolerantního prostředí bez předsudků.

Vláda přistupuje k vyrovnávacím akcím s perspektivou splnění cíle do roku 2015. Vyrovnávací akce se budou týkat zpřístupnění vzdělání a poskytnutí vyšší kvalifikace příslušníkům romské komunity a jedincům z podobně znevýhodněných skupin. Česká vláda při vyrovnávacích akcích půjde cestou vyrovnávacích tříd, přípravných tříd a kurzů, příplatků učitelům, kteří individuálně pracují s žáky z těchto skupin, placeného doučování, stipendií pro romské studenty, určitého zvýhodňování romských firem při zadávání zakázek (podobně jako u zdravotně postižených nebo vězňů). Nepůjde však cestou kvót, které by určovaly poměr Romů ve státní správě, u policie nebo mezi přijatými uchazeči do škol. Ministerstvo školství je pověřeno úkolem učinit opatření ke změnám výukových programů na základních a středních školách tak, aby obsahovaly výuku o Romech, jejich historii včetně nacistického holocaustu, jejich kultuře a tradicích.

Důležitou změnou z hlediska obecného společensko - politického pohledu na tzv. romský problém je v koncepci explicitně vyjádřený cíl, kterého chce vláda dosáhnout prostřednictvím aktivit směřujících k romské komunitě a kterým je integrace Romů jako etnické menšiny do české společnosti. Integrace je chápána jako plnohodnotné začlenění

minoritní společnosti při zachování své kultury, svých tradic, své historie a svého jazyka, tedy zachování specifik dané komunity, jež nejsou v rozporu se zákony majoritní společnosti. Asimilace, která je pokládána za společného jmenovatele politik předchozích vlád do roku 1989 (nucená asimilace), je v kontextu této koncepce považována za právo a záležitost svobodné volby každého Roma (dobrovolná asimilace). Je na jeho rozhodnutí do jaké míry se chce asimilovat. V této snaze může být ze strany státní správy podporován a nemělo by mu být v této snaze bráněno. Může být řešením pro jednotlivce, ale asimilace celé romské komunity je považována za kulturní ztrátu celé české společnosti. Předpokladem integrace je, že plnohodnotným způsobem se může začlenit jen emancipovaná menšina: „...historická zkušenost učí, že o co více se Romové budou cítit Romy, o to více budou svobodnými občany...“ (Kitanovská, 2005)

Plnění úkolů uložených jednotlivým resortům na základě Koncepce romské integrace je průběžně sledováno a vyhodnoceno vždy k 31. prosinci příslušného roku. Na základě informací o naplňování jednotlivých opatření je pak předsedou Rady vlády ČR pro záležitosti romské komunity (k 5. září 2008 MUDr. Džamila Stehlíková) předložena vládě aktualizovaná „koncepte“ s přesně specifikovanými úkoly pro následující rok. Vláda tak pružně reaguje na vývoj romské problematiky a snaží se ve spolupráci s jednotlivými ministerstvy a zástupci státní správy efektivně naplňovat cíle stanovené v původní Koncepci romské integrace z roku 2000. Dílčí úspěchy i neúspěchy jsou zřetelné již dnes, ale nepostačují zatím k celkovému hodnocení vládní politiky státu vůči romské komunitě. Vláda se schválenou koncepcí přihlásila k emancipaci Romů. Označila emancipaci Romů za cestu k jejich integraci do společnosti, k jejich začlenění do harmonického soužití celku. Pokud se týká asimilace, vláda uznává, že každý Rom je po celý život vystaven asimilačnímu tlaku. Každý Rom se za určitou dobu asimiluje, ale záleží jen na něm, na podmínkách, ve kterých žije, do jaké míry chce a dokáže uchovat hodnoty, které jsou hodnotami romskými – kulturní, jazykové, tradiční aj.. Není možné redukovat Romy a romství na písničky, tance a na tuto kulturu. (Kitanovská, 2005)

3.2 Integrace prostřednictvím vzdělávání

Vzdělávání romských dětí je klíčem ke zlepšení postavení romské komunity v české společnosti. Současná situace je ale dosti neuspokojivá, na což poukazuje i řada zahraničních organizací - odhaduje se, že přibližně 75 % romských dětí navštěvuje zvláštní (v současné době praktické) a speciální školy, kde tvoří nadpoloviční většinu všech žáků. Tento fakt představuje závažný společenský problém, neboť absolventi zvláštních a speciálních škol mají výrazně omezené možnosti uplatnit se ve společnosti bez základního

vzdělání na škole běžného typu. Potom většinou nemají šanci pokračovat ve studiu na vyšších stupních škol, což jim následně znemožňuje vyhovět stále rostoucím požadavkům trhu práce na pracovní sílu. Především nemají perspektivu dalšího vzdělávání. Posláním zvláštních a speciálních škol je ale vzdělávání dětí mentálně retardovaných a ne dětí ze sociokulturně nevyhovujících prostředí.

Vzhledem k tomu, že jsou romské děti přizpůsobeny určitému typu společnosti, v němž rodina zůstává často silným sociálním základem, necítí se současně dobře v českých tradičních zařízeních. Jejich školní docházka často závisí na rozhodnutí rodiny. Úroveň vzdělání romské populace je velmi nízká. Projevuje se pologramotností někdy až negramotností ve starších věkových skupinách a pologramotností ve středních skupinách. Nízkou vzdělanostní úroveň mají i Romové mladší věkové kategorie, většinou prošli jen základním vzděláním bez další kvalifikace. Nekvalifikovaná populace má omezené možnosti při výběru zaměstnání. Většinou neobstojí v konkurenci na trhu práce a zůstává dlouhodobě bez zaměstnání. Absence vzdělání tak z Romů tvoří sociálně velmi slabou skupinu. S touto skutečností souvisí hmotné zabezpečení rodiny, které zajišťuje její úroveň.

Podle údajů z minulých let lze konstatovat, že kvalifikační struktura Romů je nesrovnatelně nižší než u majoritní společnosti a hlavně velice vzdálena požadavkům trhu práce. Odhaduje se, že 80 %- 85 % romské populace má základní vzdělání, a to často získané ve zvláštních školách. Učební obory, převážně pouze dvouleté, dokončí úspěšně přibližně 8-9 % Romů. Podíl romských absolventů středních a vysokých škol je v rámci této populace minimální - zhruba 1 % Romů složí maturitní zkoušku a ani ne 5 % získá vysokoškolský diplom (v populaci starší 15ti let v ČR v roce 2001 přibližně 20 % osob dokončilo základní vzdělání, 35 % se vyučilo, 30 % občanů získalo maturitu a 8 % úspěšně absolvovalo vysokou školu). Alarmující je vysoký podíl romských osob bez vzdělání – cca 5 % mužů a 10 % žen. (Kitanovská, 2005)

Je zřejmé, že přístup ke vzdělání a získávání kvalifikace u mladé generace Romů je nutné změnit tak, aby i po dosažení 15ti let měli Romové zájem a motivaci pokračovat v učení a neodcházel po dokončení základní školy přímo na trh práce. Získat vzdělání ale není většinou pro romské děti a mládež jednoduché.

3.2.1 Strategie pro zlepšení vzdělávání romských dětí

Vzdělávání Romů je jednou z priorit, na kterou je soustředěno úsilí MŠMT o dosažení pozitivní změny současného stavu. Je nepochybné, že právě Romové jsou v tomto smyslu nejohroženější skupinou obyvatelstva a romské děti nemají bez pozitivních

vyrovnávacích akcí šanci na změnu svých životních perspektiv. Vyrovnávací akce (kompenzační mechanismy) jsou cestou, jak překonávat znevýhodnění daná rozdílnou sociokulturní úrovní a nerovným ekonomickým postavením. MŠMT vědomo si zásadního významu vzdělání pro úspěšnou integraci Romů do české společnosti, pro vyrovnání jejich životních šancí s většinovou populací dosažením rovnosti vzdělávacích příležitostí pro všechny děti, žáky a mladé lidi, vědomo si naléhavosti usilování o dosažení tohoto cíle jak pro Romy samotné, tak pro většinovou společnost, navrholo, projednalo a posléze přijalo „Strategii pro zlepšení celkové situace vzdělávání romských dětí“.

V roce 2002 předložilo MŠMT vládě ČR Návrh řešení problému vzdělávání dětí romské menšiny či jiných menšin, prostřednictvím jejich zvláštní přípravy a pozitivních opatření, který vláda přijala usnesením dne 17. dubna č. 394/2002. Usnesení č. 394/2002 a Strategie pro zlepšení celkové situace vzdělávání romských dětí z roku 2001, jsou koncepční materiály, které jsou zaměřeny na oblast vzdělávání a oblast dotační politiky.

Oblast vzdělávání

- Potřebnost spolehlivých údajů
- Předškolní vzdělávání
- Vychovatelé — asistenti učitelů
- Základní vzdělávání Romů
- Vzdělávání Romů na zvláštních školách
- Doplnění základního vzdělání
- Sekundární a terciární vzdělávání
- Multikulturní výchova na základních školách a středních školách
- Podpora specifických programů a výukových metod
- Pregraduální příprava pedagogů
- Další vzdělávání pedagogických pracovníků
- Vzdělávání vychovatelů — asistentů učitelů
- Příprava pedagogů a psychologů na práci s romskými dětmi
- Zájmové vzdělávání Romů
- Ústavní a ochranná výchova romských dětí a mládeže

Oblast dotační politiky

- Podpora vzdělávání romských žáků středních škol
- Podpora vzdělávání romských a proromských občanských sdružení
- Programy na podporu volného času dětí a mládeže

- Programy prevence sociálně patologických jevů
- Program Podpory integrace romské komunity do společnosti
- Program Vzdělávání v jazycích národnostních menšin a multikulturní výchovy
- Mezinárodní projekty za finanční spoluúčasti MŠMT
- Program PHARE 2002

Koncepce romské integrace je dokumentem vlády, který je zpřesňován a neustále doplňován podle vyvíjející se situace. MŠMT byla uložena celá řada úkolů, které byly v daném termínu splněny, nebo se průběžně plní.

3.2.2 Legislativní opatření a přístupy MŠMT k vzdělávání romských žáků a studentů

Mezi systémová opatření MŠMT lze uvést:

- Metodickým pokynem 4. J 28 498/99-24 k zajištění přeřazení úspěšných žáků zvláštních škol do základních škol byly vytvořeny předpoklady proto, aby žáci jejichž rozumová úroveň se v průběhu vzdělávání na zvláštních školách natolik zlepšila, že mohou být vzdělávání na školách základních, aby mohli být do těchto škol na základě doporučení pedagogicko-psychologické poradny a se souhlasem rodičů přeřazeni. Pracovníci PPP doporučili k přeřazení celou řadu dětí, ale souhlas rodičů k přeřazení se podařilo získat jen u některých.
- MŠMT povolilo v roce 1999 pedagogický experiment, ve kterém společnost Step by Step Česká republika ověřuje postupy neintegrace romských žáků zvláštních škol do vzdělávacího programu Základní škola. Tento experiment byl v roce 2002 po třech letech vyhodnocen a jeho výsledky, které se jeví jako velmi povzbudivé, jsou využity především v seminářích pro učitele.
- K zajištění plynulého přechodu úspěšných žáků ze zvláštní školy do základní byla zaslána Informace školským úřadům č. j. 10 433/99-24 - Vzdělávání žáků ze sociokulturně znevýhodněného prostředí, především romského etnika ve zvláštních školách, ve které bylo školám doporučeno zařazovat do zvláštních škol pouze ty děti romské komunity, které mají prokázáno mentální postižení na základě odborného vyšetření.
- Přesný postup při přeřazování žáků zvláštních škol popisuje Metodický pokyn k zajištění přeřazení úspěšných žáků zvláštních škol do základních škol č. j. 28

498/ 99-24. Dle tohoto pokynu mohou být žáci vřazeni do zvláštních škol pouze na základě odborného vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně a s písemným souhlasem rodičů.

- Jednotliví úspěšní žáci zvláštních škol jsou vzděláváni podle individuálně upravených učebních plánů a osnov (individuálně vzdělávací program, postavený na bázi vzdělávacího programu Základní škola/Obecná škola) ve smyslu § 4 odst. 9 vyhlášky MŠMT ČR č. 127/1997 Sb., o speciálních školách a speciálních mateřských školách. Uvedená možnost je chápána jako cílená příprava k přestupu žáka do základní školy.
- Nezanedbatelná je též možnost vzniku speciálních tříd základní školy pro žáky se specifickými vývojovými poruchami učení nebo chování při zvláštních školách, a to především na 1. stupni zvláštních škol tak, aby 2. stupeň mohli žáci absolvovat v běžných základních školách. Záměr byl zpočátku ověřován na vybraných zvláštních školách v ČR na základě pokusného ověřování dle § 58 písm. a/ školského zákona. Po skončení experimentu byly tyto třídy zařazeny jako součásti speciálních škol. Tamějším romským žákům se tudíž dostává plnohodnotného vzdělání za využití vstřícných podmínek speciálního školství (snížené počty žáků ve třídách, učitelé se speciálně pedagogickou kvalifikací, množství didaktických pomůcek k výuce, zvýšené náklady na vzdělávání apod.).
- Pro lepší přizpůsobení zvláštní školy potřebám romských dětí byl vytvořen Alternativní vzdělávací program Zvláštní školy pro žáky romského etnika schválený MŠMT pod č. j. 35 252/97-24, který rozšiřuje kurikulum zvláštní školy o postrádané prvky romistiky a zaměřuje se na praktické činnosti žáků.
- Zákonem č. 19/2000 byl novelizován zákon 29/1984 Sb., o soustavě základních škol, středních škol a vyšších odborných škol (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů. Novelizace spočívala především ve změně dikce § 19 odstavec 1, který nově zní: „Ke studiu na středních školách se přijímají žáci a další uchazeči, kteří splnili povinnou školní docházku a kteří při přijímacím řízení splnili podmínky pro přijetí prokázáním vhodných schopností, vědomostí, zájmů a zdravotní způsobilosti požadované pro zvolený směr vzdělávání“. Tím

byla odstraněna administrativní překážka, která mohla bránit některým žákům základních a zvláštních škol ve svobodné volbě oborů středního vzdělávání.

- Návrh školského zákona je již koncipován tak, že neodděluje základní a zvláštní školy. V rámci základního vzdělávání však vytváří podmínky pro to, aby všem žákům bylo poskytováno takové vzdělávání a taková podpora, která odpovídá jejich specifickým vzdělávacím potřebám.
- MŠMT přijalo v roce 2001 jako svůj dlouhodobý program v oblasti vzdělávání romských žáků a studentů „Strategii pro zlepšení vzdělávání romských dětí.
- Ustanovení § 60 zákona č.29/1984 Sb. ve znění pozdějších předpisů (školský zákon) umožňuje osobám, které nezískaly základní vzdělání, tedy absolventům zvláštních škol a pomocných škol, získat základní vzdělání po absolvování kursů organizovaných při základních školách nebo středních školách. K tomu MŠMT vydalo Metodický pokyn k doplnění vzdělání poskytovaného zvláštní školou č. j. 18 371/96-24, Věstník MŠMT sešit 8/1996, ve znění dodatku pod. č. j.: 28 605/9622. K tomu se vztahuje též Rozhodnutí MŠMT o doplnění vzdělání pomocnou školou a metodický pokyn k jeho provádění č. j.: 19096/97-24, Věstník MŠMT sešit 4/19998. O bezplatném doplňování základního vzdělávání dospělých občanů podalo MŠMT podrobnou informaci pod č. j.: 16 976/95-40, Věstník MŠMT sešit 12/1995.

4. Interkulturní výchova

„Ústecká Poradna pro manželství, rodinu a mezilidské vztahy provedla v roce 1994 výzkum názorů ústecké mládeže na romské spoluobčany. Byli to žáci učilišť a středních škol. Pouze 5,5 % dotazovaných si myslelo, že bychom Romům měli pomáhat a rasové konflikty řešit. 62 % jsou pro okamžitou likvidaci romského etnika. Další chtěli vyvézt Romy na ostrov, postavit pro ně koncentrační tábory nebo provést rozsáhlou genocidu...“ (Štych, 1995)

Souběžná výchova dětí minoritní romské populace i dětí majority je jedna z významných cest k integraci, ale zároveň i k potřebnému uvědomění si národnostních jedinečností.

Podmínkou zvýšení vzdělanostní úrovně romského etnika je oboustranné akceptování etnických a kulturních odlišností ve výchovně vzdělávacím procesu. Je

obtížné umísťovat ve škole děti, aniž by byly postupně integrovány do společnosti, ve které se cítí naprostými cizinci. (Šotolová, 2000)

Škola má velmi důležitou funkci při vytváření multikulturních společností. Částečně i proto, že právě ve škole si děti budují sociální vztahy k ostatním dětem, které pocházejí jak z většinové společnosti, tak z rodin migrantů nebo etnických menšin. Některé hodnoty, jako jsou tolerance a úcta k jednotlivcům, se posilují přímo náplní vyučování i nepřímo přístupem k jednotlivým předmětům. (Kitanovská, 2005)

Výchova k toleranci je samozřejmá součást výchovy již od mateřské školy. Součástí výchovy k toleranci je odbourávání předsudků a odstraňování stereotypů z poznání všech dětí. Tento proces již započal a probíhá, nicméně je třeba hledat a nacházet další formy, jak jej podporovat zejména na místní úrovni. Největší část zodpovědnosti v poskytování informací, které povedou ke předávání a šíření pozitivních zkušeností, leží na lidech, kteří pracují s dětmi. Ať už jsou to učitelé, vychovatelé a nebo vedoucí zájmových kroužků a sdružení.

Multikulturní výchova jako výchova k realizaci práva každé národnostní komunity uchovávat a rozvíjet svou vlastní kulturu a jako konkrétní pomoc školy, jejího vedení a učitelského sboru, při jejím rozvíjení vede k rozvoji identity příslušníků jednotlivých národností.

Potlačováním základních práv v nacházení vlastní identity docházelo v minulém režimu k milným krokům převýchovy romských dětí. Zkušenosti ve všech zemích v soužití menšin a majority nás poučují o důležitosti zachování identity každého jedince. Interkulturní výchova žáků ve školách spočívá v rovnosti přístupu k jedinci a menšinám majoritní společnosti, proto je nutné používat prvky této výchovy na všech školách, které vzdělávají romské děti.

4.1 Učitel a interkulturní výchova

„Jsou dvě cesty etické výchovy. Mravní poučování. To je moralizování. Druhou, která se v pedagogice používá dnes hojněji, je metoda činnosti. Vytváření situací, v nichž musí žák zvažovat, co je dobré, co zlé, musí se rozhodovat a volit. Je to forma hry, modelových situací, spojená často i s estetikou projevu“. (Balvín, 1999)

4.1.1 Osobnost učitele - postoje, přístup, vlastnosti

Kluzáková (1997) konstatuje na základě vlastní praxe, že romské děti jsou vzdělavatelné v rámci základního školství. Předpokladem je, že romské dítě dostane více času na osvojení návyků a vědomostí, budou mu také přizpůsobeny podmínky, za kterých

osvojování učiva probíhá. Zvláště na počátku školní docházky a při přechodu na 2. stupeň romské děti potřebují individuální přístup, aby vyrovnaly handicap daný odlišnou hierarchií hodnot romské rodiny, odlišným životním stylem, nedostatečnými jazykovými znalostmi, chybějící předškolní a domácí přípravou.

Balvín (1999) ve své práci k etickým aspektům prosazování „nové výchovy“, jak nazývá současný trend, také potvrzuje mou zkušenost, když tvrdí, že reformní směry současné nové výchovy mohou nabízet stovky převratných metod práce, avšak pokud nezasáhnou mravní podstatu učitelovy osobnosti, nemohou být v jeho práci účelně realizovány. Jedním z principů nové výchovy je dobrovolnost v přijetí a tvořivé realizaci nových výchovných postupů. V etické terminologii to znamená, že opravdu účinná odpovědnost učitele za výsledky výchovné práce závisí na svobodné a mravně autonomní volbě učitele. Skutečný základ učitelské práce a jeho přístupu k povolání spočívá v jeho etice, ve svobodném zvážení smyslu jeho činnosti

Předpokladem úspěšnosti romského žáka v základní škole je osobnost učitele. Měl by mít schopnost navázat s dětmi i rodiči citový vztah. Romské děti jsou velmi spontánní, emotivní a pokud mají rády svého učitele a věří mu, dokáží pak kvůli němu překonat vše. Učitel romských žáků by měl také mít schopnost sociální práce a hlavně snahu romskému etniku pomoci. Víme, že romští rodiče i děti brzy vycítí, jak to s nimi učitel myslí. (Kluzáková, 1997)

Druhým etickým faktorem učitelova přístupu je jeho humanismus, bezprostřední vztah k člověku jako cíli lidského usilování, láska k dětem. Tento obecný princip má svoji prioritní hodnotu i ve vztahu k romským dětem jako příslušníkům společenské minority, která má podle principů demokratické společnosti právo na svůj rozvoj a na svoji identitu. Také mravní vztah učitele k romskému žákovi jako k lidské bytosti s právem na svůj vlastní rozvoj úměrný jeho možnostem považují za prvotní východisko, od něhož se teprve následně odvíjí vztah k žákovi jako příslušníku romského etnika. (Balvín, 1997)

Pokud učitel s těmito morálními vlastnostmi a empatickými vlohami chtěl dlouhodobě vytrvat ve své profesi, musel by také k povolání přistupovat jako k poslání (navzdory současné době, kdy zdroj příjmů z učitelského povolání není adekvátní vydané energii).

Podle mého soudu jsou učitelé vyučující romské děti vystaveni ve své duševní a morální sféře obrovským tlakům vyplývajícím z celkové atmosféry společnosti, pro niž je distanční vztah k Romům typický. Balvín (1997) je přesvědčen, že rozhodující je u učitele výchovný étos korespondující s profesionálním etickým závazkem lékaře k pacientovi: vycházet z potřeb a zájmů dítěte, kterému je třeba pomoci při překonávání handicapů i přes

nepříznivý poměr společnosti ke komunitě jeho rodičů. A nejenom to- učitel má velké možnosti zpětně pozitivně ovlivňovat diskriminačního ducha společnosti prostředky výchovy k porozumění mezi lidmi.

4.1.2 Osobnost učitele – vlastní zkušenost

„Multikulturní výchova není o vzdálených a exotických kulturách, ale o všech lidech a pro všechny lidi!“ (Mistrík, 1999)

Vlastní zkušenost mne také přesvědčila, že romský žák je za určitých podmínek schopný obstojně absolvovat základní školní výuku. A nejsou to v žádném případě podmínky materiální. Zjednodušeně lze říci, že záleží na dvou nejdůležitějších činitelích. Prvním je kvalita kolektivu, tím myslím přístup neromských dětí k romským. Zde nezáleží ani tak na samotné inteligenci dětí, jako na jejich toleranci (musím dodat, že dítě s přirozenou inteligencí, nemám na mysli inteligenci úspěšných premiantů, má toleranci a empatii přirozenou) a přístupu. Druhým, nejdůležitějším činitelem je osobnost učitele. Ze všech obecných vlastností, které by učitel měl mít, vyberu nejdůležitější. Dle mého názoru je na prvním místě skutečný zájem o žáka. Aby ho učitel měl a mohl mít, je třeba dodržet více podmínek (malý kolektiv, dostatek času, atd.), ale těmi se také nechci zabývat. Chci charakterizovat výše uvedený zájem. K charakterizaci mi pomůže příklad z vlastní praxe: *Po dvou letech činnosti v Přípravném ročníku jsem převzal 2. třídu ZŠ. Během prvního měsíce 2. třídy jsem s dětmi převážně opakoval látku ročníku předchozího. Jednalo se o třídu s velmi malým počtem 12 žáků, převážně romského původu. Při takto malém počtu jsem si mohl dovolit pracovat s každým individuálně. Ihned v počátku mne potěšil skutečný zájem dětí o výuku, možná to bylo i tím, že jsem některé žáky učil již dříve v Přípravném ročníku a někteří docházeli na můj atletický kroužek, znali mě. S přibývajícím novou látkou jsem pozoroval, že romští žáci zaostávají za dětmi neromskými. Znal jsem je již déle a věděl jsem, že inteligenčně jsou na stejné úrovni, někteří dokonce výš. Největší problém měli s pochopením výkladu prakticky ve všech předmětech a dokonce i při atletickém tréninku (při vysvětlování nových, složitějších pravidel a her). Zmírnit nebo zobecnit rozsah učiva jsem nemohl, a tak jsem se začal více zajímat o „své“ děti. Začal jsem více komunikovat s rodinou, především mimo školu. Při kontaktech jsem neřešil školní prospěch, ale spíše podmínky jejich života, zájmy, mimoškolní program. Musím konstatovat, že se mi lépe komunikovalo s rodiči, jejichž děti docházely na atletiku. Po prvním kontaktu s rodiči mi došlo, kde hledat jádro problému. Dětem chyběl všeobecný rozhled. Rodiče byli pologramotní, mluvili velmi jednoduchou češtinou (etnolektem češtiny), měli vždy více než čtyři děti (o které se po stránce duševního rozvoje vůbec*

nestarali). Pochopil jsem, že i jednodušší souvětí nebo větná vazba s více pojmy je pro mé žáky nesrozumitelná řeč. Problém nebyl jen v řeči a slovní zásobě. Některé z dětí vůbec neznaly reálný svět kolem sebe. Musel jsem je např. v rámci prvouky vzít do města, aby pochopily co je „město“, byly poprvé v přírodě. Setkal jsem se s tím, že žák neuměl sejít z kopce, protože v životě z kopce nešel... Výuku jsem tedy musel založit na názorných ukázkách. Dříve než jsem vysvětlil nějaký pojem nebo slovo, děti pojmenovávaný předmět musely nejprve osahat nebo vidět...

Pokud bych neprojevil zájem a lpěl pouze na plnění školních osnov, mohl jsem považovat žáky za nevzdělavatelné a hrozil by jim přestup do Speciálních tříd. Nepopisuji zde nic nového a světoborného, ale pokud chceme mluvit o osobnosti učitele, nejdůležitější jeho vlastností bude zájem o děti a až na dalších místech ostatní profesní schopnosti a vlastnosti.

4.2 Interkulturní výchova prostřednictvím sportu, tělesné výchovy a pohybových aktivit

Interkulturní výchova není hlavní úlohou sportu. Nicméně pohyb, hry a sport může zahrnovat lepší šance pro interkulturní výchovu. Tělesná výchova se liší od jiných školních předmětů především proto, že se vztahuje a je založena na pohybu. Během hodiny jednájí jedinci sami za sebe, což je daleko autentičtější než v jiném kontextu. Studenti nemohou aktivitu jen předstírat. Veškeré reakce žáků můžeme vidět například při zadání instrukcí přímo a hned. Tělesná výchova umožňuje jiné formy vyučování, než ve třídách a to poskytuje řadu různých sociálních kontaktů. Pokrok v učení je patrný i při vykonávání různých aktivit, není třeba kontrola (zpětná vazba učiteli) jako při jiných předmětech. Co se týče interkulturní výchovy, další charakteristikou tělesné výchovy je, že pomáhá žákům naučit se vyrovnat Interkulturní přístup v tělesné výchově napomáhá žákům vyrovnat se s individualitou jedinců. Žáci se aktivně účastní různých cvičení, která experimentují s tělesným kontaktem. Tělesný kontakt je možný a někdy i nutný. Učitel by však měl být opatrný a měl by si být vědom určitých rizik. Někteří žáci potřebují větší intimní zónu, jiní naopak. Proto je třeba dbát na to, abychom žáky tímto způsobem ještě více nestresovali. (Růžková, 2007)

Sport je silným nástrojem v řešení mnoha sociálních a osobních problémů. Při sportu se odstraňují bariéry, rozšiřují možnosti a tím i volby. Právě proto je ideálním prostředkem pro poznávání cizích lidí, včleňování jedinců do kolektivu a tvoření sehraných

týmů. Tyto uvedené charakteristiky jsou rovněž nutné pro interkulturní výchovu. (Merunková, 2007)

Ve sportu může vzniknout pocit sounáležitosti, lze cvičit partnerské chování, ohleduplnost a pomoc sportovně slabším. Sport jako prostředek navazování kontaktů, komunikování pomáhá překonávat určité obtíže, hlavně nonverbálním jednáním. Sport a hra mohou pomoci znovunalézt často chybějící sociální kontakty a tak pomoci zvládnout život. (Fialová, 1997)

5. Náplň volného času sportem a pohybovou činností (interkulturní výchova ve volném čase)

Volný čas jako jedna ze základních oblastí života a výchovy současných mladých generací nabízí všem příslušníkům majoritní i minoritní mladé populace rozsáhlý časový prostor pro dobrovolně zvolené činnosti, jejímž obsahem i metodami trvale diferencují. Ve výchovném a hodnotovém utváření dětí a mladých lidí vznikají v tomto ohledu značné mezery, v průběhu jejich volného času pronikají k nim negativní tendence a silně na ně působí. (Balvín, 1997)

V rámci interkulturní výchovy musíme dbát na to, aby se volný čas nestával zdrojem negativních jevů, národnostního a etnického násilí a nenávisti, a naopak v něm posilovat názory a postoje vedoucí ke vzájemnému poznání a respektu, k praktické spolupráci a toleranci.

Volný čas romského dítěte je naplněn tím, co jde lehce – např. tělesnými aktivitami, děti rády zpívají a naslouchají reprodukované hudbě, mladiství hrají na hudební nástroje, ale málokdo má vůli naučit se noty, málokdo má vůli trénovat ve sportu, i když sporty a tělocvik patří k oblíbeným činnostem.

Při školách se rozvíjejí pravidelné zájmové činnosti (sportovní a zájmové kroužky, soubory, kluby, ateliéry), hudební, pěvecká, taneční, dramatická nebo literární tvorba. Sportovní, hudební, divadelní či taneční kroužky a jejich školní vystoupení mohou přilákat do školy i takové rodiče, kteří se jí vyhýbají. Čím delší čas tráví romské děti ve škole, tím je vliv školy větší a výuka i zábava se stávají podnětnějšími. Škola svým přístupem k využívání volného času, který je realizován v návaznosti na výuku (před a po výuce) a v jejím průběhu, významně přispívá k osvojení si aktivního přístupu dětí k trávení volného času a hlavně k optimální kvalitě volnočasových aktivit.

Romské děti ale většinou navštěvují pouze kroužky, které pořádá škola nebo dobrovolná organizace bezplatně. Důvodem je jejich finanční dostupnost. Zájmové útvary,

kteře spadají pod sportovní kluby, Základní umělecké školy, Domy dětí a mládeže jsou pro ně právě z tohoto důvodu nedostupné (registrační a licenční poplatky, pololetní platby). Romské děti si také raději vybírají kolektiv romských dětí, což tyto organizace nemohou nabídnout. Ve škole je možné organizovat romské kroužky, ale zase nenabízí takové spektrum jako jiné zájmové organizace. Nabízí většinou pouze klasické zájmové útvary, např. kreslení, pohybové hry, zpěv a ruční práce. Romské děti ale láká fotbal, bojové sporty, ty hudebně založené hra na kytaru, housle a jiné hudební nástroje.

Rodiče romských dětí a děti samy mají minimální zájem o organizované aktivity ve volném čase. Zájem projevují většinou pouze děti z nižších ročníků, které se snadněji motivují. Když romské dítě kroužek navštěvuje, je to kroužek pořádaný školou, tudíž bezplatný. To se týká i ostatních aktivit o víkendech a prázdninách. Na tábor a na výlet děti jezdí, ale pouze, pokud jim ho někdo uhradí. Opět se to týká dětí mladších. Starší romské děti se odmítají podříditi přísnějšímu režimu ať již ve sportovních či jiných zájmových činnostech. Čas tráví raději doma u počítačových her a televize nebo venku s vrstevníky. Již mají utvořené hodnoty a názory a veškeré tyto aktivity jim připadají zbytečné. Samozřejmě to neplatí o všech dětech.

Velmi důležitou úlohu ve formování mimoškolních aktivit a zájmů romských dětí má romský asistent, který je pro děti velkou motivací. Děti se na kroužku věnují aktivitám, které by doma neprovozovaly, napíší si ve vhodných podmínkách domácí úkoly, kroužkem zaplní alespoň část svého volného času, jsou ve svém etniku a věnují se svým zvykům. Díky romskému asistentovi se snadněji řeší „romské“ problémy ve škole. (Zelenková, 2005)

Volný čas nabízí všem příslušníkům majoritní i minoritní mladé populace rozsáhlý časový prostor pro dobrovolně zvolené činnosti. Balvín (1997) ve svém průzkumu o zájmové činnosti dětí zjistil, že ve škole je o tyto činnosti zájem, ale třetina našich ZŠ se na aktivitách týkajících se národnostních a rasových akcí nepodílí vůbec. Kulturní akce, besídky, akademie, vystoupení žáků uskutečňuje pouze 7 % škol, sportovní aktivity jen 4 %, zájmové kroužky jen 9 % škol. Ve výchově a hodnotovém utváření dětí a mladých lidí vznikají v tomto ohledu značné mezery.

5.1 Sport – prostředek integrace a socializace

„Při úvahách o roli sportu ve společnosti je prezentována celá škála názorů. Na jedné straně stojí názory o významné roli sportu při zapojování jedince do společnosti, o sociální integraci prostřednictvím sportu. Na druhé straně se objevují názory, že se sport v

současné době ve většině svých forem stává spíše prostředkem odlišování, součástí procesu odlišování jednotlivých společenských skupin“ . (Slepička-Slepičková, 2004)

S druhým uvedeným názorem se ztotožním, pokud bych považoval sport jako úzce vyhraněnou činnost, která má za úkol vychovat profesionálního sportovce, nebo která má za úkol reprezentovat školu, oddíl, sponzory.

Sport je jedním z hlavních činitelů podpory sociální integrace pro širokou škálu všech možných okrajových skupin jako jsou etnické minority, lidé s handicapem, uprchlíci či nezaměstnaní. (Růžková, 2007)

Pokus integrovat určité okrajové skupiny pomocí sportu není nový. Sport může snížit sociální izolaci. Každá sportovní činnost ale nemá stejný sociální účinek. Podle většiny autorů mají sporty realizované družstvy silnější vliv na pocit sounáležitosti a možnost zařazení se. To znamená, že sportovat by se mělo tak, aby docházelo k jednání s partnerem nebo protivníkem. (Fialová, 1997)

Sportu ale v této práci přikládáme spíše význam na společenské úrovni, kdy jeho účinek vidíme ve výchovném smyslu a prevenci negativních sociálních jevů. Funkci sportu související s touto prací dělíme na formativní, integrační a zdravotní.

Formující účinek je potvrzený mnoha výzkumy a především praxí. Za nejdůležitější můžeme považovat přijímání sportovních pravidel, kdy se jistá disciplinovanost jejich dodržování přenáší i do běžného života. K posilování zdravé sebedůvěry dochází postupným zlepšováním dovedností po pravidelném tréninku, posilování postojů a kódování správných a společensky významných vzorců chování. Být součástí týmu v kolektivním sportu posiluje uvědomění si vlastní důležitosti, vytváří představu o svých schopnostech. Zde formativní účinek již přechází v účinek integrační. Budují se pevné vztahy a normy mezi vrstevníky. Ze sociálního hlediska je důležité navazování kontaktů, učení se spolupráci, dosahování společných cílů.

Zdravotní účinek je v celkovém posílení organismu. K této problematice se vědecké práce a publikace na tematiku romské výchovy mnoho nevěnují, respektive při studiu literatury jsem na toto téma vůbec nenarazil(!). Romská populace má velmi špatnou, geneticky danou obranyschopnost. Mnoho Romů trpí astmatem, vysokým krevním tlakem, nadváhou a s tím souvisejícími onemocněními. Velmi častá jsou parazitární onemocnění. Romové navíc o své zdraví nikterak nedbají, na preventivní kontroly k dorostovému lékaři nechodí, zdravotní problémy řeší na poslední chvíli. V severočeském regionu je navíc romské etnikum, díky velké promiskuitě a prostituci, zamořeno řadou nebezpečných pohlavních chorob, které jsou přenášeny i na děti. Dětem jsou tak již po narození aplikována silná antibiotika a další látky, která rozhodně nenapomáhají dalšímu zdravému

vývoji a oslabují imunitní systém. Problematika zdraví a vlivu sportu na zdraví Romů přesahuje rozsah naší práce, ale jistě by si zasloužila samostatný výzkum.

5.2 Studie zabývající se problematikou interkulturních vztahů a sportu

Výzkum „Socializační a preventivní role sportu“

V rámci výzkumných studií v období let 1999-2002 byl realizován projekt, který sledoval, jaký je rozdíl v názorech sportující a nesportující populace ve vztahu ke společnému sportování s příslušníkem jiné rasy. Autoři na základě výsledků poukazují na možnosti sportu při pokusech ovlivnit některé sociální jevy. Výsledky ukazují, že sportující a nesportující se od sebe liší v názorech na tuto problematiku. Více nesportujících se vyjádřilo ve smyslu, že by jim vadilo sportovat s příslušníkem jiné rasy vždy, ale na druhou stranu se více nesportujících vyjádřilo, že by jim to nevadilo nikdy. (Slepička-Slepičková, 2004)

Výzkum „Romské etnikum a sport - percepce, přínosy a bariéry“

V letech 2006 – 2007 probíhal na Filozofické fakultě UK v Praze výzkum cílený na romskou mládež zabývající se percepcí sportovní aktivity (důležitost v životě, klady a zápory, co si pod sportovní aktivitou představují), sportem jako volnočasovou aktivitou, preferovaným druhem sportu, omezeními ve sportovní aktivitě, vlivem sociálních aktérů na utváření vztahu ke sportu a mírou připravenosti ke sportovní aktivitě. Uvádíme výsledky, ke kterým výzkumníci v jednotlivých otázkách dospěli:

- **Důležitost sportu v životě**

Míra důležitosti sportu v životě Romů je srovnatelná s neromy (pro 74 % romských dotázaných je sport důležitý). U mladší generace Romů má sportovní aktivita větší důležitost než u jejich rodičů. Problém pozitivní sebe prezentace - uváděná důležitost sportovní aktivity je větší než reálná sportovní aktivita. 20 % romských dětí uvedlo, že se vůbec nevěnují sportovní činnosti. Neromské děti tráví sportovní aktivitou více času než romské. Romští chlapci se sportu věnují obecně více než děvčata (vychází to z tradiční role ženy v romské rodině – dívky také častěji jako volnočasovou aktivitu uváděly domácí práce).

- **Preference druhu sportu**

Výkonnostní sportovci romského původu většinou vykonávají individuální sporty, ale romská mládež preferuje kolektivní sporty (především ve skupině

přátel – jedná se charakterem o hru než organizovaný sport). Aktivně (sportovní oddíl, pravidelné tréninky) se sportu věnuje necelá třetina romských dotázaných.

- **Vliv sociálních aktérů:**

Přátelé : nejčastěji v rámci vrstevnické skupiny tráví volný čas a sportují. 90 % kamarádů sportuje. Vrstevnická skupina a skupina kamarádů má největší vliv na utváření vztahu Roma ke sportu (vs. u neromské děti má největší rodina).

Škola: více jak 70 % romských dětí tělesná výchova ve škole baví. Škola je funkční v budování pozitivního vztahu romské mládeže ke sportu. Škola je často první místo organizované a odborně vedené sportovní aktivity.

Rodiče: výchovou není předáván pozitivní vztah ke sportu. 70 % dětí nemá představu o užitečnosti sportu. 18 % považuje sport za zbytečný. 42 % rodičů neprovozuje ani neprovozovalo sport. Mladší generace nejsou tak ovlivňovány negativními či neutrálními postoji svých rodičů.

- **Sport jako společenská událost**

Romská mládež si sport spontánně asociuje s pozitivními emocionálními prožitky, utváření nových sociálních vazeb či upevňování stávajících. Sportovní aktivita je tedy vnímána jako společenská událost (tomu odpovídá i výběr sportu a prostředí sportovní aktivity). Motivace je emocionální. Sportovní aktivita romské mládeže – nepříliš organizovaná, volná hra jako náplň volného času a při zájmových aktivitách neziskových center, tělesná výchova.

Neromská mládež si sport spontánně asociuje s dosahováním výsledků, udržováním či zlepšováním fyzické kondice a fyzickou krásou těla. Sportovní aktivita je vnímána jako technická záležitost, prostředek udržení krásy a tělesné zdatnosti. Motivace účelově racionální.

- **Omezení ve sportovní činnosti**

Více jak třetina dotázaných z romské mládeže uvedla nějakou okolnost, která jim brání ve vykonávání sportovní činnosti. Největší uváděná omezení byla - nedostatek volného času, zdravotní stav, nesouhlas rodičů, nedostupnost sportovních hřišť, finanční náročnost sportovního vybavení. Více jak čtvrtina romských dotázaných si nemůže dovolit běžné sportování (nedostatečné finanční zázemí se ukázalo jako jedna ze stěžejních bariér rozvoje sportovní dráhy romského sportovce). Mezi romskou mládeží vládne přesvědčení, že pro dívky je složitější uspět ve sportu více než pro chlapce (viz. tradiční role ženy v romské rodině)

• **Diskriminace ve sportu**

82 % dotázaných uvedlo, že se s diskriminačním chováním během sportovní činnosti nesetkalo (otázkou zůstává zda důvodem nebylo monoetnické složení účastníků sportovní aktivity – toto výzkum nespecifikuje). 70 % dotázaných neshledává svůj původ jako případné omezení ve sportovní činnosti. Ale přesto obavu z případné diskriminace ve sportu na profesionální úrovni projevilo až 40 % dotázaných (70 % z nich by příčinu diskriminace spojovalo právě s jejich původem). Nejvíce by se diskriminace obávali ze strany trenéra a spoluhráčů. Výkonností sportovci romského původu se nejvíce potýkají s diskriminací ze strany publika. (Hastrmanová – Houdek, 2007)

Program „Rozvoj interkulturních kompetencí prostřednictvím sportu v rozšiřující se Evropské unii“.

Program „Rozvoj interkulturních kompetencí prostřednictvím sportu v rozšiřující se Evropské unii“ je konkrétním programem podporovaným z Bruselu (2005-2007). Je realizován na čtyřech univerzitách Evropy:

Česká republika: Fakulta tělesné výchovy a sportu Univerzity Karlovy v Praze (Fialová, Waic)

Německo: Albert-Ludwigs-Universität - Institut für Sport und Sportwissenschaft in Freiburg (Gieß-Stiiber, Blecking)

Francie: Université Marc Bloch - Unité de Formation et de Recherche en Sciences et Techniques des Activités Physiques et Sportives de Strasbourg (Gasparini)

Polsko: AWF Zamiejscowy Wydział Kultury Fizycznej w Gorzówce Wlkp. (Grochowski).

Tento program má za úkol připravit budoucí učitele na multikulturní realitu ve škole. Cílem projektu je vytvořit přehled o historii, sociologii a vyučování kultury pohybu v zakládajících státech Evropské unie (Německo a Francie) i v nových zemích (Česká republika, Polsko). Projekt je založen na procesech vytváření identity, poznání rozdílů a odlišností. Program chce shromáždit vědomosti o integraci sportem, ověřit integrační metody prostřednictvím sportu uvnitř jednotlivých zemí a současně napomoci integračním procesům uvnitř Evropské unie.

Setkání studentů ze čtyř evropských univerzit se konalo každoročně (po 3 roky) v jedné ze zúčastněných zemí. Na programu byly teoretické přednášky zabývající se tématy jako „Sport, kulturní identita a vyrovnávání se s cizorodými jevy“, „Sport a integrace“, „Kulturní standardy a jejich historické kořeny“, „Podmínky pro úspěšnost učení v

multikulturní realitě“, „Komunikace a kooperace ve sportu“ apod. Praktická cvičení zahrnovala ukázky národních pohybových kultur, kooperativní hry a sporty, překonávání neznámého prostřednictvím pohybu atd. Na programu byly i kulturní aktivity, jejichž cílem bylo rozšíření poznatků o hostitelské zemi, jejím jazyku, tradicích. Tyto workshopy měly za cíl rozvíjet u studentů - budoucích učitelů, kompetence na bázi komunikace, poznatků o kulturně podmíněných konceptech jednotlivých etnik i obsahové náplně výchovy. Takovéto zkušenosti, získané v rámci zemí Unie, jsou jen dílčím krokem pro naplnění multikulturní výchovy v globalizujícím se a integrujícím se světě. Jsou ale důležitým prvním impulsem a jako takový jsou i studenty vnímány. Výsledkem projektu bude obsáhlá monografie, která přinese řadu komparativních informací i praktických doporučení. (Fialová, 2008)

Srovnání české a romské interkulturní reality v souvislostech s pohybovou aktivitou

Tento výzkum, realizovaný v rámci závěrečné práce na FTVS UK, měl přinést nové poznatky o možnostech interkulturní výchovy prostřednictvím sportu v rozvoji nových kompetencí žáka. Pomocí dotazníkové metody bylo zjišťováno, jak se liší názory českých a romských žáků druhého stupně základních škol na téma kulturní odlišnosti.

Hypotézy stanovené na počátku výzkumu se potvrdily jen částečně. Předpoklad toho, že sport má vliv na rozvoj tolerance a spolupráce byl doložen výsledky, které byly získány z hodnocení obrázků cizinců, u kterých sportující žáci projeví větší schopnost empatie než žáci nespportující. Při hodnocení řešení situace příchodu nového hráče do družstva nedošlo k tolerantnějšímu přístupu sportujících žáků zřejmě proto, že se domnívají, že příchod nového hráče může být spatřován i jako příchod konkurenta. Nicméně příliš rozdílné tendence mezi sportujícími a nespportujícími žáky prokázány nebyly.

Hypotéza, že názory na cizorodé prvky se u romských a českých žáků liší, se potvrdila. Romští žáci se ohodnotili jako méně odlišní od osob na obrázcích než čeští žáci. (Růžková, 2007)

Pohybové volnočasové aktivity v životním stylu romské mládeže

Cílem výzkumu, realizovaného opět na FTVS UK, bylo porovnat v jednotlivých věkových kategoriích na vybraných školách antropometrické rozdíly mezi romskými chlapci a dívkami. Dále zjistit vztah k pohybovým volnočasovým aktivitám a tím přispět

k objektivnímu pohledu na romskou mládež a jejímu postavení v majoritní společnosti. Dále analyzovat různé funkce pohybových volnočasových aktivit v životním stylu romských dětí a mládeže.

Po vyhodnocení autoři dospěli k závěrům, že romské dívky jsou v průměrových hodnotách dotázaných respondentů opravdu menší, ale zase v poměru k výšce těžší než chlapci. V porovnání s ostatními dětmi nebyla pozorována žádná odlišnost, i přesto, že se všeobecně hovoří o odlišnosti romských a českých dětí ve výšce a váze. Nepotvrdila se tedy obecně zažitá domněnka, že Romové jsou vzhledem ke svému indickému původu menší a lehčí.

Dále se výzkum snažil posoudit pohybový režim a inaktivitu romských dětí a mládeže. Výsledky šetření ukázaly, že romské děti věnují týdenní pohybové aktivitě mnohem méně času oproti době, kterou tráví inaktivitou. O něco lépe jsou na tom romští chlapci, kteří provádějí pohybovou aktivitu ve větší míře než romské dívky, ale i oni tráví více času u obrazovek a kromě sledování televize věnují také mnohem více času hraním her na počítači a zábavě na internetu. Tato fakta potvrzují klesající objem pohybových aktivit u romských chlapců a dívek a nárůst doby trávené vsedě. Výzkumníci předpokládali, že vzhledem k mentalitě Romů bude zjištění opačné. Očekávali, že chlapci i dívky se budou spíše více pohybovat, než „sedět“.

Vztah k pohybovým aktivitám u romské mládeže nebyl příliš vstřícný. Nejvýznamnějším motivem, který nejvíce brání romským dětem ve cvičení, je nedostatek času. Dalším zjištěným jevem byla chybějící spoluúčast vrstevníků nebo členů rodiny na cvičení.

Vysoké procento chlapců uvedlo obavu ze sportovního neúspěchu v případě účasti ve cvičebním programu s lepšími cvičenci.

Výsledky šetření dokládají, že významnou úlohu v životě romských dětí hrají kromě rodiny také škola v povinné TV a sportovní organizace, které nabízejí romským dětem pohybové a volnočasové aktivity. Je proto třeba vytvářet vhodné podmínky a stimulovat romské děti k naplnění optimálního objemu a režimu pohybových aktivit. Je důležité působit na romské rodiny jako celek, včas podchytit situaci. Je tedy nejlepší celou situaci zvážit a systematicky začít působit na romské děti a mládež. Dát jim bohatou nabídku takových pohybových volnočasových aktivit, aby se chtěli zapojit sami. (Votápková, 2007)

EMPIRICKÁ ČÁST

6. Výzkumný problém, cíle

Cílem našeho výzkumu je zjistit, jakým způsobem a s jakým úspěchem probíhá integrace romských žáků na ZŠ se sportovními třídami. Výzkum navazuje na teoretickou část práce, která se zabývala sociálními aspekty romského etnika, postupy integrace, interkulturní výchovou a především sportem a pohybovou činností jakožto prostředkem integrace. Z teorie je patrný vztah mezi vzděláním, sportovní činností a jejich vliv na sociální úroveň romské minoritní skupiny. Ovšem z nastudovaných textů není zcela jasné, zda v současné době (přibližně 11 let od doby, kdy se začalo více hovořit o nutnosti změny přístupu k menšinám na školách) jsou učitelé natolik informovaní a zainteresovaní v dané problematice, že jsou schopni tuto „novou“ výchovu aplikovat v praxi.

Předmětem zájmu je, zda pedagogové vnímají sport jako prostředek získání sebedůvěry a tím dalšího osobnostního růstu, potažmo jako prostředek vedoucí k zamezení sociálního vyloučení. Zda jsou dostatečně informováni o možnostech sportování při ZŠ, a jakou měrou tyto možnosti nabízejí a poskytují žákům.

V empirické části práce se tedy budeme zabývat postoji pedagogů ZŠ a MŠ Krupka Teplická k integračnímu procesu Romů, jejich dosavadními zkušenostmi s integračními projekty a názory na vztah romských dětí ke sportu.

6.1 Lokace výzkumu - Základní škola Krupka Teplická

ZŠ Krupka Teplická je základní škola s rozšířenou výukou tělesné výchovy, a to díky rámcovému vzdělávacímu programu, již od prvního ročníku, resp. díky sloučené mateřské škole Na Hamrech již od předškolního věku. Sportovní škola Krupka (dále jen SŠK) je občanské sdružení založené při naší základní škole a má podobné rysy jako třeba tělovýchovná jednota. SŠK umožnila registraci našich sportovních oddílů (in-line rychlobruslení, plavání, tenis, atletika) na příslušných svazech, a tím dala možnost našim sportovcům poměřovat svoje síly se svými vrstevníky z „klasických“ sportovních oddílů celé naší republiky. Program SŠK je prostý. V předškolním oddělení mateřské školy se děti rozdělují do dvou tříd. Jedna má standardní přípravný program pro vstup do základní školy a druhá, zaměřená na sport, má vedle tohoto přípravného programu, též sportovní

průpravu. Děti ve věku od pěti let jsou tak jednotlivými kvalifikovanými trenéry vedeny ke sportu a zdokonalují si vedle fyzické kondice též techniku a po příchodu do školy dál ve svém sportu pokračují.

Při zápisu do prvního ročníku na škole se pak děti rozdělují do tříd. Pro děti, které jsou angažovány v některém z oddílů a mají tedy sportovních aktivit více, je zrekonstruována naše budova školy Na Hamrech, která je v těsném sousedství krupského stadionu. V této budově budou od září 2008 pouze třídy sportovců a pro ně oddělení školní družiny. Pro děti, které nejsou v žádném oddíle, je otevřena třída v naší hlavní budově na Teplické ulici.

Tréninky probíhají 4x týdně v dopoledních i odpoledních hodinách. Trenéři jednotlivých sportů si děti odvádějí přímo z jejich třídy nebo družiny a po tréninku vedou zpět. (Liška, 2008)

6.2. Nevýhody koncepce ZŠ a MŠ Krupka Teplická

Škola je spádovou oblastí pro obec Fojtovice a přilehlé obce západním směrem od Krupky. V obci Fojtovice je silné zastoupení romské populace. Do ZŠ dochází také děti z dětského domova v Krupce, kde je taktéž velké zastoupení Romů. Pro lepší přehlednost předkládáme graf o počtu romských žáků a graf struktury žáků ZŠ podle etnické příslušnosti.

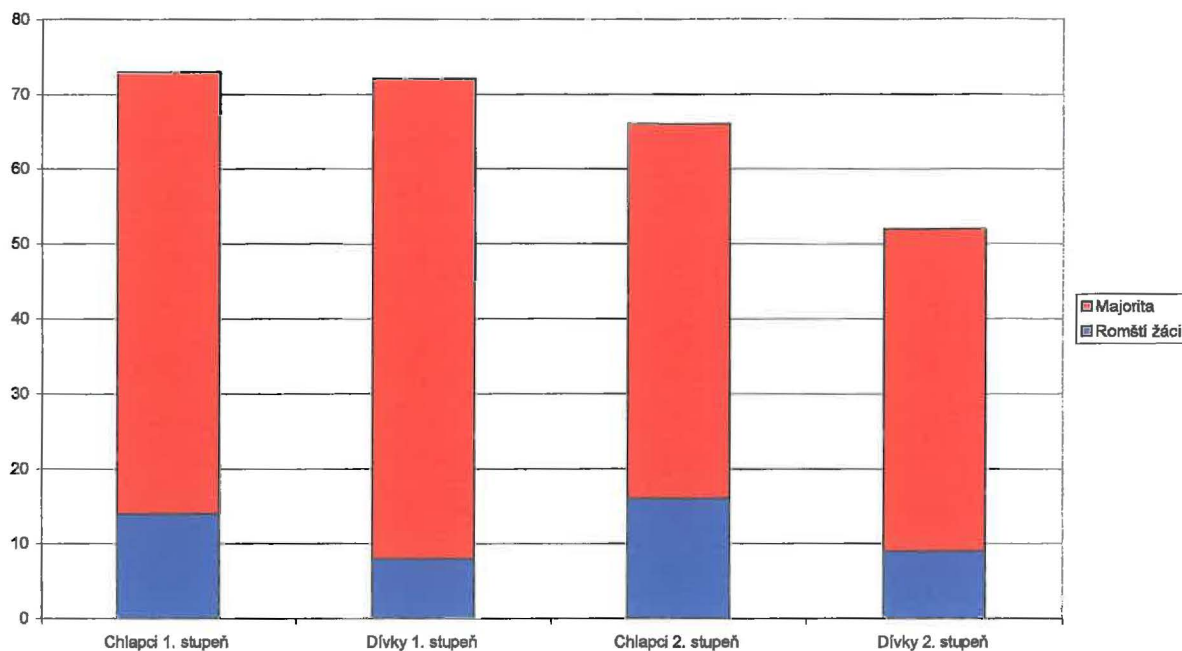
Práce se nezabývá samotnými žáky, ale je nutné nastínit, v jakých podmínkách výzkum probíhal.

Nevýhodou uvedené koncepce (zavedení sportovních a nespportovních tříd) zůstává především skutečnost, že primárně dochází k separaci romských dětí (a dětí ze sociálně slabých rodin) již v počátku nástupu do školy. Ojedinele rodič romského dítěte má dostatek finančních prostředků a zájmu, aby umístil své dítě do sportovní třídy a tak mu nezbývá, než dítě umístit do nespportovní. Jak bylo uvedeno, o vyšší počet hodin TV nepřijdou, ale nebudou součástí sportovního oddílu SŠK a budou se tak centralizovat v nespportovních třídách.

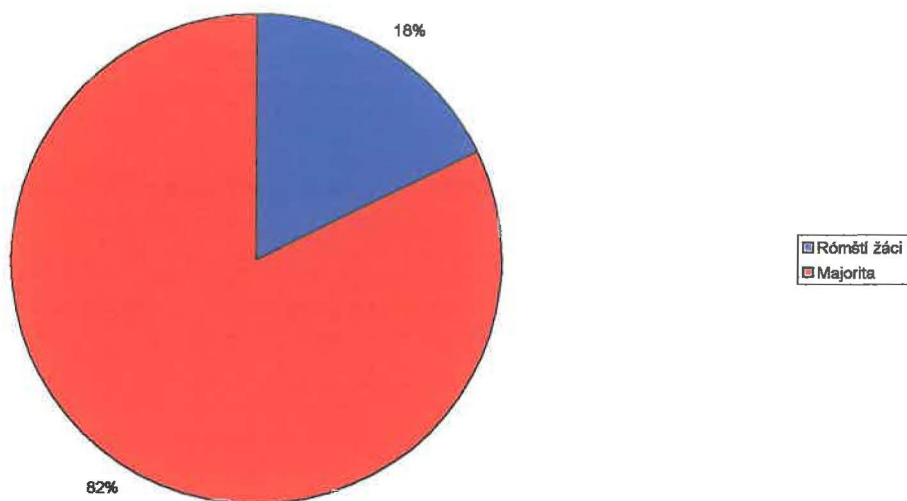
Tento princip byl dočasně vyloučen v mé třídě, kdy jsem žákům „nesportovní“ třídy umožnil bezplatný trénink v atletickém oddíle. Odměnou mi byl vděk dětí „nesportovců“ a jejich rodičů. Na druhou stranu nepochopení ze strany vedení SŠK.

Tyto uvedené skutečnosti jsou důležité pro pochopení fungování školy, která je předmětem výzkumu, a pro následnou analýzu reakcí učitelů.

Graf č. 1 – Počty romských žáků a žáků majoritní společnosti podle pohlaví a stupně ZŠ

Graf č. 2 - Struktura žáku ZŠ podle etnické příslušnosti

6.3 Výzkumné hypotézy

H1: Vytvoření paralelních tříd sportovních a nesportovních vedlo k segregaci sociálně slabších jedinců, včetně Romů.

H2: Učitelé dosud nepracují s žádnou koncepční snahou o integraci romských žáků.

H3: Učitelé považují žáky sportovních tříd za komplikovanější skupinu, se kterou mají více studijních problémů.

H4: Spojení výuky a sportovní činnosti nemá podle pedagogů vliv na větší zájem Romů o vzdělávání.

6.4 Výběr respondentů

„Učitelé romských žáků jsou odpovědní nejenom za formování vztahů uvnitř třídního kolektivu, ale jejich odpovědnost je širší. Odpovídají i za ovlivňování zdravých vztahů mezi Romy a celou majoritou“. (Balvín, 1997)

Výzkum budeme provádět na ZŠ Krupka Teplická a zkoumaným vzorkem nám bude pedagogický sbor ZŠ. Výzkumný vzorek jsem musel redukovat z celkového počtu 16 pedagogů na účelový výběr 12 respondentů. Dva učitelé se odmítli interview zúčastnit a s vedením školy – ředitelem a zástupkyní ředitele, jsme rozhovor neuskutečnili, neboť se domníváme, že z pozic jejich funkcí by odpovědi mohli být k některým otázkám vyhýbavé a nerelevantní. Jsme si vědomi, že takto malý účelový výběr neumožní opravdu široké zobecnění našich závěrů a proto ho považujeme za „sondu do duše učitele“.

6.5 Použité výzkumné metody

K získání potřebných údajů pro empirickou část práce jsme použili metodu kvalitativního výzkumu – sondu do duše pedagoga. Jednalo se o výzkumnou metodu řízeného rozhovoru – Interview.

Interview je metoda empirického výzkumu sloužící k získání dat, při které školený tazatel klade osobně a ústně otázky dotazovanému, aby tak řízeným způsobem obdržel informace. (Hendl, 2005)

6.5.1 Řízený rozhovor – Interview

Rozhovorem s pedagogy budeme zkoumat jejich názory ve třech oblastech. První bude zaměřená na integraci romské minority. Její význam, dosavadní snahy a koncepce. Druhá oblast bude diagnostikovat problémové aspekty výuky Romů a jejich chování ve školním prostředí. V poslední části se budeme zabývat názory na zapojení Romů do sportovních aktivit školy.

Očekáváme názory skupiny, která by podle dosavadních zkušeností měla mít rozhodující vliv na další socializaci a integraci Romů. Nebudeme se zabývat obecnými tématy v ČR, ale pokusíme se držet situace přímo v podmínkách lokality výzkumu. Výsledné reakce a odpovědi budeme moci hodnotit a porovnávat se stanovenými hypotézami.

Některé otázky zjišťují to, co učitelé mohou posoudit pouze ze vzdáleného pozorování, či co mohou předpokládat. Odpovědi mohou být použity v dalších výzkumech, např. pro sestavení dotazníků žákům, nebo rodičům. Z těchto otázek můžeme pouze vysledovat, jak učitelé o Romech uvažují a jak je hodnotí.

6.5.2 Vedení rozhovoru

Interview obsahovalo 23 otázek. Otázky byly předem připravené a byly pokládány v přesně daném pořadí. Odpovědi dotazovaných jsme zaznamenávali na diktafon, což usnadňovalo kontakt s dotazovaným a dostatečné soustředění na vedení rozhovoru. V případě vysvětlení či rozšíření odpovědí jsme použili další vhodné – doplňující - nestrukturované otázky. Rozhovory byly vedeny v různých podmínkách, které ovlivňovali respondenty. Někdy pozitivně, jindy negativně (chlad, nedostatek času). Délka trvání rozhovoru většinou byla mezi 45 – 60 min. Nejdelší rozhovor trval 75 min. Stávalo se také, že tazatel odbočil od struktury rozhovoru a položil otázku navíc, doplňující. Činil tak v případě, že respondent přišel se zajímavým tématem nebo odpovědí, která by mohla obohatit výzkum.

VÝSLEDKY A INTERPRETACE

7. Vlastní výzkum a interpretace odpovědí

Rozhovory byly uskutečňovány v budově školy v Teplické ulici. Tazatel – výzkumník, se snažil vytvořit vhodné podmínky pro vedení rozhovorů. Datum a čas byl vždy konzultován s dostatečným předstihem a termín byl vybrán tak, aby nekolidoval s povinnostmi či zájmy respondentů. Atmosféra dvou rozhovorů byla narušena poměrně značným chladem způsobeným dubnovým počasím a nedostatečně vyhřátá budova školy. Respondenti návrh na uskutečnění rozhovoru v jiném termínu odmítli. Domníváme se, že tím utrpěla kvalita interview, neboť odpovědi byli velmi stručné.

Odpovědi respondentů byli zaznamenávány na přístroj Samsung E250V. Většinou ještě tentýž den byla data přenesena do stolního počítače a přepsána. Přepis i s korekcemi 45 min dlouhého rozhovoru trval přibližně 120 minut. Písemná forma odpovědí pak byla podrobena analýze a interpretována. Výzkum byl realizován v březnu a dubnu roku 2008.

7.1 Interpretace odpovědí

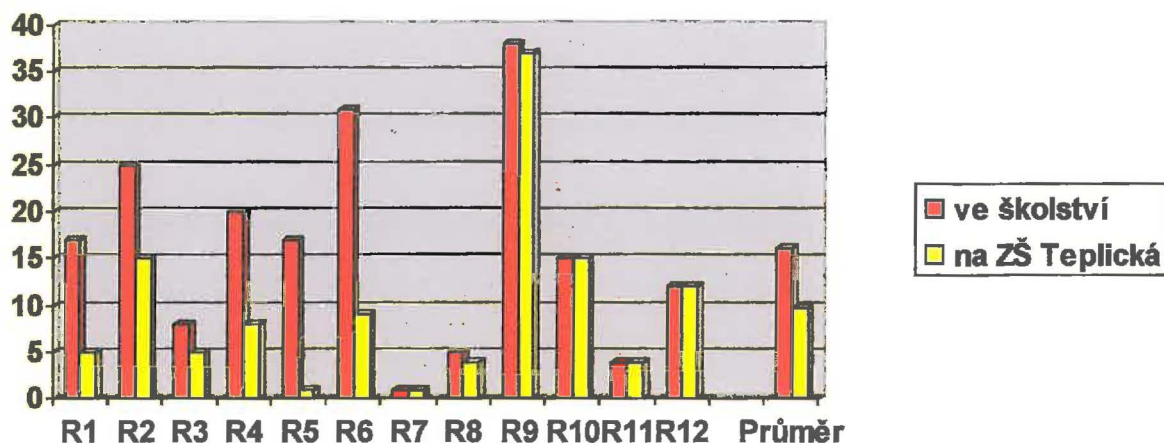
Otázka č. 1

Jak dlouho působíte ve školství?

Interpretace odpovědí na otázku č. 1:

Pro hodnocení dalších odpovědí je důležité znát délku praxe jednotlivých respondentů. Průměrná délka působení respondentů ve školství je 16,08 let a průměrná délka působení na ZŠ a MŠ Krupka Teplická je 9,66 let. Z tohoto pohledu můžeme hodnotit učitelský sbor jako poměrně zkušený.

Graf č. 3 – Struktura respondentů z hlediska délky praxe.

Otázka č. 2

Co si představujete pod pojmem integrace romské minority?

Interpretace odpovědí na otázku č. 2:

Odpovědi na tuto otázku byly velmi různorodé. Obsahově je pojem integrace velmi široký a na vzorku dotazovaných můžeme sledovat, co v lokálních podmínkách signifikuje.

Nejvíce zastoupená odpověď považuje integraci za začlenění Romů do naší společnosti.

Zaznamenali jsme i odpovědi negativní - skeptické či s podtextem sarkasmu. Setkali jsme se s názorem, kdy učitel považuje integraci za nemožnou či dokonce v našich podmínkách za zvýhodňování Romů.

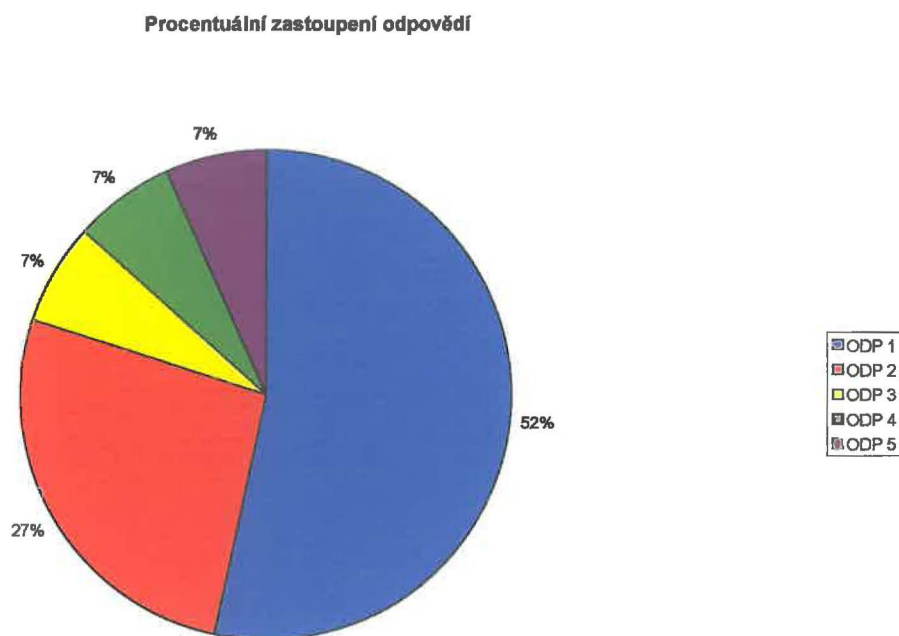
Takováto odpověď je od učitele neetická a nekoresponduje s jeho posláním. Bylo by zajímavé sledovat tento názor do hloubky, zda se jedná o

syndrom "vyhoření", skryté zášti vůči Romům, nebo jen populistický názor. Padla zmínka i o tom, že se učitelé se speciálními metodami práce v rámci integrace na této škole zatím nesešli.

Grafické vyjádření odpovědí na otázku č. 2:

1. 52 % klade důraz na přizpůsobení Romů většinové společnosti a pojem si vysvětluje jako začlenění Romů do majoritní společnosti: 8 respondentů
2. 27 % vztahuje pojem přímo k problematice vzdělávání, školství: 4 respondenti
3. 7 % uvádí, že integrace romské minority je prázdný pojem s jehož obsahem se neztotožňuje: 1 respondent
4. 7 % chápe integraci jako zvýhodňování romského etnika vůči většinové společnosti: 1 respondent
5. 7 % vidí integraci v oboustranném propojení vztahů mezi majoritou a Romy: 1 respondent

Graf č. 4 – Procentuální zastoupení odpovědí k otázce pojmu integrace

Otázka č. 3

Cítíte nějakou změnu v přístupu majoritní společnosti k romské minoritě za dobu svého působení ve školství?

Interpretace odpovědí na otázku č. 3:

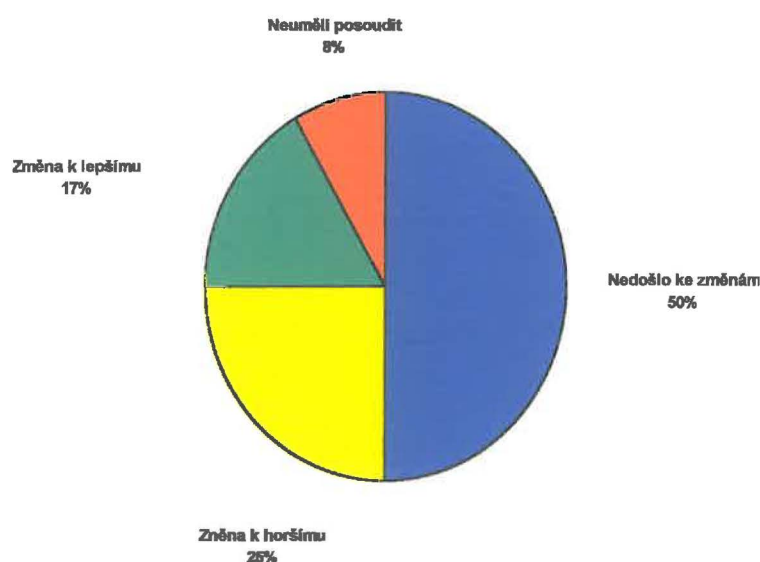
Tuto otázku by bývalo vhodné doplnit podotázkou, zda změna přístupu jde k plusovým hodnotám či opačně. Většina respondentů ale odpověď rozvedla a jmenovala i případné oblasti, kde k posunu došlo. Od odpovědí jsme očekávali reakce na změny, které se odehrály v sociálním systému. Zda tyto změny jsou čitelné i v atmosféře školy.

6 respondentů (50 %) tvrdilo, že ke změnám během jejich působení ve školství nedošlo. Přístup k Romům se během jejich působení nezměnil. 5 respondentů (42 %) změnu identifikuje, z toho 3 (25 %) vidí změnu k horšímu a 2 (17 %) vidí změnu k lepšímu. 1 respondent (8 %) neumí změnu posoudit.

Negativní odpovědi, tedy žádné změny přístupu majority k Romům, vidí problém ve větší agresivitě Romů, v sociálním zvýhodňování Romů a dokonce byl jmenován i pozitivní rasismus. Za tímto hodnocením vidíme pravděpodobně dřívější špatnou zkušenost a především pocit určitého „zvýhodňování“. Tento pocit je ale zcela subjektivní, neboť Romové žádné speciální výhody v sociálním systému nemají. Pravdou je, že ho často zneužívají, ale generalizovat tento názor pouze na romské etnikum nelze.

Pozitivní změny pedagogové cítí v možnostech, které se Romům otevírají. Majorita je vůči nim otevřenější, mají více prostoru pro seberealizaci, větší šance ve vzdělání. Bohužel, pozitivní hodnocení je vždy zakončeno tvrzením, že Romové těchto možností nevyužívají. Polovina dotazovaných necítí žádnou změnu v přístupu majority. Z tohoto pohledu lze konstatovat, že dosavadní snahy o integraci se mívají účinkem. Mluvíme o změně v postojích majoritní společnosti. Z toho lze usuzovat, že společnost se s integrací příliš neztotožňuje, respektive názor na romské etnikum se nemění.

Graf. č.5 - Změna přístupu majoritní společnosti k rómskému etniku

Otázka č. 4

Jaký je Váš názor na snahy integrovat Romy do majoritní společnosti?

Interpretace odpovědí na otázku č. 4:

K hodnocení odpovědí na tuto otázku nelze použít grafické vyjádření. Respektive by bylo zbytečné, neboť 100 % respondentů je přesvědčeno, že snahy význam mají. Pro nás je důležitý obsah odpovědí. Prakticky každý názor nese ojedinělou myšlenku. Z celé skupiny odpovědí lze vycítit souhlas se snahou o integraci do většinové společnosti. Více pedagogů poukazuje na skutečnost, že na integrační snahy Romové nereagují a možností nevyužívají. Respondenti očekávají větší zapojení Romů do integračního procesu.

Iniciativu by měli převzít Romové. Na druhou stranu je velice potěšující, že učitelé připomínají důležitost zachování romských tradic.

Otázka č. 5

Myslíte si, že majorita romské etnikum přijala nebo nepřijala za pevnou součást společnosti?

Interpretace odpovědí na otázku č. 5:

V otázce, zda majorita romské etnikum přijala za pevnou součást společnosti, se 54 % dotazovaných přiklání k názoru, že společnost Romy nepřijala. Společným jmenovatelem nepřijetí je nedostatečná snaha Romů k zapojení do normálního fungování společnosti.

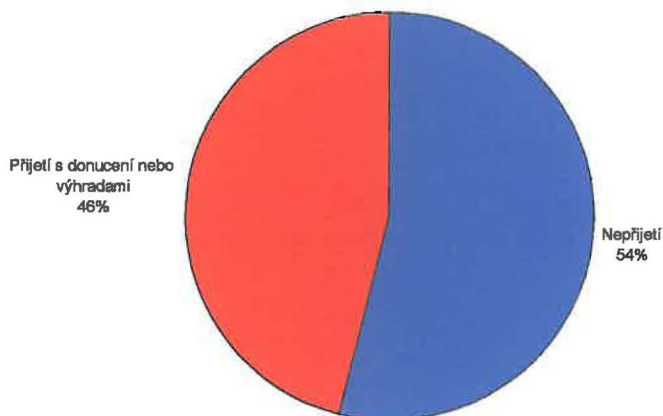
Často se také objevují slova slušní a neslušní Romové. Respondenti jsou tedy přesvědčeni, že neúspěch integrace je závislý na menších nepřizpůsobivých skupinách.

46 % pedagogů si myslí, že společnost Romy přijala. Zajímavé jsou dvě odpovědi, kdy si respondenti myslí, že společnost byla nucena Romy přijmout. V tomto případě by bylo vhodné zadat ještě doplňující otázku a pokusit se odpovědi rozvést.

V odpovědích i na jiné otázky se objevuje nelichotivá zmínka o médiích. Učitelé tvrdí, že média informují o problematice romské menšiny pouze v případech, kdy dojde k nějaké extrémní situaci. Většinou k násilnému činu.

Interpretace odpovědí na otázku, zda společnost romské etnikum přijala za pevnou součást společnosti, nebo nepřijala, jsme opět vyjádřili i pomocí grafu č. 6.

Graf. č. 6 - Přijetí rómského etnika majoritní společností

Otázka č. 6

Kdybyste si nyní mohl/a představit, že jste v pozici, ze které ovlivňujete koncepci romské integrace ve struktuře školství, jaká prvotní myšlenka vás napadá?

Interpretace odpovědí na otázku č. 6:

Od této otázky jsme očekávali podnětné návrhy k řešení současné situace. Kdo jiný, než právě učitelé by měl znát přesné potřeby pro zlepšení vzdělávání Romů? Otázka nabídla každému možnost předložit svůj návrh k řešení integrace Romů ve školství. Odpovědi jsou poměrně zajímavé a zasluhují dostatečnou pozornost. Většina učitelů spatřuje hlavní smysl v působení na předškolní výchovu dětí a na zlepšení komunikace s rodinou. To bohužel nejsou úplně nové poznatky, ale je s podivem, že toto téma je rozebíráno již od poloviny 90. let, ale ke konkrétnímu řešení zatím nedošlo. Úspěchem bylo zavedení Přípravných ročníků, nicméně tyto ročníky nejsou využívány v takové míře, aby zamezily nástupu do prvních tříd dětem, které nemají základní návyky a většinou v pololetí musejí po šetření v Pedagogicko - psychologických poradnách třídu opustit. Během této doby se ve škole trápí a komplikuje se tak nejen výuka, ale i zdravý vývoj tohoto dítěte. *Z vlastní praxe mohu konstatovat, že Přípravný ročník na naší škole 3 roky po sobě z 60 % navštěvovaly děti hyperaktivní, z 20 % děti s logopedickými vadami a 20 % byly teprve děti romské.*

Zájem o umístění svého dítěte do Přípravného ročníku tedy Romové skutečně nemají.

V této souvislosti je tedy důležité zvážit, zda by skutečně předškolní výchova neměla být povinná. A je již jedno, zda by probíhala v Přípravném ročníku nebo v posledním ročníku mateřské školy.

Dalším důležitým postřehem, ovšem ne novinkou, je kontakt s rodinou. Názory jsou poměrně radikální a tento kontakt požadují i ve spojení s kontrolou sociálních úřadů. Zájem rodiny na vzdělávání dětí by se měl stát prioritou pro zlepšení celkové úrovně romské minority.

Otázka č. 7

Jaké máte zkušenosti se vzděláváním Romů?

Interpretace odpovědí na otázku č. 7:

Odpovědi jsou pro význam práce důležité, dokládají teze uvedené v teoretické části.

Učitelé zde popisují své vlastní zkušenosti se vzděláváním Romů. Podstatná část učitelů poukazuje na špatné vedení v rodině, nezájem Romů o dosažení vzdělání a jazykové problémy. Učitelé se snaží k romským dětem přistupovat individuálně a se sníženými nároky. Pouze jeden učitel ohodnotil své zkušenosti se vzděláváním Romů jako velmi dobré.

Všechny tři uvedené problémové oblasti mají shodného jmenovatele a tím je rodina.

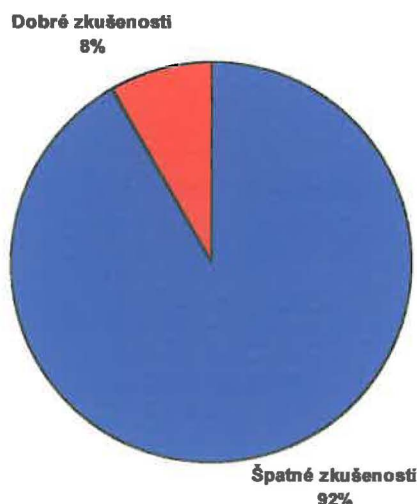
Pokusíme se v bodech charakterizovat jednotlivé příčiny školních neúspěchů Romů:

- Rodiče nemají vzdělání, tudíž ho ani u svých dětí nepovažují za nutné. Ve svém žebříčku hodnot nemají vzdělání na prvních místech.
- Rodina s dětmi nepracuje, selhává domácí příprava.
- Chybí pozitivní motivace: „Tam je nikdo nepochválí za dobrou známku a za tu špatnou nikdo nepotrestá. Je jim to jedno, oni se v podstatě vezou, jsou bez motivace“. Rodina děti nepodporuje, neaktivizuje, nemotivuje.
- Děti nemají vybudované hodnoty, aby si vzdělání vážily, mají nechuť k učení, nechtějí se učit.
- Pokud děti o vzdělání projeví zájem, často jim ho vliv rodiny omezí. Jsou svázáni rodinou podprůměrných a i když třeba projeví o učení zájem, stávají se pro druhé „divným“.

„Romská rodina vidí hodnoty jinde než ve vzdělání, tak na to během vývoje doplácí i ty děti, které by v rámci skupiny, třídy majoritních dětí, měli chuť, zájem a iniciativu. Ale tím, že nejsou podporované ze strany rodičů, ale jen školy, tak tam vzniká mrtvý bod, kde

se to dítě dál nevyvíjí. Jinak jsou na tom úplně stejně ve vývojovém měřítku, když pominu český jazyk“. (citace rozhovoru s respondentem č. 8)

Graf č. 7 – Zkušenosti se vzděláváním Romů

Otázka č. 8

Máte pocit, že se během vašeho působení ve školství zvýšila školní úspěšnost Romů?

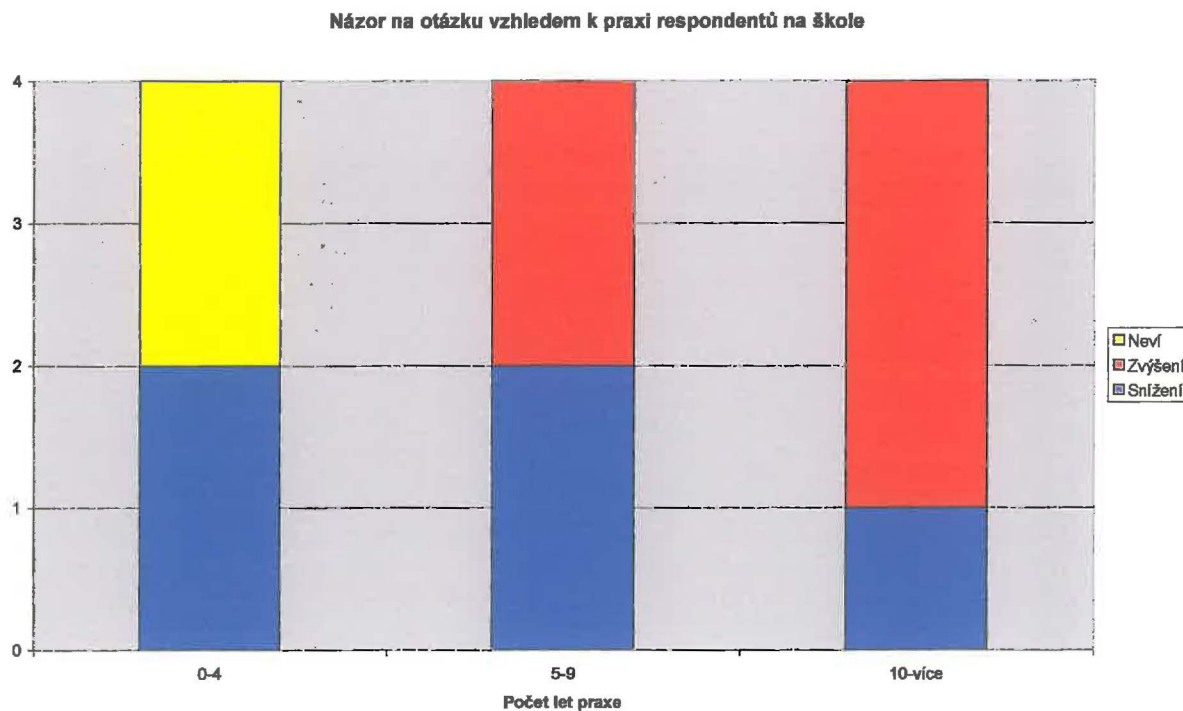
Myslím tím prospěch, a pokud jste pracoval s vycházejícími ročníky, tak i navázání na další studium.

Interpretace odpovědí na otázku č. 8:

5 respondentů je přesvědčeno, že se za dobu jejich působení ve školství zvýšila školní úspěšnost Romů, 5 respondentů tvrdí, že se jejich úspěšnost nezvýšila. 2 respondenti nemohou posoudit, anebo neví.

Touto otázkou jsme zjišťovali subjektivní názor učitelů na studijní úspěšnost Romů. Zda mají pocit, že došlo během jejich působení ve školství k nějaké změně. Od otázky jsme očekávali, že nám naznačí i hloubku zainteresovanosti pedagoga na úspěchu žáka – toto očekávání se nenaplnilo. Z výsledků jsme dospěli k závěru, že zkušenější učitelé hodnotí posun směrem k lepšímu. Odpovědi jsou vyrovnané. Pokud se na výsledky podíváme podrobněji, tak tato zpráva vyznívá pozitivně. Učitelé s delší praxí jsou přesvědčeni, že vychází více vzdělaných žáků a někteří dokonce pokračují ve studiích. Otázkou ale stále zůstává, čím je vyšší úspěšnost podpořená. Zda je to zásluha školy, rodičů nebo žáků samotných. Odpovědi interpretujeme pomocí grafu.

Graf č. 8- Zvýšení školní úspěšnosti a prospěchu Romů

Otázka č. 9

Pracoval/a jste se za dobu svého působení ve školství s nějakou koncepční snahou o integraci Romů?

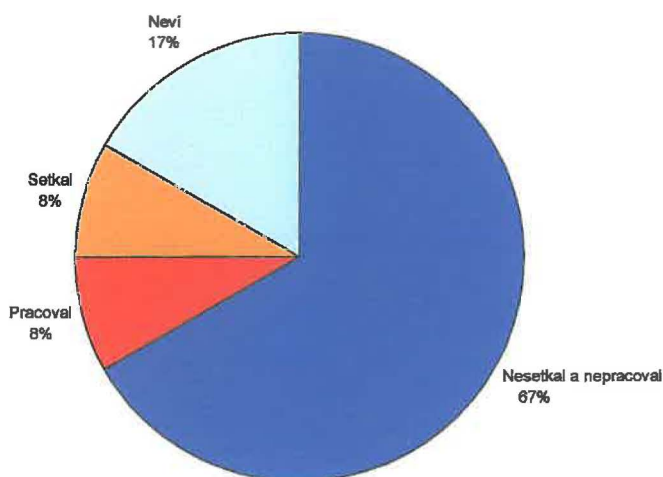
Interpretace odpovědí na otázku č. 9:

Úkolem této otázky bylo zjištění, zda se učitelé setkali s nějakou koncepční snahou o integraci, např. z MŠMT v praxi. Zda dostali a pracovali s přesnými instrukcemi ohledně romské integrace.

Odpovědi jsou svým způsobem šokující, neboť ani po dlouhé době, kdy jsou realizovány různé výzkumy a projekty na toto téma, se plných 67 % (8) dotazovaných s žádnou koncepcí nesešlo. 1 respondent jmenuje sdružení Roma, které spolupracovalo se školou a pro děti organizovalo odpolední volnočasové aktivity. 1 učitel pracoval v systému, kdy děti byly separovány do dvou tříd, v jedné byly ty schopnější, ve druhé méně schopné.

Graf č. 9 – Kontakt s integračním procesem ve školství

Existence koncepce romské integrace na ZŠ

Otázka č. 10

Jaký je vztah neromských dětí k Romům na naší základní škole?

Interpretace odpovědí na otázku č. 10:

V této otázce se shodlo celých 100 % respondentů. Nikdo z učitelů se nesetkal s žádným patologickým vztahem uvnitř školního kolektivu, s náznakem rasismu či nenávisti. Většina pedagogů se také shoduje, že je to dáno dlouhodobou koexistencí obou skupin a také stejným sociálním postavením. Lze říci stejně „špatným“ postavením. V tomto ohledu je tato lokalita zřejmě výjimečná a bylo by vhodné se dále zabývat, na jakých principech zde tato koexistence funguje. V jiných otázkách jsme narazili na odpovědi, které tyto vztahy tak dobře nehodnotí. Nicméně výsledek této otázky je velmi příjemným zjištěním.

Otázka č. 11

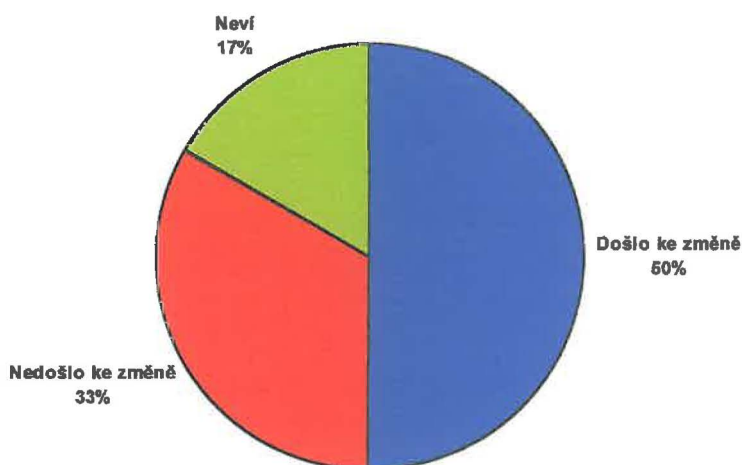
Došlo k nějakým změnám ve složení žáků na základní škole od otevření sportovních tříd v roce 2004?

Interpretace odpovědí na otázku č. 11:

Odpovědi potvrzují, že škola se skutečně profiluje jako sportovní, a z tohoto hlediska je znát mírný přísun dětí kvůli sportu. Na druhou stranu touto profilací dochází k separaci

sociálně a finančně slabých dětí. Z hlediska integrace a interkulturní výchovy by bylo vhodné umožnit sportování i těmto skupinám. Lze vyrozumět z odpovědí, že požadavkem některých rodičů, kteří své dítě umístili do sportovních tříd, je nepřítomnost romských dětí a dětí ze sociálně slabších rodin v těchto třídách. 50 % respondentů (6) je přesvědčeno, že došlo ke změnám, 33 % (4) žádnou změnu necítí a 17 % neví (2).

Graf č. 9 - Změny ve složení žáků vzhledem k otevření sportovních tříd

Otázka č. 12

Pozorujete jiné sociální chování dětí sportovních tříd oproti běžným třídám?

Interpretace odpovědí na otázku č. 12:

Všichni učitelé se shodují, že sportovní třída je jiná, má jiný charakter. Děti jsou hodně živé, hlučné, hůře se v těchto třídách učí. Děti vystupují značně průbojně, sebevědomě, část učitelů uvádí, že sebevědomí je až nezdravé. Zajímavou informací je pro nás fakt, že učitelé u sportovních tříd vyzdvihují jejich semknutost. Žádný z učitelů se hlouběji nezamyslel nad sociálními vztahy uvnitř kolektivu, hodnotili více celkový charakter třídy.

Otázka č. 13

Jakým zájmům se podle Vašich zkušeností věnují Romské děti po skončení vyučování?

Interpretace odpovědí na otázku č. 13:

Názory učitelů na tuto otázku jsou velmi roztržštěné. Učitelé se pouze domnívají (předpokládají), že romské děti žádný odpolední organizovaný program nemají. Dva z učitelů sami vedou kroužky, kam dochází i poměrně velký počet romských dětí. Z těchto odpovědí není možné vyvodit relevantní závěr.

Otázka č. 14

Víte, jaké sportovní aktivity naše škola nabízí? Můžete je vyjmenovat?

Interpretace odpovědí na otázku č. 14:

Tuto otázku jsme do rozhovoru zařadili, abychom zjistili, zda mají učitelé přehled o sportovních aktivitách školy. Předpokládáme, že znalost nabídky aktivit školy je nesmírně důležitá vzhledem k pozitivní motivaci dětí. Učitelé by se měli snažit dětem nabízet každou činnost, která je nějakým způsobem spojená se školní výukou. Děti tak budou získávat důležitý pozitivní vztah ke škole. Je potěšitelné, že všichni učitelé mají přehled prakticky o všech sportech, které se na škole provozují.

Zajímavá byla odpověď učitele – trenéra sportovních her, který měl nadaného romského chlapce, ale jeho rodiče ho odhlásili. Důvodem odchodu byla finanční zátěž – to se ovšem rodiče styděli přiznat a situaci neřešili. Bohužel ani škola neudělala žádný vstřícný krok.

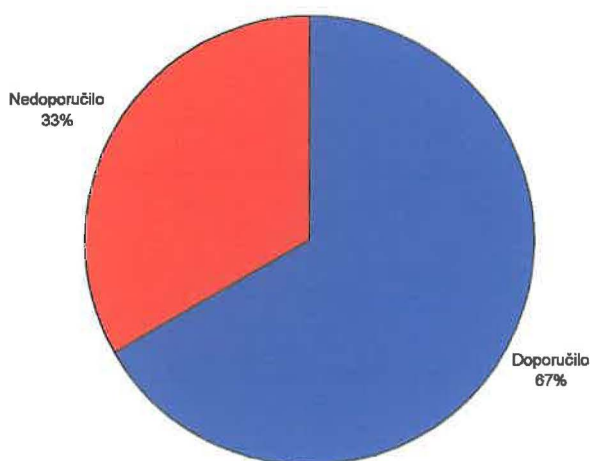
Otázka č. 15

Doporučil/a jste někdy nezávisle na dotazu dětí sportovní kroužek?

Interpretace odpovědí na otázku č. 15:

Tato otázka je podobná otázce č. 14. Chtěli jsme opět zjistit, zda učitelé motivují žáky k zapojení do školou organizovaných volnočasových aktivit. Očekávali jsme, že odpověď bude kladná a shodná u všech vyučujících. Zdá se být samozřejmostí, že učitelé na škole s rozšířenou výukou tělesné výchovy, budou žáky do sportování přímo nutit. Opět je překvapující, že informaci dětem poskytlo pouze 67 % učitelů, zatímco 33 % učitelů o tyto informace žáky ochudilo. Z toho můžeme usuzovat, že učitelé nejsou natolik zainteresovaní v konceptu sportovní školy, nebo již předpokládají negativní odezvu od žáků.

Graf č. 10 – Informují respondenti o sportovních aktivitách a kroužcích?

Otázka č. 16

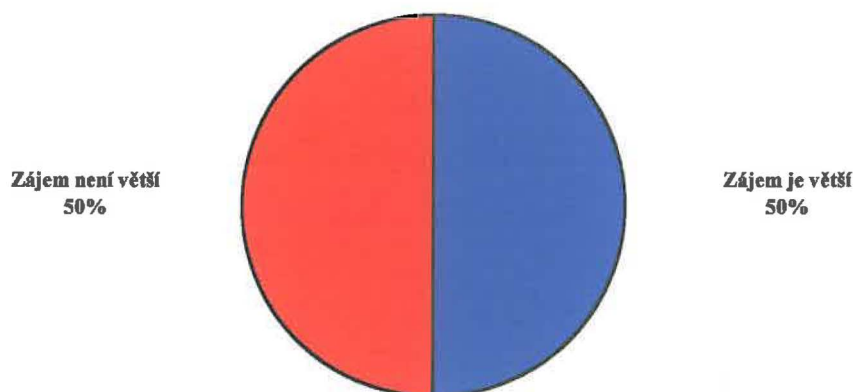
Myslíte si, že zavedením široké nabídky sportovních aktivit na naší škole se zvýšil i zájem ostatních žáků školy o sportování? Jak je tato nabídka přijímána romskými dětmi?

Interpretace odpovědí na otázku č. 16:

Odpovědi respondentů na první část otázky se rozdělili přesně na dvě poloviny. Jedna polovina je názoru, že nabídka sportovních aktivit při škole má vliv na zvýšení zájmu žáků o sportování a druhá polovina tento názor nesdílí. Nejednotnost odpovědí pravděpodobně vychází z různých zkušeností ve třídách. Z odpovědí nelze vyvodit žádný závěr.

Zajímavější je pro náš výzkum druhá část otázky, jak je nabídka sportovních aktivit přijímána romskými dětmi. Zde si 42 % respondentů myslí, že zájem vzrostl, 33 % nedokáže na otázku odpovědět a 25 % si myslí, že romští žáci nejsou nabídkou osloveni. 58 % respondentů tedy není schopno na tuto otázku odpovědět kladně. Z procentuálního hodnocení nelze vyvodit žádný platný závěr. Hodnotné pro nás zůstávají pouze fragmenty odpovědí, kde lze nalézt zajímavé myšlenky.

Graf č. 11.a - Zvýšení zájmu o sportování v souvislosti s rozšířením sportovní nabídky na škole

Graf č. 11.b - Zvýšení zájmu Romů o sportování v souvislosti s rozšířením sportovní nabídky na škole

Otázka č. 17

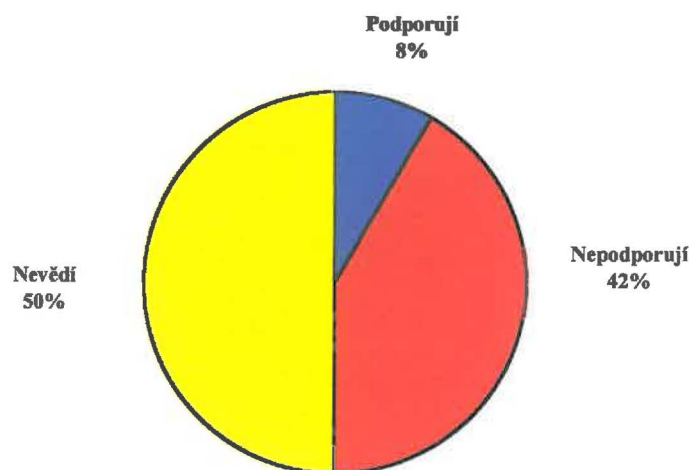
Podporují romští rodiče své děti v organizovaných školních zájmových činnostech?

Interpretace odpovědí na otázku č. 17:

Vycházeli jsme z úsudku, že každý učitel ZŠ vede ještě zájmový kroužek, a tudíž bude s dětmi ve větším kontaktu než-li v rámci běžné výuky. Bývá pravidlem, že při „volnějším“

zájmové činnosti vzniká mezi pedagogem a žákem otevřenější vztah a učitel se mnohdy dozvídá důležité podrobnosti z žákova života. Přesto 50 % není schopno posoudit, zda rodiče své děti v zájmových činnostech podporují. Podle učitelů část rodičů své děti podporuje a část nepodporuje (jmenovány jsou finanční důvody a nezájem). 42 % učitelů pak tvrdí, že rodiče děti nepodporují. K této otázce by se samozřejmě nejlépe vyjádřili samotní žáci.

Graf č. 12 – Podporují romští rodiče své děti ve školních zájmových činnostech?

Otázka č. 18

Jaký význam má snaha vést romské děti ke sportu?

Interpretace odpovědí na otázku č. 18:

Respondenti jsou přesvědčeni, že snahy vést romské děti ke sportu mají své opodstatnění a romským dětem by sportovní činnost doporučovali. Učitelé poukazují na fakt, že by se dětem vštípily prvky morálně-volních vlastností, které u nich nejsou jinde rozvíjeny. Podstatná je skutečnost, že si učitelé uvědomují výjimečnost sportu ve smyslu formování důležitých charakterových vlastností a že sport může vést k odvrácení od sociálně patologických jevů.

Otázka č. 19

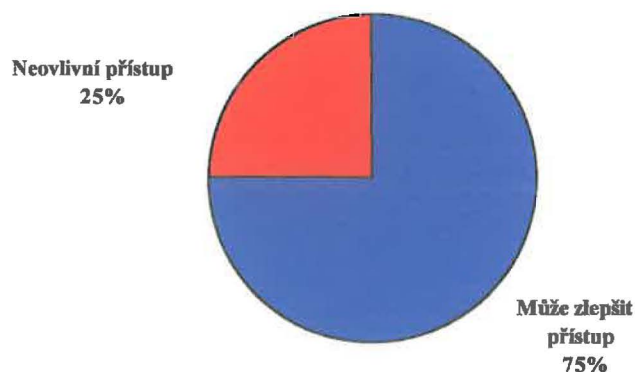
Může úzké spojení školní výuky a sportovní činnosti zlepšit přístup romského etnika ke vzdělávání?

Interpretace odpovědí na otázku č. 19:

Většina učitelů (75 %) vítá koncepci úzkého skloubení školní výuky a sportovní činnosti a jsou toho názoru, že to přinese pozitiva především do vzdělávacího procesu. Dva kladné názory se shodly v mínění, že sport bude ovlivňovat zájem především mladších dětí (I. stupeň). Důležitá byla také úvaha nad koncepcí tréninku 1. a 2. třídy, kdy bývá plavecký trénink před první vyučovací hodinou (2x týdně) a také místo třetí vyučovací hodiny (1x týdně). S tímto názorem souhlasíme, neboť dítě v takto mladém věku se může jen těžko po náročné tréninkové činnosti ihned koncentrovat na výuku.

Názory respondentů potvrzuje funkčnost takto postavené koncepce, která by skutečně mohla pomoci budovat větší zájem o školu u romského etnika. Podmínkou musí být finanční nenáročnost pro romské rodiče.

Graf. č 13 – Může propojení výuky a sportovní činnosti ovlivnit přístup Romů ke vzdělání?

Otázka č. 20

Při vyhlášení sportovních soutěží se hlásí jací žáci, jaký je zájem?

Interpretace odpovědí na otázku č. 20:

Na sportovní akce se podle pedagogů hlásí romské děti stejným dílem jako děti majoritní společnosti. Většinou se hlásí děti stále stejné, většinou ty živější.

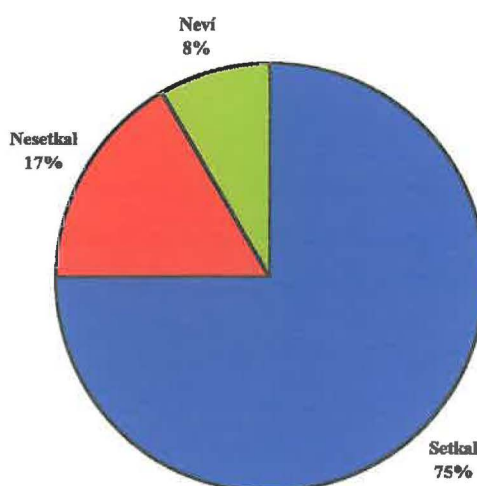
Otázka č. 21

Setkal/a jste se v průběhu pedagogického působení na základní škole s Romem, který se pravidelně a systematicky účastnil sportovní činnosti?

Interpretace odpovědí na otázku č. 21:

Učitelé se již s Romem, který se pravidelně a systematicky věnoval sportovní činnosti, setkali. Většinou ale učitelé doplňují, že tím sportovcem bylo dítě z dětského domova.

Graf č. 14 – Setkal jste se s Romem, který se pravidelně účastnil sportovní činnosti?

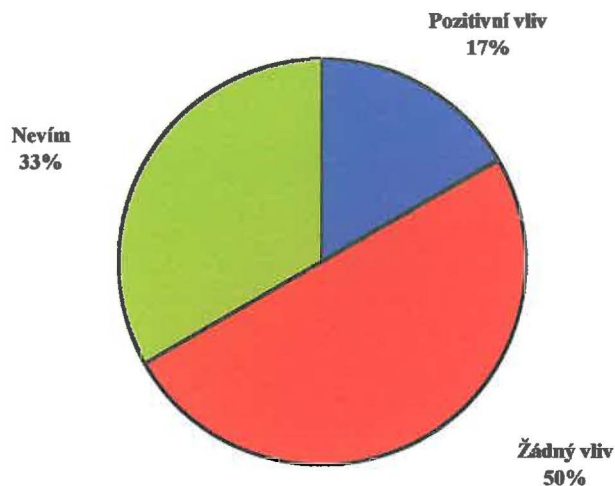
Otázka č. 22

Jaký vliv má nabídka sportovních aktivit na zájem romských dětí o školu?

Interpretace odpovědí na otázku č. 22:

Učitelé jasně odpovídají, že nabídka sportovních aktivit školy nemá vliv na zájem romských dětí o školu.

Graf č. 15 – Vliv nabídky sportovních aktivit na zájem romských dětí o školu

Otázka č. 23

Napadla Vás během rozhovoru nějaká myšlenka, kterou byste mi chtě/a sdělit?

Interpretace odpovědí na otázku č. 23:

V této otázce se učitelé mohli vyjádřit k jakékoliv oblasti romské problematiky. Učitelé tak také udělali a není možné všechny otázky interpretovat najednou a komplexně. Dílčí interpretace nemá význam. Samotné odpovědi ale významné jsou, je možné se jimi inspirovat při dalších výzkumech, nebo mohou být přínosné pro začínající pedagogy.

7.2 Vyhodnocení hypotéz

H 1: Vytvoření paralelních tříd sportovních a nesportovních vedlo k segregaci sociálně slabších jedinců, včetně Romů.

Hypotéza byla potvrzena.

S otevřením sportovních tříd se zvýšil zájem o školu a začaly dojíždět i děti ze širšího okolí. Do sportovních tříd se tak dostaly děti výběrové. Paralelně se sportovní třídou je vždy otevřena třída „nesportovní“, kam přichází děti, které patří do školy spádově, tedy místem bydliště, a ve většině případů to jsou děti romské a děti ze sociálně slabých rodin. Výzkum naznačil, že k separaci došlo ze dvou důvodů. Prvním důvodem jsou poplatky spojené se sportovním tréninkem, který je součástí výuky. Většina romských rodin a rodiny sociálně slabé, nemají dostatek financí, aby umístili své děti do sportovních tříd. Druhý důvod, který také zazněl v odpovědích, je požadavek rodičů, aby ve sportovních

třídách nebyly děti ze sociálně a kulturně znevýhodněných rodin. K této problematice se vrátíme ještě v diskusi.

H 2: Učitelé dosud nepracují s žádnou koncepční snahou o integraci romských žáků.

Hypotéza byla potvrzena.

67 % učitelů dosud nepracovalo a ani se neseťkalo s žádnou koncepční snahou o integraci romské minority ve škole. 8 % s koncepcí již pracovalo, 8 % se s koncepcí seznámilo a 17 % nenašlo na otázku žádnou odpověď.

H 3: Učitelé považují žáky sportovních tříd za komplikovanější skupinu, se kterou mají více studijních problémů.

Hypotéza byla potvrzena.

Všichni učitelé se shodují, že děti sportovních tříd se projevují jinak než ostatní. Děti jsou hodně živé, hlučné, hůře se v těchto třídách učí.

Jsou nesporně temperamentnější. Přístup k učitelům i studiu samotnému mají jiný. Nejsou tolik opatrní, jsou roztěkaní a je obtížné je zaměřit na určitou činnost. Na pedagogy působí jako pevný a semknutý kolektiv.

H 4: Spojení výuky a sportovní činnosti nemá podle pedagogů vliv na větší zájem Romů o vzdělávání.

Hypotéza nebyla potvrzena.

42 % respondentů si myslí, že zájem vzrostl, 33 % není schopno na otázku odpovědět a 25 % je přesvědčeno, že romští žáci nebudou mít větší zájem o vzdělávání. Je pozitivní zjištění, že poměrně velká část učitelů si myslí, že zájem o vzdělávání je větší. Výsledek ale není jednoznačný, neboť velká část respondentů nebyla schopna žádné odpovědi.

DISKUSE A DOPORUČENÍ

Cílem naší práce bylo analyzovat postoje učitelů k integraci Romů, snažili jsme se zjistit, jaké jsou aspekty výuky romských žáků. Jak učitelé hodnotí vliv sportovních aktivit, propojených se školní výukou na úroveň vzdělanosti romských dětí a na jejich zájem o školu.

Po výzkumu v konkrétní škole jsme dospěli k poznatkům, že tato škola nerealizuje všechny kroky vedoucí k úspěšnému začlenění Romů do sportovních tříd. Z odpovědí zkoumaného souboru respondentů vyplývá, že organizace sportovních tříd je založena na umístění pouze dětí finančně zajištěných rodičů. Nejedním názorem dokonce konstatoval i smutnou myšlenku, že je výslovným přáním, ba dokonce podmínkou rodičů některých dětí, aby děti ze sociálně slabších rodin a děti romské, nechodily do stejné třídy. Výzkum ukázal, že ve sportovních třídách jsou sice děti romské, ale pouze ty, za které jsou rodiče ochotni zaplatit vysoké měsíční členské poplatky (od 300 Kč výše).

Výzkum se nezaměřoval na přímé hodnocení školy a organizaci její výuky, ale na přístup učitelů ke koncepci cíleného začlenění Romských dětí do nesportovních tříd. Z názorů uvedených v průzkumu vyplývá jasný nesouhlas s takto postavenou koncepcí. Některé názory, těch bylo minimum, takovouto koncepcí vítají s tvrzením, že učitel má více prostoru pro individuální práci, případně je možná úprava osnov. To je na jednu stranu pravda, to můžeme potvrdit i na základě uvedené vlastní zkušenosti, ale není to v souladu s principem integrace. Nejenže děti jsou ochuzeny o kontakt s jiným etnikem, není možné budování interkulturních vztahů, ale v dětech separátní – paralelní, „nesportovní“ třídy, je budován pocit outsiderů společnosti. Škola sice získá statut sportovního „ústavu“, ale stále bude mít povinnost přijímat spádové děti. Je třeba varovně zvednout ukazováček a snažit se situaci změnit. Pro společnost, a nejen v této lokalitě, by bylo prospěšnější vychovávat sportovce i z řad romských dětí.

V souvislosti s integrací jsme se zabývali otázkou, zda učitelé pracují s nějakou koncepční snahou o integraci romských dětí. Bohužel se potvrdila hypotéza, že tomu tak není. Z výzkumu vyplynulo, že sledovaná škola nemá stanovený plán na integraci Romů. Jako důkaz slouží, že škola čtyři roky provozovala Přípravný ročník pro děti ze sociokulturně znevýhodněného prostředí. Ale ve školním roce 2007/2008 již tento ročník, z nám neznámých důvodů, neotevřela. V odpovědích pedagogů se Přípravný ročník, jako koncepční snaha o integraci, neobjevil. Drtivá většina pedagogů se za dobu svého působení ve školství s žádnou jinou snahou či projektem nesetkala a nepracovala. Učitelé shodně

vypovídají, že pro romské děti mají snížené hodnocení, jiný přístup. Ale to přece není cesta, kterou by se integrace měla ubírat! Pokud budeme Romy hodnotit mírněji, měřit jiným metrem, kam je poté chceme integrovat? Jak na takový přístup budou hledět děti minority? Integrace je o stejném přístupu, o stejných podmínkách. Musíme s dětmi pracovat tak, aby rozdílné kultury a rozdílná etnika mezi sebou nesoupeřila, ale kooperovala, aby se podporovala. Učitel v tomto ohledu může udělat ze všech profesí nejvíce. A pokud se bude držet dnes již zastaralých asimilačních výchovných postupů, nikdy se romské etnikum s většinovou společností nesblíží. Během výzkumu nás šokovala skutečnost, že se učitelé, po několika letech rozvíjení různých interkulturních projektů a koncepčních snah, s žádnou koncepcí v praxi nesešli. Otázkou zůstává, kde končí výsledky těchto projektů? Nebo je chyba v nezájmu učitelů? To jsou otázky, na které by bylo vhodné urychleně najít odpověď.

Další oblastí, kam jsme směřovali náš výzkum, byly názory učitelů na vztahy uvnitř sportovních tříd. Zajímalo nás, jak se s těmito dětmi pracuje. Zjistili jsme, že u celého zkoumaného souboru byly odpovědi poměrně shodné. Je zřejmé, že děti sportovních tříd jsou energičtější, průbojnější, temperamentnější, sebevědomější a především se v těchto třídách hůře vyučuje. Nevidíme v charakteristikách paralelu s vlastnostmi, které jsou přisuzovány romskému etniku? Další důvod, proč romské děti neseparovat v paralelních třídách. Jistě by se v kolektivu dětí – sportovců, cítily lépe. Pro učitele by byla výuka pravděpodobně komplikovanější, ale pro vývoj všech dětí přínosnější. Mezi dětmi by byla větší rivalita, ovšem kompenzovaná sportovní aktivitou.

Učitelé uváděli, že kolektiv sportovních tříd je pevnější, semknutější a panuje zde shoda. Není právě toto ideální prostředí pro umístění romského žáka? Stal by se součástí kvalitního kolektivu, musel by sám projevovat iniciativu. Pozitivum je tedy v začlenění romských dětí do školního kolektivu, které na ně může mít příznivý vliv. Možná je sport bude motivovat do té míry, že si tuto motivaci přenesou i do výuky a budou se snažit vyniknout. Zlepší se i přístup ostatních dětí, které zatím mají k Romům výhrady. Ve výzkumu jsme zjistili, že vztahy jsou mezi romským etnikem a majoritou na škole dobré, ale začleněním do sportovních školních oddílů by přijetí mohlo být intenzivnější. Budou spolu trávit více času, budou se setkávat na trénincích, budou mít společný zájem.

Také jsme se zabývali otázkou vlivu propojené výuky se sportovní činností, na větší zájem Romů o vzdělávání. Během šetření jsme nedošli k platným závěrům. Učitelé se názorově rozdělili na dvě vyrovnané skupiny, a proto nelze usuzovat, zda se tímto může zvýšit zájem

o vzdělání. Z výzkumu spíše vyplývá, že zájem o vzdělání může zvýšit především podpora rodiny. Toto je názor, který koresponduje s mnoha předešlými studiemi. Z nich vyplývá, že romští žáci nemají důvod dosahovat vyššího vzdělání, neboť jejich rodiče nepovažují vyšší vzdělání za důležité. Chybí zde motivace k lepším výsledkům. Je zřejmé, že zájem romských žáků o vzdělávání se výrazně zlepšil tehdy, pokud o ně projeví zájem především jejich rodiče. Na jejich mínění romským dětem vždy záleží. Úkolem školy a učitele bude získání důvěry a zájem rodičů, aby pochopili, že škola nechce jejich potomkům ubližovat, ale naopak jim chce pomoci k získání uplatnění v životě, zvýšit zájem o jejich vzdělání. A právě sportovní činnost může vytvářet nové možnosti k setkáním s rodiči, jinde než při třídních schůzkách, při řešení prospěchových a výchovných problémů.

ZÁVĚR

Cílem diplomové práce bylo zjistit, jak probíhá integrace romských žáků do majoritní společnosti prostřednictvím vzdělávání na ZŠ se sportovními třídami. Pojímala tři oblasti zkoumaných zájmů. První byla zaměřena na integraci romské minority. Její význam, dosavadní snahy a koncepce. Druhá oblast diagnostikovala problémové aspekty výuky Romů a jejich chování ve školním prostředí. V poslední části se soustředila na zapojení Romů do sportovních aktivit školy.

Škola, kde výzkum probíhal, není primárně zaměřena na integraci Romů, ale smyslem diplomové práce bylo využití sportovního zaměření této školy v lokalitě, kde je velmi silné zastoupení romského etnika. Pokud by bylo hlavním cílem školy integrovat romské žáky mezi většinovou skupinu dětí prostřednictvím sportu, musel by se upravit systém zařazování dětí do sportovních tříd.

Je zřejmé, že zájem romských žáků o vzdělávání se výrazně zlepšil tehdy, pokud o ně projeví zájem především jejich rodiče. Na jejich mínění romským dětem vždy záleží. Iniciátorem úsilí ke zlepšení komunikace školy s romskými rodiči patrně nebudou právě tito rodiče. Musí to být zajisté škola a učitelé, kdo udělají první krok. Úkolem školy je získat důvěru a zájem rodičů, aby pochopili, že škola nechce jejich potomkům ubližovat, ale naopak jim chce pomoci k získání uplatnění v životě, zvýšit zájem o jejich vzdělání. Zapojení romských dětí do sportovní činnosti může vytvářet příležitosti k neformálním setkáním s rodiči a posilovat tak důvěru ve vzdělání. Bude však trvat ještě velmi dlouho, než k sobě romští rodiče a učitelé najdou cestu. Je proto třeba velké trpělivosti každého, kdo s romskými dětmi pracuje.

Výzkum probíhal na velmi malém vzorku respondentů a výsledky tak jen stěží mohou být aplikovány a použity jinde. Výsledek práce ale může být použit dále k rozvoji této školy a celé lokality města Krupka. *„Osobně vedu atletický a in-line rychlobruslařský oddíl a zároveň učím v paralelní „nesportovní“ 2.B. Mou snahou je zapojení romských dětí do všech oddílů. Každopádně tuto práci chci využít jako podklad k vytvoření projektu na zapojení dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí, kam patří i Romové, do aktivit atletického a rychlobruslařského oddílu, které úspěšně fungují na naší základní škole“.*

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BALVÍN, Jaroslav. Romové a majorita. Zamyšlení nad vztahem, který by se měl rozhodně ozdravit. In *Romové a majorita : (k výchově zdravých vztahů mezi lidmi)*. Sborník ze 7. setkání Hnutí R ve Speciálních školách pro mentálně postižené v Kladně 13.-14. prosince 1996. Ústí nad Labem. Hnutí R, 1997. s. 4, s. 23-25.

BALVÍN, Jaroslav. Rasová diskriminace Romů ve školství a kultuře a možné cesty jejího překonávání. In *Společně (Spolu s Romy k multikulturní výchově ve školství): setkání romské i neromské mládeže s pedagogy a přáteli v Brně 12.-14. dubna 1996*. Ústí nad Labem : Hnutí R, 1997. s. 38-44.

BALVÍN, Jaroslav a kol. *Romové a etika multikulturní výchovy. 13. setkání Hnutí R v Brně a Rudňanech 6.-8. května 1999*. Ústí nad Labem : Hnutí R, 1999. 199 s.

BALVÍN, Jaroslav a kol. *Romové a volný čas*. Sborník z 9. setkání Hnutí R v Brně. Ústí nad Labem: Hnutí R, 1997. 155. s.

FIALOVÁ, Ludmila. Zahraniční zkušenosti se socializací a resocializací sportem u skupin „na okraji“. In *Tělesná výchova a sport jako sociálně formativní prostředí. Sborník z vědeckého semináře FTVS UK*. Praha. FTVS UK, 1997. s. 5–8

FRIŠTENSKÁ, Hana. Romové a státní politika. In *Romové - reflexe problému : sborník textů k romské problematice*. Praha: Sofis, 1997, s. 34-41.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum : základní metody a aplikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. 407 s. ISBN 80-7367-040-2

HORVÁTHOVÁ, Jana. *Základní informace o dějinách a kultuře Romů*. Praha: MŠMT, 1998, 51s.

KALIBOVÁ, Květa. Demografické a geodemografické charakteristiky romské populace v České republice. In *Romové – reflexe problém: sborník textů k romské problematice*. Praha: Sofis, 1997, s. 20-33.

KITANOVSKÁ, Julie. *Integrace Romů do společnosti v rámci zachování národní identity: prostřednictvím vzdělávání*. Ústí nad Labem, 2005. 104 s. Diplomová práce na katedře pedagogiky. Vedoucí práce Zdeněk Kolář.

KLUZÁKOVÁ, Kateřina. Jak spolupracovat? In *Společně – Spolu s Romy k multikulturní výchově ve školství. Setkání romské i neromské mládeže s pedagogy a přáteli v Brně 12.-14. dubna 1996*. Ústí nad Labem: Hnutí R, 1997, s. 36-37.

MERUNKOVÁ, Eliška. *Prvky interkulturní výchovy ve školní TV*. Praha, 2007. 95 s. Diplomová práce na FTVS UK na katedře pedagogiky, psychologie a didaktiky. Vedoucí práce Ludmila Fialová.

MISTRÍK, E a kol. *Kultúra a multikulturná výchova. Culture and multicultural education*. 1. vyd. Bratislava: Milan Štefanko – IRIS, 1999. 347 s. ISBN 80-88778-81-6

NAVRÁTIL, Pavel. a kol. *Romové v české společnosti*. 1. vyd. Praha : Portál, 2003. 223 s. ISBN 80-7178-741-8

PAVELČÍKOVÁ, N. *Romové v českých zemích v letech 1945-1989*. Vyd. 1. Praha : Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR, 2004. 183 s. Sešity Úřadu dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR. č. 12 ISBN 80-86621-07-3

PEKÁREK, Pavel. Romové mezi námi (Reflexe základních postojů a fenoménů). In *Romové - reflexe problému : sborník textů k romské problematice*. Praha : Sofis, 1997, s. 11-19

ŘÍČAN, Pavel. Socializace romských dětí. In *Romové a majorita : (k výchově zdravých vztahů mezi lidmi)*. Sborník ze 7. setkání Hnutí R ve Speciálních školách pro mentálně postižené v Kladně 13.-14. prosince 1996. Ústí nad Labem. Hnutí R, 1997, s. 27-41.

ŘÍČAN, Pavel. *S Romy žít budeme - jde o to jak : dějiny, současná situace, kořeny problémů, naděje společné budoucnosti*. 2.vyd. Praha: Portál, 2000. 149 s. ISBN 80-7178-410-9

RŮŽKOVÁ, Markéta. *Srovnání české a romské interkulturní reality v souvislostech s pohybovou aktivitou*. Praha, 2007. 105 s. Diplomová práce na FTVS UK na katedře pedagogiky, psychologie a didaktiky. Vedoucí práce Ludmila Fialová.

SLEPIČKA, P. – SLEPIČKOVÁ, I. Socializační a preventivní role sportu. In *Prožitek a kvalita života – sborník příspěvků z mezinárodní konference konané na UK FTVS 9.4.2003*. Praha: FTVS UK, 2004. s. 149-151.

ŠIMÍKOVÁ, I. – VAŠEČKA, I. a kol. *Mechanismy sociálního vyčleňování romských komunit na lokální úrovni a nástroje integrace*. 1. vyd. Brno : Barrister & Principal, 2005. 211 s. ISBN 80-7364-009-0

ŠOTOLOVÁ, Eva. Příchod Romů do Evropy. In *Romové - reflexe problému : sborník textů k romské problematice*. Praha : Sofis, 1997. s. 52-82.

ŠOTOLOVÁ, Eva. *Vzdělávání Romů*. Fotografie Filip Remunda. 1.vyd. Praha: Grada, 2000, 95 s. ISBN 80-7169-528-9.

VOTÁPKOVÁ, Iveta. *Pohybové volnočasové aktivity v životním stylu u romských dětí a mládeže*. Praha, 2007. 92 s. Diplomová práce na FTVS UK na katedře pedagogiky, psychologie a didaktiky. Vedoucí práce Petr Jansa.

ZELENKOVÁ, Šárka. *Školní a mimoškolní aktivity romských žáků*. Ústí nad Labem, 2005. 72 s. Diplomová práce na UJEP na katedře primárního vzdělávání. Vedoucí práce Ivana Brtnová-Čepičková.

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

HASTRMANOVÁ, Š – HOUDEK, L. *Romské etnikum a sport -percepce, přínosy a bariéry*. Praha: Filozofická fakulta v Praze, 12. listopadu 2007. Poslední aktualizace 30. března 2008. [cit. 3. září 2008].

Dostupný z http://www.ftvs.cuni.cz/katedry/kin/Comenius/RomoveASport_kvantita.ppt

STEM. *Vztah Čechů k Romům je dlouhodobě převážně odmítavý. Lidí, kteří jsou ochotni respektovat tradice a zvyky etnických menšin, ubylo. Informace z výzkumu stem trendy*

4/2007. Praha: Středisko empirických výzkumů, 10. dubna 2007. Poslední aktualizace 1. 5. 2007. [cit. 24. srpna 2008].

Dostupný z <http://www.stem.cz/clanek/1309>

SERIÁLY

FIALOVÁ, L. Interkulturní kompetence a jejich rozvoj prostřednictvím tělesné výchovy. *Pedagogika*. 2008, roč. 59, č. 1, s. 21-26.

LIŠKA, T. Jak je to s organizací výuky na ZŠ Krupka Teplická. *Radnice*, červen 2008, roč. 4, č. 6, s. 3.

ŠTYCH, Jiří. Romové – náš velký ekonomický problém. *Zemědělské noviny*, březen 1995, str.4.

SEZNAM ZKRATEK

ZŠ: základní škola

VŠ: vysoká škola

MŠMT: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

SŠK nebo také SŠ Krupka: název občanského sdružení Sportovní škola Krupka

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Upozornění Městské policie Krupka občanům sídliště Karla Čapka a Dukelských hrdinů

Příloha č. 2: Otázky kladené pedagogům

Obrazová příloha:

Obr. 1 – In –line rychlobruslařský oddíl

Obr.2 – Atletický oddíl

Obr. 3 – Výuka v „nesportovní“ paralelní třídě

Obr. 4 - Výuka v „nesportovní“ paralelní třídě

Tabulky a grafy:

Tab. č. 1 - Počty Romů zjištěných v jednotlivých krajích České republiky v letech 1970 – 1991

Graf č. 16 - Jaký je váš vztah k Romům“

PŘÍLOHY

Příloha č. 1

UPOZORNĚNÍ MĚSTSKÉ POLICIE KRUPKA OBČANŮM SÍDLIŠTĚ KARLA ČAPKA A DUKELSKÝCH HRDINŮ

Vážený občane, v souvislosti s projevy, vyskytujícími se v této lokalitě, které jsou zdroji rušení veřejného pořádku, nočního klidu a znečišťování veřejného prostranství, jež se vážou na řadu z vás, využívám zákonného oprávnění, plynoucího z ust. § 2 zákona o obecní policii

a upozorňuji vás na to, že činnosti, uvedené výše, odporují zákonu. Požaduji, abyste svojí činností v místě bydliště a okolí přísně respektovali zásady občanského soužití, dodržovali klid a čistotu. Městská policie vykonává ve vašem sídlišti službu a zjišťuje velké množství problémů, jimiž si škodíte a obtěžujete se. Řada našich zjištění je absolutně nepřijatelná a bude důsledně řešena.

Co do tohoto obsahu patří:

1. Noční toulky nezletilců a mladistvých po sídlišti. Pokřikování z balkonu a obráceně, a to bez ohledu na dobu, jaká momentálně je. Budeme to řešit s rodiči, sociálkou a orgánem sociálně právní ochrany dětí, včetně sankcí, které nám poskytuje zákon.
2. Hloučky diskutujících či bavících se osob u domů i po 22.00 hod. I při běžné mluvě je to v noční době rušení nočního klidu. Nelze to tolerovat. Požaduji s tím okamžitě skoncovat. Ti, kdož si chtějí odpočinout, vyspat se a připravit do zaměstnání, těmito projevy trpět nemohou.
3. Bujaré oslavy, hudba, zpěv. Pokud je to v noci, jde o klasické rušení nočního klidu. V jiné době to nesmí být nad míru únosnou. Takováto jednání jsou klasickým přestupkem.
4. Odkládání nekomunálního odpadu u popelnic (kontejnerů). Tento stav nelze přijmout. Kdo tak činí, vystavuje se nebezpečí uložení pokuty až 50 000 Kč.
5. Opravy aut na silnicích a parkovištích. Kromě běžné kontroly vozidla a běžné údržby je to nepřijatelné. Na opravy jsou opravny, a pokud si chcete vozidlo opravit sami, tak ve svém objektu. Ne tedy na obtíž jiným, navíc s produkty poškozování či znečišťování komunikací.
6. Doprava, parkování aut, zábory parkovacích míst vozidly, které nemají na silnicích co dělat. Porušování obecně platných právních zásad je zcela běžný jev. Parkovat chcete

všichni u svých domů. To bohužel zajistit nelze. Navíc, přitáhne-li někdo do sídliště řadu aut z ciziny, děje se to běžně, tak řešení parkování je v sídlišti velmi problémové.

V té nejobecnější rovině musím připomenout, že řešení popsaných problémů se musí stát věcí nás všech. Bohužel vyskytuje se problém neadresnosti vašich připomínek, anonymity a ke škodě věci i ve zkreslených pohledech na řešený stav u řady z vás. Chci přimět strážníky k maximální účasti na řešených problémech. Bez spolupráce s vámi to je úkol, jehož úspěchu jen těžko dosáhneme. Každý z vás si zaslouží spokojenost, klid a pořádek ve svém obydlí a okolí. Ti, kdož tomu rozumět nechtějí, či prosazují toliko vlastní zájmy, budou se vší odpovědností řešení a postihování.

V Krupce dne 23. 6. 2008

JUDr. Marián Melicher

ředitel Městské policie Krupka

Upozornění bylo distribuováno letákovou formou a článkem v měsíčníku Radnice v červnu 2008.

Příloha č. 2

Otázky kladené pedagogům:

1. *Jak dlouho působíte ve školství?*
2. *Co si představujete pod pojmem integrace romské minority?*
3. *Cítíte nějakou změnu v přístupu majoritní společnosti k romské minoritě za dobu svého působení ve školství?*
4. *Jaký je Váš názor na snahy integrovat Romy do majoritní společnosti?*
5. *Myslíte si, že majorita romské etnikum přijala nebo nepřijala za pevnou součást společnosti?*
6. *Kdybyste si nyní mohl/a představit, že jste v pozici, ze které ovlivňujete koncepci romské integrace ve struktuře školství. Jaká prvotní myšlenka vás napadá?*
7. *Jaké máte zkušenosti se vzděláváním Romů?*
8. *Máte pocit, že se během vašeho působení ve školství zvýšila školní úspěšnost Romů? Myslím tím prospěch a pokud jste pracoval s vycházejícími ročníky, tak i navázání na další studium.*
9. *Setkal/a jste se za dobu působení ve školství s nějakou koncepční snahou o integraci Romů?*
10. *Jaký je vztah neromských dětí k Romům na naší základní škole?*
11. *Došlo k nějakým změnám ve složení žáků na základní škole od otevření sportovních tříd v roce 2004?*
12. *Pozorujete jiné sociální chování dětí sportovních tříd oproti běžným třídám?*
13. *Jakým zájmům se podle Vašich zkušeností věnují romské děti po skončení vyučování?*
14. *Víte, jaké sportovní aktivity naše škola nabízí? Můžete je vyjmenovat?*
15. *Doporučil/a jste někdy nezávisle na dotazu dětí sportovní kroužek?*
16. *Myslíte si, že zavedením široké nabídky sportovních aktivit na naší škole se zvýšil i zájem ostatních žáků školy o sportování? Jak je tato nabídka přijímána romskými dětmi?*
17. *Podporují romští rodiče své děti v organizovaných školních zájmových činnostech?*
18. *Jaký význam má snaha vést romské děti ke sportu?*
19. *Může úzké spojení školní výuky a sportovní činnosti zlepšit přístup romského etnika ke vzdělávání?*
20. *Při vyhlášení sportovních soutěží se hlásí jací žáci, jaký je zájem? Jak se v takové situaci projevují romští žáci?*

21. *Setkal/a jste se v průběhu pedagogického působení na základní škole s Romem, který se pravidelně a systematicky účastnil sportovní činnosti?*
22. *Jaký vliv má nabídka sportovních aktivit na zájem romských dětí o školu?*
23. *Napadla Vás během rozhovoru nějaká myšlenka, kterou byste mi chtěl/a sdělit?*

Obr. 1 – Oddíl in-line rychlobruslení

Obr. 2 – Atletický oddíl

Obr. 3 – Výuka v paralelní „nesportovní“ třídě

Obr. 4 – výuka v paralelní „nesportovní“ třídě

Příloha č. 3

Zápis rozhovorů

Otázka č. 2 - Co si představujete pod pojmem integrace romské minority?

R1: To je zvláštní formulace. Vytyčovat romskou populaci, už to samo o sobě je nevhodné. Nejsou vedeni jako národnost a ani já jsem děti nikdy netřídila podle toho zda jsou Romové, nebo nejsou. Takže fyzicky takto neuvažuji. Kdyby ses mě teď zeptal, které z dětí je Rom, tak ani nevím. Andrejka mě napadne. Já děti takto nerozlišuji. Myslím si, že je to uměle vytvořený problém – integrace. Myslím si, že je to prázdný pojem. Já ani nesdílím názory některých kolegyň, které mají tendenci konstatovat: „To je taková typická cikánka“. Já nevidím v čem. Prostě některé děti jsou temperamentnější více a některý méně. Charakterové vlastnosti mají ve své podstatě stejné.

R2: Je to snaha začlenit romské občany mezi nás.

R3: Začlenění Romů do naší společnosti s tím, že se přihlíží k jejich odlišnostem. Nevím, zda se dá považovat za integraci to, že chodí do běžných tříd, ale žádné speciální metody práce tady nevyužíváme.

R4: Pod pojmem integrace romské minority vidím nemožnou věc. Ale mělo by to být začlenění Romů do většinové společnosti.

R5: Integrací rozumím přihlížení k jejich specifikám. To znamená respektovat způsob, jakým žijí v naší společnosti, že mají jiné hodnoty, jiný životní smysl. Ale jinak si o integraci v dnešní době myslím, že je to zvýhodňování Romů ve všech směrech. Rodiny sociálně slabé, neromské, tak zvýhodňované nejsou. Trendem je upřednostňování.

R6: Integrace je zařazení mezi normální (neromské) žáky. V některých případech se mi to zdá vhodné, ale některé děti potřebují být v menším kolektivu, aby se jim mohl člověk věnovat a mít s nimi větší kontakt. Malým kolektivem rozumím kolektiv jakýchkoliv dětí. Těžko navazují vztah, ale když ho navážou, tak je hrozně pevný a chovají se k učitelce jako k mámě. Romové jsou zajímavá minorita. A přišla jsem na to až nedávno, před třemi lety.

R7: Integrace je vhodné skloubení vztahů mezi dětmi ve třídě. Romy, kteří jsou ve třídě v menšině, jeden až dva, ale velmi často vybočují svým chováním, kulturou a neromy. Prostě jejich přizpůsobení se do takové míry, aby je ostatní lidé vzali. Ale na druhou stranu, aby Romové byli schopní přizpůsobit se většině. Na to bych kladl ještě větší důraz. Aby oni byli schopní se přizpůsobit nám, nežli mi jim.

R8: Začleňování romských obyvatel mezi majoritní společnost.

R9: Myslím si, že pokud se Romové chtějí integrovat, tak musí sami. My se jim podbízíme možnostmi, které oni neocení. Něco si nárokují a hned to musí mít. A mrzí mne styl interpretace, především v zahraničí, kdy mi jim ubližujeme a přitom oni utiskují nás. Pokud chtějí uspět, musí skutečně začít jen a jen u sebe, u svého vzdělání a v práci. Sdružení Roma dostalo od města peníze, z kterých se nakoupili romské učebnice, poskytli asistenta, ale zájem ze strany Romů nebyl žádný.

Tazatel: Načala jsi romský jazyk. V jaké míře ho tvé děti užívají?

R9: Značí ho minimálně. Pouze výjimky. A nesetkala jsem se ani s tím, že by znaly svoji historii. Děti, které jsem v posledních letech učila, již mají jiné hodnoty, než jsou ty tradiční romské.

R10: Začlenění Romů do běžného života školního i mimoškolního.

R11: Začlenění Romů mezi ostatní žáky.

R12: Aby se Romové naučili žít mezi většinou. Když přichází do školy, tak nemají základní návyky, ať hygienické či v sociálním soužití s ostatními dětmi. Potřebují mnohem více, než se naučit číst a psát.

Otázka č. 3 - Cítíte nějakou změnu v přístupu majoritní společnosti k romské minoritě za dobu svého působení ve školství?

R1: Myslím si že ne. Společnost je stále stejná. Možná se snažíme děti méně rozlišovat (na Romy a ostatní). Já byla vychovávána tak, abych mezi žádnými lidmi nedělala rozdíly. Pokud je někdo celý život rozlišoval, tak je bude rozlišovat stále. Naopak bych řekla, že za nás nebyly takové rozdíly (pomůcky byly stejné, oblečení stejné...). Podmínky pro výuku

byly stejné a rozdíly mezi dětmi nikdo také nedělal. V současnosti záleží i na vybavenosti škol. Pokud je škola dobře finančně zajištěná, má dataprojektor ve třídě, interaktivní tabuli, DVD, internet, tak spousta takových užitečných věcí mají děti k dispozici. Do takových škol se ale děti ze sociálně slabých rodin nedostanou a doma se k těmto prostředkům nedostanou už vůbec. Už na naší škole vidíš velké rozdíly mezi dětmi, které mají doma internet a které ne. A do počítačové učebny se dostanou jednou za čas. Mají jiné podmínky.

R2: Romy jsem měla i v začátcích mé praxe a nyní si myslím, že mají vyšší životní úroveň, než měli. Co se týče přístupu, já i kolegyně máme přístup stále stejný. K dětem přistupujeme stejně. Romové mají nyní daleko větší šanci se začlenit. Změnilo se jejich bydlení, finanční zajištění, možnost navštěvování různých kulturních akcí, tady došlo k posunu. Ale vzhledem k tomu, že lépe znají svá práva než povinnosti, tak je s nimi špatná komunikace. Přístup majority se určitě změnil.

R3: Ne. Co se týče školství, tam není žádný odmítavý postoj. Za tu dobu co učím, jsou akceptováni a myslím si, že do určité míry, co se týče školství, učitelé přihlíží k mnoha věcem více než dříve. Ať už to jsou kulturní odlišnosti, věnují se jim v přípravných třídách. Dbají, aby byli jazykově lépe vybaveni. Já jsem ve školství krátkou dobu, ale nesetkala jsem se s tím, že bych posadila Roma vedle neromského dítěte a rodiče by si přišli ztěžovat. Jako to bylo na škole v mé době. Dnes to tak není, že by rodiče přišli a řekli: „Mé dítě vedle Roma sedět nebude!“ Stěžuje si ve chvíli, kdy dostane vši nebo ho Rom okrade anebo mu něco udělá.

R4: Necítím

R5: Učila jsem ještě za bývalého režimu, kdy Romové např. dostávali více vybavení do školy – pastelky a jiné pomůcky. Něco dostali a pak se po nich požadovalo, aby se přizpůsobili, začlenili. Nevím, jestli to bylo lepší, nesměli si ty věci nosit domů, učitelky říkaly, že se to nevrátí nazpátek. Také více chodili do práce, protože byla pracovní povinnost.

Tazatel: A co se týče přímo vztahu majority a Romů?

R5: Já myslím, že je to hodně ovlivněno médií. A v době kdy utíkali do Anglie, Kanady. Tak to lidi, majoritu, hodně našťvalo, protože přisun peněz pro ně je neadekvátní.

Řekla bych, že vztahy jsou horší, ale neprojevuje se to rasismem. Lidé o té problematice hodně mluví a jsou rozzlobení.

R6: Myslím, že ne. Stále je to stejné. Pořád se o něco snažíme, pořád něco zkusíme, buď začlenit nebo oddělit. Ne, musím říci ne.

R7: Působím ve školství krátce, těžko mohu nějakou změnu cítit.

Tazatel: A můžeš popsat změnu z pohledu svých zkušeností a místa bydliště? Žiješ v Dubí, kde koncentrace Romů, hlavně těch problémových, je velká.

R7: Neřekl bych, že došlo k nějakým změnám v přístupu lidí. Pamatuji si, že když jsem byl já na základní škole tak se to vůbec neřešilo. Byli v každé třídě. Byli tam a dál se to neřešilo. A možná to tak bylo lepší, problémy postupně plynuly. Nyní je vše medializováno a žene se to do krajností. Na vysoké škole v Ústí jsem se setkal s jediným Romem.

R8: Změna je, ale mám pocit, že spíš opačného charakteru, protože tu vzniká pozitivní rasismus a ten negativně ovlivňuje majoritní společnost v přístupu k Romům. Bude potřeba ještě hodně času, aby se vztah dostal do rovnováhy. Vztahy se vyvíjí a nemají pevný základ.

Tazatel: Mohla bys upřesnit, v jaké oblasti k těm změnám dochází?

Mám pocit, co se týče vzdělání, že více Romů začíná chápat hodnotu vzdělání, teď jsem na vysoké škole, kde se mnou studují čtyři Romové.

R9: Ke změně došlo, ale k horšímu. Majorita má s Romy velmi špatné zkušenosti, pokud to převedu na sebe a své nejbližší okolí. Já byla přepadená, matku okradli, kolegyni z práce přepadli a zbili. Ještě za bývalého režimu, kdy jsme žili s početnou skupinou Romů v ulici, jsme se s takto hrubými útoky nesetkali. Myslím, že Romové jsou v současné době agresivnější, a proto jsou vůči nim lidé zatvrzelejší.

R10: Určitě ano. Majoritní společnost dává Romům více možností k začlenění. Mají nyní více možností seberealizace než za bývalého režimu. Majorita je více otevřená pro Romy, ale z jejich strany je zájem pouze minimální. Stále lpí na svých tradicích, respektive se spíše drží v ústraní a čekají, co dostanou. Tradice, to jsem řekla špatně, ty právě nectí.

Všech Romů, které kdy učím, se ptám, zda mluví romsky. Ještě jsem se nesetkala s žádným, který by romsky uměl.

R11: Nemám tolik zkušeností, nemohu to posoudit.

R12: Myslím, že přístup je stále stejný. I co se týká snahy Romů začlenit se do společnosti. To je otázka hodně dlouhé doby, než k nějaké pozitivní změně dojde. Pokud vůbec kdy ke změně dojde. Oni nejsou ochotní se toho svého stylu zřít a není páka, která by je přinutila. Pokud na ně kdy byl vyvíjen tlak, tak nebyl účinný.

Otázka č. 4 - Jaký je Váš názor na snahy integrovat Romy do majoritní společnosti?

R1: Záleží na tom, jaké skupiny se mají integrovat. Já mohu považovat za minoritu své předky z Moravy. Oni mají také své zvyky, mají jinou mentalitu, mají vlastní nářečí, je to v podstatě jiná minorita. Stejně jako ta romská. Já vlastně nevím, proč bychom je měli integrovat. Určitě je dobré, když vznikají romské iniciativy, drží si svou kulturu - tance, pestré oblečení, hudbu.

Určitě patří do té skupiny, která je chudší, která je na spodní hranici společnosti. Nejsou to jenom Romové, je tady spousta lidí z problémových rodin, mnoho lidí nezaměstnaných. Je tady řada dětí podivně proházených po rodinách, vyrůstají u babiček a u příbuzných.

R2: Snahy jsou, ale mívají se účinkem. Snaha je veliká. Jen když uvedu dětský domov, kde je úžasná péče o romské děti. Bydlím blízko sídliště, kde jsou děti bezprizorní a pohybují se doslova v tlupách. Proto vznikl tady i ve městě nějaký projekt, kde chtěli začlenit děti školního věku do kroužků. Bez efektu byl projekt ukončen. Ty snahy se mi líbily, protože by se vyřešily problémy dětí věku 10-15 let, které jsou hodně problémové. Vykrádají auta, okrádají staré lidi, vytrhnou peněženku babičce.

Tazatel: Tady ta kriminální činnost se týká jenom romských dětí nebo...

R2: Nejsou to jenom romské děti.

Tazatel: A jaké je složení těchto tlup-poměr Rom, nerom?

R2: To nedokážu takhle identifikovat, ale protože toto sídliště je vyloženě romské, tak si myslím, že převažuje ta romská část.

R3: Určitě to má význam. Hlavně v působení na děti, aby získaly nějaké předpoklady a naučily se slušnému chování. Určitě jako základ pro další generace.

R4: Pokud by byl ze strany Romů zájem, snahy by byly samozřejmě dobré. Ale zájem není, tudíž snaha je zbytečná.

R5: Když jsem bydlela ve starém bytě, tak tam s námi žila i jedna romská rodina. Slušná rodina. Slušná, znamená, že jich v bytě není 20, nejsou hluční, chodí do práce, nežijí večer. Nerozlišovala bych Romové a majorita, ale slušní Romové a ti „nepřizpůsobivý“, stejně takové jsem měla i žáky, slušné. Oni sami se taky k Romům neradi hlásí. Ale pokud se jedná o peníze, jsou Romové. Když mohou něčeho využít, tak se hlásí. Když někomu řekneš „cikáne“ jsi rasista, ale když on ti řekne „gadžo“ tak rasista není.

Tazatel: To jste mi ale neodpověděla na otázku jaký je váš názor na integraci Romů.

R5: Myšlenka je to dobrá, ale myslím, že ze strany Romů není dostatečný zájem.

R6: Mezi dospělé ano, ale u dětí ten proces vidím jinak. Část by měla být oddělená, kde je hranice, se špatně určuje – čím horší sociální úroveň, tím by měli být, neříkám přímo izolovanější, ale v menším kolektivu. Ti co jsou na lepší sociální úrovni, v podnětnějším rodinném prostředí, tak ti se dají začlenit. Ale ta spodina romské společnosti se strašně špatně vede. A pořád se cítí ve společnosti izolovaní.

R7: Je to určitě dobře, protože když je budeme segregovat, tak nikdy k žádné integraci nedojde a vždycky budou mít Romové ten svůj pohled na svět, který jednoznačně vybočuje od pohledu většiny, od běžného standardu. Trvám na tom, že se především Romové musí integrovat směrem k nám.

R8: Rozporuplný. Myslím si, že by se s integrací mělo jít pomalu. V první řadě by se měly zachovávat jejich tradiční postoje k životu a v rámci možností se snažit, aby romská populace dokázala kvalitně komunikovat s majoritní společností. Jinak se domnívám, že by bylo rozumnější nesnažit se romskou menšinu měnit a převychovávat. Měli bychom se naučit je vnímat takový, jací jsou a naučit se s nimi komunikovat.

Tazatel: Zmínila jsi tradiční postoje. Co tím označuješ?

R8: Za nejpodstatnější považuji jejich smysl pro rodinu. Ten mají vyvinutější než my. A v tomto je nutné je podporovat. To pro ně nese mnoho dobrého, jsou schopní nebýt sobečtí, umí se navzájem podpořit a stát za sebou.

R9: V 50. letech byla snaha Romy umístit do panelových domů mezi většinovou společností. Ale v současné době si myslím, že tyto snahy jsou zbytečné, protože kdo změnu chce, má k ní prostor a může ho využít.

R10: Je to důležitá věc, protože svým chováním se dost vyčleňují a hází to na ně špatné světlo. Majorita není schopna unést jakékoliv vybočení a prospělo by to lepší komunikaci. Nechci, aby se zbavili svých pozitivních vlastností, aby si žili ten svůj život, ale ne na úkor okolí.

R11: Já bych v první řadě vůbec nerozlišovala. Buď jsou tu lidé, kteří chtějí žít jako většina, a podle toho se chovají a pracují. Anebo chci žít jinak, ale pak nemohu očekávat od ostatních přízeň a podporu.

R12: Myslím si, že pokud chtějí, tak ano. Ale snažit se za každou cenu do nich investovat peníze, granty mi přijde nerozumné. Přijde mi to jako plýtvání penězi i energií. Samozřejmě že jsou výjimky a místa kde investice časové i finanční pomohou, ale vždy záleží na tom, zda to skutečně chtějí.

Otázka č. 5 - Myslíte si, že majorita romské etnikum přijala nebo nepřijala za pevnou součást společnosti?

R1: Ona s ním žije. Vnímá ji jako skupinu, ale myslím si, že ji vysloveně nepřijala. Vnímá ji jako rovnocennou, ale nechťenou. My ty lidi bereme, ale nechceme vedle nich být. Buď se nechceme přizpůsobit my, a když se přizpůsobíme, tak dojedeme na skupinu, která je absolutně nepřizpůsobivá.

Nelze zrovna mluvit o soužití. Ale je to o skupinách. Uvedu příklad, kdy u nás v Dubí napadli učitele gymnázia. Začala ho bránit paní, která vyběhla z autobusu, byla to Romka. Ti útočníci, to je skupina Romů ze Slovenska, kteří jsou problémoví, nikdy pracovat nebudou, jsou to kriminálníci, byty zničili, stále je hlídá policie. Té paní, která ho hájila, to kazilo vizitku.

Otázka budoucnosti soužití je na lidech, kteří jsou možná na dně romské společnosti. Znáám spoustu lidí, kteří jsou úplně normální, slušní, jsou součástí naší společnosti a s nimi o soužití jde. Žiješ s nimi úplně normálně, mají normální kamarády, normální děti a chodí do

práce. A nezabývám se, jestli jsou to Romové nebo ne. Mají stejně tak ty svoje zvyklosti, mají stejně odlišné pojetí rodiny jako většina Romů. A pak je skupina, vedle které nemůžeš žít ani ve vedlejší ulici.

R2: Museli jsme. Ano, byli jsme nuceni je přijmout. I když znám Romy kteří se chovají lépe, než-li většinová společnost.

R3: V určitých věcech to mají těžší, hlavně ti slušnější, kterým to vadí, těm neslušným je to jedno.

Tazatel: A pokud bych je nedělil na slušné a neslušné, myslíte, že je společnost přijala?

Bylo mnoho snah je přijmout, ale vzhledem k tomu, jaká byla reakce Romů, nesnažili se přizpůsobit, nesnažili se zapadnout, tak došlo k tomu, že je společnost nepřijala. Teď se je běžné obyvatelstvo ani nesnaží přijmout, pochopit, pracovat s nimi.

R4: Nepřijala.

R5: Asi ano. Žijí tu po staletí. Je to něco, co nemůžeme ovlivnit. Většina lidí je ráda, když nežije blízko nich, ale přijali je, to ano. Vyloženě rasismus proti nim neprojevují, ale když jsou hluční, když křičí jen o svá práva, tak to se proti nim lidé zatvrdí a v tu chvíli jsme asi rasisté.

R6: Myslím, že ne. Pořád jsou trochu někde jinde. Stále se jim snažíme pomáhat, ale ono to nejde. Pořád budou jiní a budou se cítit odstrčení i když jim budeme říkat ne, ne, ne. I když budou součástí společnosti, pořád budou jiní, pořád to budou kočovníci. Jednou na Slovensku, jednou tady a vůbec jim nepřijde, že by se mohlo žít jinak.

R7: Přijali jsme je, každý o nich ví. Co si o nich myslíme je na jednotlivcích, ale určitě jsme je přijali.

R8: Nepřijala. Pomalu si zvykáme a učíme se, že je lepší je přijmout než s nimi bojovat. Myslím, že 90 % nepřijalo romské etnikum.

R9: Nepřijala. Bude to trvat a jsem přesvědčená, že dosud se nenašel žádný vhodný prostředek, který by vzájemné vztahy vylepšil. A média tomu také nepřispívají, naopak. Prezентují většinou jen násilí. Útoky jedné či druhé strany.

R10: Ono to vlastně ani jinak nejde, protože Romů je v naší zemi mnoho. Přijala, ale s výhradami. Prostě to bereme jako fakt.

R11: Nemyslím, ne.

R12: Spousta lidí má s Romy špatné zkušenosti a ti je odsuzují. Myslím, že většina společnosti nerozlišuje, zda je člověk Rom. Pokud si plní své povinnosti. Bohužel lidé mají s Romy špatnou zkušenost, mají špatnou pověst. Společnost byla nucena je přijmout.

Otázka č. 6 - Kdybyste si nyní mohl/a představit, že jste v pozici ze které ovlivňujete koncepci romské integrace ve struktuře školství. Jaká prvotní myšlenka vás napadá?

R1: Já bych rozsekla základní problém otázky menšiny. Buďto jsme menšina a ať jsme, ať máme svojí historii, ať máme kulturu, ať se k ní hlásíme a pak budeme menšina ve společnosti.

Tazatel: Ale v roce 2001 se mohli hlásit ke své národnosti a udělal to asi 1 z devíti.

R1: Ale oni to neudělají, protože by se přihlásili k přesně určené skupině, která je nezaměstnaná, problémová, má svojí špatnou vizitku. A tím, že se k ní přihlásí, využívají možnosti se anonymně skrýt. Já jsem měla holčičku kterou vozili s Prosetic (čtvrť v Teplicích chánovského charakteru) k nám do Šanova(luxusní čtvrť v Teplicích)do školky, protože nechtěli, aby chodila mezi dalších deset Romů. Když jsem si s maminkou povídala, říkala, že jí nechce dávat do školky kde převažují Romové, že tam s ní jednají jako s „cikánama“ a že se pak za to stydí. Z toho vidím, že i oni sami nechtějí být Romy.

R2: Jako první bych řešila rodinu. Snažila bych se ji přesvědčit, aby se dítěti více věnovali. Kdybych měla pravomoc navštívit rodinu, pak by se dalo s těmi dětmi lépe pracovat, protože jsou Romové, se kterými se nedomluvíš, a jsou Romové se kterými mluvíš otevřeně a o všem. Zjistit úroveň rodiny a na základě toho pak pracovat s jejich dětmi. Začala bych rodinou.

R3: Nic mne nenapadá.

R4: To by se muselo změnit úplně všechno, tady nejde jenom o školství, nedá se vyjímát z celku. Já, kdybych měla tu moc, tak bych změnila přísun sociálních dávek, tím bych donutila Romy pracovat a dívat se na život v Čechách jinak než se dívají teď. Nutila bych je pracovat, nutila bych je, aby se starali o děti, aby měli zájem jak děti prospívají ve škole, aby měli zájem o vzdělání. Protože vzděláváním by si zvyšovali kvalifikaci a podle kvalifikace by byli zaměstnaní. Takže já bych to brala komplexně. V současnosti o školu nemají zájem. A málo dětí na speciální škole se vyjímá té skupině. Protože jakmile se trochu vymyká, tak oni to dítě dost stáhnou. Našli se za dobu 15-16 let mého působení ve školství děti, které měly samé jedničky, které se dostaly na střední školu, ale nedodělaly ji. V prvním roce odešly. Protože nemají vhodné rodinné zázemí. Nikdo je nepodporuje a nenabádá k tomu, aby pro sebe něco udělaly. Asi v tom nic nevidí, vzdělání jim nic neříká.

R5: Já bych je nutila chodit do školky, aby získali ty návyky, které je hendikepují v první třídě a udělají z většiny Romů adepty na speciální školu. Podle mě hloupí nejsou. Mají nadání nejen na hudbu, na jazyky, ale rodina je nerozvíjí. Kdyby to bylo jako dřív, to fungoval poslední ročník školky zaměřený na získávání návyků.

Tazatel: Od toho jsou zřizovány Přípravné ročníky.

R5: Ano. Nic dalšího mne nenapadá, zaměřila bych to na předškolní přípravu.

R6: Začleňovat je podle schopností. Nemyslím jenom Romy. Kdysi byla koncepce třída A – studijní, třída B – méně schopné děti. Myslím si, že to nebyla špatná myšlenka. Děti v B třídě se necítí tak odstrčení jako kdyby byly začleněny mezi žáky elitní. Něco jako máme my. Ty máš děti slabé (nesportovce), já šikovné (sportovce). Ty s nimi můžeš jet pomaleji, přizpůsobovat osnovy. Já mám děti chytré, štiky a navíc sportovce. A stihneme toho víc.

Tazatel: Není to proti principu integrace?

R6: Nemyslím. Je větší možnost se těm slabším dětem více věnovat. Začlenit děti slabší do velkého kolektivu by bylo pro ně psychicky hodně náročné. A stejně to učivo nezvládnou. A ty chytré by na tom byli bití.

R7: Jestli to má smysl. Jestli oni vůbec o integraci stojí. Je to stále něco, do čeho je nutíme.

Tazatel: Myslíš si, že integrace je jednostranná, pouze od nás, jako majority?

R7: Ano. Z jejich strany není zájem. Je to dáno hlavně rodinným prostředím, protože většinový názor romských rodin je, že majorita tě bude šikanovat a urážet. Je důležité začít nejen u dětí, ale zároveň působit na rodiče. A to je těžké a prakticky nemožné. Dokud romští rodiče nebudou mít zájem, aby dítě bylo vzdělané, aby se zařadilo do společnosti a

našlo si práci. Ve škole se na ně působí 6-7 hodin, střídají se učitelé, každý působí chvíli, pak děti v lepším případě přijdou domů, kde táta s mámou nic nedělají, dítěti se nevěnují a je po působení.

Tazatel: A kdybychom se mohli vrátit k té koncepci? Ty bys tlačil tedy na rodinu?

R7: Nelze tlačit, protože reakcí bude vzdor. Největší problém vidím v tom, že se rozchází romská stará tradice a naše snahy. Otázka právě je, zda se dají rozumnými prostředky přesvědčit rodiče. A to zřejmě nepůjde, takže zbývají ty děti. To je takový začarovaný kruh.

R8: Snažila bych se do školních aktivit zapojit rodiče. Měla by být spolupráce školy s rodinou a opačně. Já bych koncepci integrace romských dětí stavěla na spolupráci s rodinou.

R9: Abychom mohli romské děti od malička přitahovat ještě před první třídou. Aby měli návyky jako jejich vrstevníci majority. Ty nemají. Počínaje hygienou. A měli by tam být lidé, kteří by s nimi úzce spolupracovali. Spolupracovali s rodinou i školou.

R10: Podpořila bych víc mimoškolní zájmovou činnost. Protože po vyučování se tyto děti zařadí do svého kolektivu a moc se nepodílí na společenském dění města, nebo na sportovních činnostech.

Tazatel: A co bys změnila přímo v rámci školy?

R10: Je třeba přistupovat individuálně, protože jsou omezeni jazykově a v tom mají handicap oproti ostatním. Ale nic jiného mne nenapadá.

R11: Nezačala bych školou, ale rodinou. Pokud by se rodiče o dítě dostatečně nestarali a odbývali domácí přípravu, nedostávali by sociální dávky. Jinak to stejně nepůjde.

R12: Zavedla bych povinně přípravný ročník anebo jako to bylo dřív, povinný poslední ročník ve školce. Teď sem stále chodí do první třídy děti, které se neumí vysmrkat, nemají základní hygienické návyky. A hned potom přísnější hodnocení docházky. Dát sociálním pracovnícům větší pravomoc kontroly v rodinách. Pokud rodiče dostávají příspěvky na děti, tak by mělo být také umožněno kontrolovat, zda je děti opravdu dostanou. Takže bych zavedla důslednější kontrolu příspěvků na dítě a zřízení povinné předškolní výchovy.

Otázka č. 7 – Jaké máte zkušenosti se vzděláváním Romů?

R1: Romové většinou mají málo vzdělané rodiče, pokud vůbec. Od toho se to dále odvíjí. Od toho jaká je rodina, jaké je společenství kolem nich. Pokud to jsou rodiče, kteří pracují, mají nějaké vzdělání, vydělávají peníze a normálně fungují, tak mají děti jako kdokoliv jiný. Pokud nepracují a sami mají nízké vzdělání, pak je pro ně vzdělání bezvýznamné, nevedou děti tak aby svoje vzdělání změnil. Děti nemají vybudované hodnoty, aby si vzdělání vážily. Aby potřebu vzdělání měly a vzdělání rozšiřovaly. Z toho to pramení.

R2: Zase tolik Romů jsem neměla, ale mám spíše horší zkušenosti.

Tazatel: V čem?

R2: V kázni, v nechuti k učení.

Tazatel: Jakým způsobem ses snažila tu nechuť odstranit?

R2: V posledním případě jsem se snažila motivovat po všech stránkách, ale bez výsledku.

Tazatel: Dá se říci, že ses jim věnovala individuálně.

R2: Jiný přístup jsem k nim samozřejmě měla.

R3: Většinou mám problém s rodinou. Rodina s dětmi nepracuje, nemají vzdělání ve svém žebříčku hodnot na prvních místech. Nemají ambice, že by mohli někdy něčeho dosáhnout. Škola je až druhořadá. Ne druhořadá, okrajová. Nepovažují vzdělání za důležité, takže selhává domácí příprava. Tím pádem jsou Romské děti opožděné.

R4: Negativní. Zájem ze strany rodičů není, a když není, tak není ani ze strany dětí.

Protože, když normální dítě přinese špatnou známku domů, tak je z té známky rozladěné, nešťastné, chce si ji opravit a získat lepší známku. U Romských dětí to tak není. Tam je nikdo nepochválí za dobrou známku a za tu špatnou nikdo nepotrestá. Je jim to jedno, oni se v podstatě vezou, jsou bez motivace.

Tazatel: S jakým výsledkem vychází potom ze školy? Jakou mají perspektivu?

R4: Stoupnout si do fronty a čekat na podporu. To je jediná jejich perspektiva. Oni to vědí, pracovat nechtějí, nemají vztah k práci. Málo, je jich strašně málo. Z těch dětí, které mám teď ve třídě, tak jejich rodiče, měla jsem jich 13, z těch pracoval jeden otec. Z třinácti rodin. A fakt je, že to není jenom práce, jenom škola, je to i zdravotnictví. Oni nenavštěvují ani lékaře. Matky rodí doma. Nevím, ta osvěta není pořád dobrá.

Tazatel: A děti to prezentují, že se učit nemusí, že vědí, že se postaví potom do té fronty?

R4: Myslím si, že už to vědí. Faktem je, že mají přehled. Oni vědí, kolik stojí elektřina, kolik stojí plyn, kolik stojí voda. O tomhle přehled mají. Jestli dostanou přeplatek nebo nedoplatek, kde ušetřit, co kde získat, na tohle jsou šikovní. Normální děti se o toto nezajímají. Ty vůbec nevědí, že něco takového existuje. Vyslechla jsem ve třídě rozhovor dvou kluků, kteří se bavili a jeden hrál Roma, co přijde na úřad, a druhý hrál úředníka, sociálního pracovníka. Nad tím jsem žasla, kde vůbec slyšel ty pojmy. Faktem na druhou stranu je, že to jsou nadaní hudebníci, tanečníci, jsou pohybově nadaní, takže alespoň něco.

Tazatel: Setkala jste se s tím, že by ty schopnosti dále využili?

R4: Málo, strašně málo. Musí mít podporu v rodině. Když jsem učila v Trnovanech (v Teplicích), tam to bylo trochu o něčem jiném, protože tam ty děti měli jiné možnosti než tady. V Krupce žijí takovým venkovským způsobem, všichni pohromadě. Kdežto tam, tatínek, který si sice jezdil s maminkou pro podporu, přivezl dítě do školy ráno Mercedesem, odpoledne zase odvezl domů. Tam mají rodiny lepší životní úroveň. Na druhou stranu Fojtovice (malá obec na konci civilizace - součást Krupky, ZŠ Teplická je spádovou školou pro Fojtovice), to je jak z jiného světa. Když jsem tady nastoupila před pěti lety, byla jsem jak v Jiříkově vidění. V Trnovanech chodí jinak oblékání, nosí si jiné svačiny. Rodiče chodili na třídní schůzky. Asi z důvodu, že tam je blíže na sociálku. To je jediné, co na ně platí. Říct, že zavolám na sociálku, pak přijdou rodiče do školy a je možná domluva.

Tazatel: Třídní schůzky, kolik tak přijde rodičů?

R4: Nikdo... (*listuje v sešitě Třídních schůzek*)... v dubnu roku 2007 přišli skoro všichni. A hygiena u těchto dětí je příšerná. Tak zavšivenou třídu, jako tady, jsem v Trnovanech nikdy neměla. Tady, až na jedno dítě, sice romské, ale žijící jiným způsobem, mají všichni.

R5: V Teplicích jsem měla zkušenosti velmi dobré, oba rodiče vždy pracovali. Dokonce u nich fungoval takový přístup: „Jiné děti mají jedničku, tak ty musíš mít jedničku s hvězdičkou, protože jsi Rom“. To ale byli rodiče, kteří ocenili důležitost vzdělání.

Tazatel: A na naší škole?

R5: Učím jich málo, ale také dobré.

R6: Musí se na ně hodně pomalu. Musí se s nimi pracovat tak: když oni chtějí, když na nich poznáš, že mají chuť pracovat. Pokud jsou dobře psychicky i fyzicky naladěni, pak zvládnou práci. Nejlépe je pracovat systémem přestávka - nepřestávka, hodina - nehodina. Podle toho, jak zvládají zátěž.

R7: Je to ovlivněno Romskou mentalitou. Já si nevybavuji jediného romského žáka, který by byl dobrý. Který by se chtěl učit. Oni jsou třeba i chytrí, ale nechtějí se učit. Pak to jsou kluci, kteří neustále něco vykřikují, ruší, neposedí. Holky jsou na tom stejně, ne se učí. Specialita Romů je také vedení sešitů, o tom se vůbec nedá mluvit. A protože učím i ve speciálních třídách, tam jsou Romové, o jejichž úrovni nemá smysl debatovat. Velmi hluboký podprůměr.

Tazatel: Myslíš si, že ve speciálních třídách jsou Romové na základě jejich skutečné inteligence nebo zanedbanosti?

R7: Z velké většiny jsou ty děti opravdu nízké inteligence. Ovšem jsou tam jedinci, mizivé procento, kteří by mohli být i v běžných třídách. Ale od malička jsou svázáni rodinou podprůměrných a, i když třeba projeví o učení zájem, stává se pro druhé „divným“. A v šesté třídě, když jsi divný, tak se té nálepky raději zbavíš. Nemyslíš na budoucnost, co ti to může v následujících 40 letech přinést.

R8: Řekla bych, že chuť romských dětí vzdělávat se je stejná jako u ostatních dětí. Problém je potom uvnitř rodiny, která nepovažuje vzdělání za důležité, nepodporuje je, neaktivizuje, nemotivuje. Romská rodina vidí hodnoty jinde než ve vzdělání, tak na to během vývoje doplácí i ty děti, které by v rámci skupiny, třídy majoritních dětí, měly chuť, zájem a iniciativu. Ale tím, že nejsou podporované ze strany rodičů, ale jen školy, tak tam vzniká mrtvý bod, kde se to dítě dál nevyvíjí. Jinak jsou na tom úplně stejně ve vývojovém měřítku, když pominu český jazyk.

Tazatel: Jak jsou na tom s romštinou?

Děti, které učím, romský jazyk neznají. Pokud se nad tím více zamyslím, není tu žádné dítě, které by romsky umělo. Znají pár výrazů, které pochytily od prarodičů a co se týče tradic, myslím, že je nejen nedrží, ale ani neznají. Ale ústup od tradic je všeobecný jev, nejen u Romů. Co se týče češtiny, z domova neslyší ten správný vzor českého jazyka, nemají podnětné prostředí, nečtou se jim pohádky - zkrátka nemají náslech češtiny. Děti z majoritní společnosti v tomto mají náskok. Oni správnou češtinu slyší doma.

R9: Dvojí. Záleží na povaze. Jedni říkají, že nikdy pracovat nebudou a škola je jim k ničemu. Pak jsem se setkala s jedinci, kteří byli cílevědomí a pracovali na sobě.

R10: Většinou se setkávám s tím, že nezvládají tempo. Musím s nimi pracovat pomaleji.

R11: Malé. Protože učím tělocvik, mohu pouze konstatovat, že jsou nadprůměrně pohybově nadaní. Nemám tolik zkušeností, abych posoudila nějaké rozdíly mezi Romy a ostatními.

R12: Já mám nyní Romy z dětského domova a to je trochu o něčem jiném než v případě dětí z rodin. Jinak za ty předchozí roky jsem měla jediného Roma, kde jsem byla přesvědčená, že mu škola něco dala. Snažil se, připravoval se, ale měl problémy se sourozenci kteří mu brali věci. Když se doma učil, tak se mu smáli. Neměla jsem jich moc, ale většinou jsem s nimi měla problémy. Ať se to týkalo inteligence, vybaveností pomůckami nebo přístupu k výuce.

Otázka č. 8 – Máte pocit, že se během vašeho působení ve školství zvýšila školní úspěšnost Romů? Myslím tím prospěch a pokud jste pracoval s vycházejícími ročníky, tak i navázání na další studium.

R1: Myslím si, že ano. A myslím si, že je to vidět i ve společnosti. Už je spousta televizních hlasatelů, lékařů, vysokoškoláků. Když jsem teď dokončila studium na VŠ, měla jsem tři romské spolužáky. Dříve u Roma člověk nepočítal, že by se dostal za hranici základního vzdělání.

Tazatel: Myslíš si, že úspěšněji navazují i na další studium?

R1: Ano.

Tazatel: A máš s tím praktickou zkušenost? Učíš II. stupeň, učíš vycházející žáky.

R1: Mám zkušenost s Romy, jejichž rodiče mají vyšší vzdělání a ti se k tomu hlásí a mají také vyšší ambice.

R2: Určitě. Studují střední školy, dokonce jsem se setkala v Teplicích s Romem - lékařem. Stále tvrdím, že záleží na rodině.

R3: Spíše ne.

R4: Zvýšila se.

Tazatel: I v návaznosti na další studium?

R4: Ano, odešli na učiliště, ale nedokončili první ročník. Oni tu šanci měli, že školy šli připravení, ale pak už je nikdo zřejmě nemotivoval. Tady to je tak, že třídní učitel v

podstatě zastupuje rodiče. Proto není vhodné, aby se jejich třídní učitelé často střídali. Protože oni si na toho jednoho člověka zvyknou a chodí za ním s jakýmkoliv problémem, který se vyskytne. Protože doma nemají s kým problémy řešit.

R5: Myslím, že minimálně. Většina z nich končí základní školou a střední nedokončí. Ale na druhou stranu, mladší generace se naučila číst a psát. Oproti generaci starých Romů. Takže v tomto ano. Jsou gramotní.

R6: To nedokážu posoudit, jak kteří. Učila jsem děti, které byly chytré a někam to dotáhly. A měla jsem děti, které těžko absolvovaly Speciální školu. Myslím, že úroveň úspěšnosti je stále stejná.

R7: Nemohu odpovědět.

R8: Nedomnívám se. Nedošlo k žádné hmatatelné a doložitelné změně.

R9: Rozhodně nemám.

R10: Možná že ano, protože se zlepšila spolupráce s rodinou. Mám zkušenost, že když jsem byla častěji s rodinou dítěte v kontaktu, tak se zlepšila domácí příprava a dítě se brzy dostalo na úroveň průměru třídy.

R11: Mohu mluvit pouze o tělocviku, ale mám jeden postřeh, který je velmi znatelný. Starším věkem se romským dětem zhoršuje výkonnost. Nevím z jaké příčiny.

R12: Ano. Když mají vhodné domácí prostředí, které je podporuje v učení, tak jsou šikovní jako ostatní děti. Marcel je Rom, sice z dětského domova, ale je nejchytřejší ze třídy.

Otázka č. 9 – Pracoval/a jste se za dobu svého působení ve školství s nějakou koncepční snahou o integraci Romů?

R1: Já si myslím, že žádná koncepce není. Problematika menšiny se stále obchází. Pamatuji ne „šrapnel“ ve smyslu: „Dejte nám potvrzení, že jste Rom a dostanete 500 Kč na pomůcky“, prostě takový kontraproduktivní bod, který nemá ani racionální základ a nemá

ani efekt. To vyvolá akorát nenávisť, protože existuje také skupina, která je na tom sociálně bídě a nedostane nic.

R2: Nevím, nemůžu si nic vybavit.

R3: Ne.

R4: Na speciální škole ani na základní ne. Na speciální škole by ta integrace byla spíš obrácená, protože tady je jedno majoritní dítě a 13 romských dětí ve třídě. Tudíž tady se o integraci vůbec mluvit nedá, naopak, separace.

Tazatel: Proč jsou tyto děti ve speciálních třídách?

R4: Kvůli úrovni inteligence. Do speciální školy je dítě zařazeno podle toho, jak vysoké je jeho IQ. Jedno až dvě děti z patnácti jsou tu možná proto, že jsou zanedbané.

Tazatel: Zvládaly by ZŠ?

R4: Určitě.

Tazatel: A byla nějaká snaha tyto děti integrovat, vyvíjel někdo takovou snahu?

R4: Vyvíjel, setkala jsem se případem, kdy jsme měli holku asi v 5-6 třídě, která měla samé jedničky, nádherně hrála na klavír, byla šikovná, přeřadila se na ZŠ. Po pololetí se vrátila, protože nestíhala. Neměla šanci se zařadit. Osnovy jsou jiné a už to nedohrnala.

R5: S žádnou. Já mám na ně jiné měřítko, ale to není koncepce. Vycházím z toho, že mají jiné podmínky.

Tazatel: Říkáš, že máš jiné měřítko. Můžeš ho charakterizovat?

Mírnější nároky, mírnější klasifikaci. Ale to nemám jenom vůči Romům, ale i dětem z nepodněného prostředí.

R6: To jsem již zmiňovala, byly třídy rozdělené podle schopností žáků. Nedalo by se říci, že to bylo zaměřené přímo na integraci Romů, ale byla jich většina. A – studijní třída, B – praktická třída. Kdy ta praktická obnášela individuální přístup při malém počtu žáků. Ale myslím si, že takové snahy jsou pořád. Někdo vždy vymyslí nějaký názor, který by se měl prosazovat, ale v podstatě je to chození v kruhu, pořád se s těmi dětmi musí pracovat jinak. A také s rodiči! Romští rodiče mají nízkou hranici pozitivního vztahu k učiteli, jsou takoví pokornější, ale přitom ti vzápětí vrazí nůž do zad. Ale poslední dobou mám zkušenost jinou. S rodiči – podnikateli. Podnikatelé a i jejich děti jsou mnohem zákeřnější než Romové.

Tazatel: Můžeš posoudit na základě dlouholetých zkušeností, zda romští rodiče respektují osobnost učitele?

R6: Romští rodiče určitě, hlavně proto že se bojí postihu ze strany sociálky. Ale skutečně respektují. Stalo se mi, že za mnou dokonce chodili, abych jim přečetla a poradila s nějakými osobními dokumenty.

Tazatel: A respektují, pokud má žák ve škole nějaký problém, pokyny učitele?

R6: Jen chvíli a pak to přestanou dělat. Pak zapadnou zase do té své jednoduché úrovně. Ale jsou vděční a umí to dát najevo - Romové.

R7: Jsem ve školství krátce, tak nevím.

R8: Setkala jsem se s občanským sdružením Roma, které spolupracovalo s touto školou a snažilo se pro romské děti v odpoledních hodinách vymýšlet různé volnočasové aktivity, které se týkaly pohybu, seznamování s počítačem a podobných činností. Tato spolupráce trvala dva roky, protože pak došlo ke komplikacím uvnitř sdružení a sdružení se zrušilo. Tím se zrušila i práce s těmito dětmi. A také vím, že kdysi byla vyhláška na rušení speciálních tříd a děti se měli integrovat do běžné základní školy.

R9: Ne. Já k nim přistupovala vždy stejně, a pokud byli slabší, což byla většina, tak jsem se jim věnovala jako každému slabšímu žákovi.

R10: S takovým pokynem, nebo snahou jsem se nesetkala.

R11: Nesetkala

R12: Nesetkala

Otázka č. 10 - Jaký je vztah neromských dětí k Romům na naší základní škole?

R1: Na naší škole je spousta dětí které, jsou z různých podmínek, většinou špatných, a vztahy jsou naprosto bezkonfliktní. Daleko větší problémy jsou na těch školách, které jsou vyloženě výběrové, kde jsou romské děti v malém počtu. Ale na druhou stranu, zase tady v Severních Čechách je to trochu jiné, je tady hodně vietnamské populace a oni tím vlastně

rozšiřují zastoupení menšin. Děti zde mají jiné podmínky. A vietnamská populace je vysoké inteligence, to je naše příští elita, za 10-20 let se budeme divit.

R2: Já učím jen I. stupeň a tady se děti rozhodně nerozlišují. Výjimečně jsem se setkala s nadávkou nebo malou potyčkou.

R3: Myslím, že dobré. Možná je to tím, že je jich tu tolik a okolí je na ně zvyklé.

R4: To nedokážu posoudit, protože mám většinu Romů a pak děti z dětského domova. Navíc jsme typ „vesnické“ školy, tady jsou vztahy dobré. V Teplicích je to horší, tam je rasismus ve školách cítit. Tady není šikana, nedá se mluvit ani o náznaku rasismu. Děti spolu vyrůstají bez ohledu na etnickou příslušnost.

R5: Tady se to rozhodně nerozlišuje. A na bývalé škole se Romové kamarádili spíše mezi sebou, ale žádná averze vůči nim nebyla.

R6: Řekla bych, že k těm úspěšnějším je vztah dobrý, kamarádský. Ti na nižší úrovni, i co se týče hygieny, jsou segregováni. Na to si člověk musí zvyknout. Mají takové zvláštní pižmo.

Je to spíše odpor kvůli hygieně a ne kvůli příslušnosti k jinému etniku.

R7: Nepozoroval jsem žádné extrémní projevy. Romové jsou u nás dlouho, je jich tu mnoho, všichni jsme na ně zvyklí. Společnost je bere, není výjimkou přátelství Romů s majoritními kamarády. Dokonce jsem během hodiny vyslechl vtip na tuto menšinu, hrozil jsem se, co přijde, ale Romští žáci to vzali normálně. Na naší škole je soužití mezi žáky naprosto v pořádku.

R8: U nás jsou vztahy dobré, nikdy jsem se nesečkala s projevy rasismu či xenofobie.

R9: Dobré. Většinové děti je berou.

R10: U mě ve třídě jsou vztahy dobré. Nesečkávám se s žádnými útoky verbálními ani fyzickými. A ani v ostatních třídách jsem se nikdy s nějakou nenávisťí nebo útokem nesečkala.

R11: Dobré. Spíše mi vadí, že se vždy separují děti z dětského domova od ostatních dětí.

R12: U nás na škole jsem se ještě v tomto ohledu nesešla s žádným problémem.

Otázka č. 11 – Došlo k nějakým změnám ve složení žáků na základní škole od otevření sportovních tříd v roce 2004?

R1: Myslím, že ne. Zatím nefunguje jako klasická přísná sportovka, aby děti prosela. Spousta rodičů se snaží dát dítě jinam. Protože tato škola stejně splňuje kritéria běžné školy.

Tazatel: Myslíš si, že je pro skupinu zájemců o sport výběrová?

R1: To si myslím, že ne, jsou to z většiny spádové děti.

R2: Tím, že se otevřela sportovní třída, tak se sem sjíždí děti ze širšího okolí. I do školky. Jezdí až z Ústí. Já mám ve třídě dítě z Ústí a z Dubí. Jen kvůli sportu.

R3: Určitě. Výběrové děti chodí do sportovní třídy a ostatní děti – romské děti, děti z dětského domova, azylového domu Agapé chodí do nespportovních tříd. Nazvala bych to separací.

R4: Nevím, nemohu odpovědět.

R5: Ano, jsou velké problémy se žáky v I.B, protože tam byly umístěny vesměs velmi problémové děti, zatímco do „sportovní“ I.A byly umístěny děti šikovné – většinou z majoritní společnosti.

R6: Ano, jistě. Je tu spousta dětí, které dojíždějí i ze vzdálených míst. Dubí, Řetenic, Sobědruh, Ústí nad Labem. Co se týče Romů, tak účast na sportech je otázka financí. Romové sem patří spádově a většina jich do sportovek nechodí. Spíš je dávali rodiče do nespportovní třídy.

R7: Víím, že sem dojíždí žáci jen kvůli tomu, že tu jsou otevřené sportovní třídy. Ale jinak to nemohu posoudit. Do sportovek teď chodí šikovnější děti, ti slabší do paralelní. Hlavně na prvním stupni, tam se to vydělilo jasně. Bylo to i přání rodičů majoritních dětí, aby byli ve sportovce jen děti chytré.

R8: Nemohu posoudit, jak se mění složení dětí na prvním stupni, ale na druhém, pokud k nám přichází nové děti, tak jsou to Romové. Není to motivem sportovní školy, ale protože sem patří spádově.

R9: Mně děti ve sportovních třídách ani jako sportovci nepřišly. Sportovní třídy u nás fungují krátce a budou se teprve vyvíjet. Na sportovní třídy musí být jiná skladba obyvatel. Jsou zde děti, pro jejichž rodiče sport nemá žádný význam. Myslím, že k žádné změně nedošlo.

R10: Do sportovních tříd se od jejich založení přihlásilo minimum romských žáků.

Tazatel: Teď nemám na mysli otázku Romů, ale zda se otevřením sportovních tříd změnilo složení žáků. Zda přišly děti, které by tu bez sportovky nebyly?

R10: Určitě. Jsou to výběrové třídy a rodiče sem dali i jiné děti než spádové. Dali sem děti s předpokladem, že budou v kvalitnějším kolektivu a škola je bude formovat vybraným směrem.

R11: Ne.

R12: Nevím, nemohu posoudit. Ale na prvním stupni jsou v první a druhé sportovní třídě velmi šikovné a nadané děti a v paralelních třídách většinou Romové a hodně slabé děti. Vím, že v těch třídách jsou prospěchové problémy. Ale nevím, zda se nějak změnilo složení žáků.

Otázka č. 12 - Pozorujete jiné sociální chování dětí sportovních tříd oproti běžným třídám?

R1: Ano! Obecně sportovní třídy, i co jsem učila dříve (hokejová škola Teplice), jsou hlučnější, nechci říci drzejší, ale taková drsnější. Ke všemu přistupují jinak, nejdou do věci s rozmyslem. Chtějí všechno hned. I k běžným záležitostem přistupují, že buď musí zvítězit a pokud ne zvítězí, tak vinu vidí jinde. I u nás ve sportovkách je to vidět.

Tazatel: A je to zdravý způsob?

R1: Někdy ne. Někdy jsou až moc pyšní a hledají příčiny neúspěchu všude, jen ne v sobě a takhle přistupují i k učení.

R2: Děti sportovek jsou temperamentnější. Měla jsem syna na hokejové škole, ve sportovce, tam jsem to vnímala také. Živější, určitě živější než ti nespportovní.

R3: Jsou hlučnější a živější.

R4: Průbojnější, hlučnější.

R5: Nevím, jestli bych posuzovala sociální chování. Jsou horší, každopádně se mi tam hůř pracuje. Lepší děti jsou v normální třídě nežli ve sportovce. Ve sportovkách na mně činí dojem, že se tam jakoby vybraly, že jsou šikovní na sport, ale ne na studium (jako když se řekne hloupý fotbalista). Přijdou mi hlučnější, divočejší. A když se jich ptám na výsledky ze sportu, nebo když jdu suplovat tyto sportovky na TV, tak jich 1/3 má bolesti krku, bolesti nohy apod. a cvičit jde nakonec 1/4. A když jim dám vybrat, jaký sport chtějí dělat, nechtějí dělat nic.

R6: Jsou to děti živější. Jsou sebevědomější. Setkávám se s tím, že si myslí, že něčeho dosáhly. „Já jsem plavec!“, tak se prezentují, mají větší sebevědomí. V rámci kolektivu jsou semknutější. Vůči ostatním nesoudím na žádný výjimečný vztah.

R7: Jsou o hodně živější, akčnější.

R8: Charakter, mentalita a přístup dětí sportovních tříd druhého stupně je úplně jiný, než děti v nespportovních třídách. Doopravdy hmatatelný rozdíl. Sportovci jsou dravější a je s nimi mnohem náročnější práce než s paralelní třídou. Lze je jen obtížně zaměřit na určitou činnost, jsou živější. Na druhou stranu na mě působí jako pevný kolektiv. Dokážou držet spolu, umí se domluvit.

R9: Ano. Jsou sebevědomější. Ale mají příliš vysoké ego na to, jaké mají výsledky. Nemyslím si, že by to byla lepší parta, lepší kolektiv.

R10: Ano. Ty děti (sportovci) mají výrazně vyšší sebevědomí.

R11: Děti jsou více do světa, otevřenější, sebevědomější, odvážnější.

R12: Nevšimla jsem si, že by se chovali jinak než ostatní třídy.

Otázka č. 13 – Jakým zájmům se podle Vašich zkušeností věnují Romské děti po skončení vyučování?

R1: Já vedu Přírodovědný kroužek, tam mám tři romské děti. Potom se věnují pohybovým aktivitám. Vím, že kluci z Hamrů (Speciální škola) a z dětského domova hrají fotbal, turnaje.

Tazatel: Říkala jsi, že máš na Přírodovědném kroužku romské děti, ty jsou z dětského domova nebo z rodiny?

R1: Jedno je z dětského domova a dvě z rodiny. Kristýnka z rodiny je ten typ, který baví přírodopis, zeměpis, ale trpí v češtině – špatně píše. A matematika jí vůbec nejde. Je hodná a ochotná.

R2: Žádným. V dnešní době a ani za nás. Myslím, že rodiče některých nemají finanční prostředky na kroužky. Nevím o tom, že by některé z romských dětí chodilo třeba na plavání, na tenis. Když jsem učila ještě na speciální škole, tak jsem učila Roma, který nyní pracuje v Agapé (azylový dům). Pomáhá tam, založil hudební skupinu, dokonce jsem o něm četla i v novinách. Ale také jsem četla v novinách o klukovi, který byl ve stejné třídě a ten sexuálně zneužil dítě v rodině. A když už jsme u vzdělávání Romů, měla jsem před rokem autonehodu, kterou se mnou řešil policista - Rom – kultivovaný, slušný člověk.

Tazatel: Já bych se vrátil ještě k jádru té otázky, co dělají děti po skončení vyučování? Tvoji konkrétní zkušenost.

R2: Vidím to u nás na sídlišti. Je tam velká migrace, je to obrovské sídliště v podstatě jen Romů, jako Chánov. Zvlášť horní sídliště Dukelských hrdinů, tam se člověk bojí jít. Jsou tam levné byty. Děti se tam pohybují po ulicích v tlupách. Dělají hluk a nepořádek. Romské děti, které jsem učila, byly převážně z dětského domova a tam se jim věnují lépe než v některých rodinách. Volný čas jim tam organizují.

R3: Podle mne ničemu. Toulají se po ulicích.

R4: Protože chodí často do školy bez aktovky (někde si ji zřejmě pod keřem schovají) tak si myslím, že odpadá klasický příchod ze školy: „přijdu domů, hodím tašku a jdu ven“. Podle mne domů ani nepřijdou. Rovnou ze školy se jdou toulat s partou. Když nemají

domov, tak je to těžké. Nečtou, knihy nemají. Když jsem se ptala, jestli někdo přečetl nějakou knížku, tak nikdo nic nečetl. Doporučuji jim, ať čtou alespoň noviny nebo televizní program. Prostě domácí příprava na vyučování chybí. U drtivé většiny. Mám tady jednu dívku, která přišla ve 2. třídě ze ZŠ, a ta je pouze zanedbaná z rodiny. Jsem přesvědčená, že by základní školu zvládla, kdyby domácí vedení měla. Je to šikovná holka, která se doma opravdu učí. Dokonce mi říkala, že se vždycky dopředu podívá co budeme probírat. Ona zájem má, ale rodiče o ní zájem nejeví. Chodí hrozivě oblékaná, je neupravená, nosí boty o pět čísel větší. Je stahovaná lidmi z jejího nejbližšího okolí. Jinak by to byla holka šikovná a hezká. Chtěla by být učitelkou.

R5: Asi jako většina ostatních. Nemají počítač a internet, tak se poflakují venku, poslouchají muziku. V tomto rozdílu není mezi Romy a našimi dětmi. Mám pocit, že se romské děti musí snažit, aby si sehnaly nějaké finanční prostředky. A ne vždy tím nejlepším způsobem. Ale také si myslím, že se to týká všech sociálně slabých.

R6: Tak to jsou děti ulice. Jsou pořád venku. Nedá se mluvit o organizované zájmové činnosti.

R7: Oni mají trochu výhodu v tom, že nemají počítač a další věci, které by je drželi doma. Tudíž jsou alespoň venku. Venku mají pohyb, i chůze je pohyb, nehledě na to že malé děti budou stále běhat. I zničený balón jim poslouží. Sice ne vždy na vhodných místech. U vyšších ročníků pak nastává problém, že je zajímají jiné věci než sport. Spíše zájem někam dojít a udělat nějakou neplechu, lumpárnu, rozbit, něco sebrat, přemístit. Ale to dělají společně s nimi i děti z nepřízpůsobivých rodin.

R8: Tady mohu mluvit podle osobních zkušeností, protože vedu hudební kroužek, kde mám 6 romských dívek. Musím potvrdit obecně známá pravidla o jejich citu pro hudbu, cítí lépe rytmus než děti z majoritní společnosti, mají o hudbu mnohem větší zájem, umí do toho vložit emoce a vášeň. Podle toho soudím, že romské děti, pokud je jim to umožněno a člověk se jim trefí do noty, do jejich pohledu na věc, tak se dostanou na vysokou úroveň. Navíc na tomto kroužku je vysoké procento zastoupených Romů. Mám jich zde 6 a dalších 9 neromských dětí.

R9: Organizované zájmy nemají žádné. Poflakují se po ulicích.

Tazatel: Na začátku jsi zmínila sdružení Roma. Připravuje i nějaké volnočasové aktivity pro děti?

R9: V současné době nefunguje kvůli vnitřním problémům. Město se sdružením přerušilo spoluprací, dokud se problémy nevyřeší.

R10: Mnoho času tráví s rodinou a to je správné. Jen mám pocit, že činnosti, které doma provádí, nejsou tak smysluplné a rozvíjející, jak by měly být.

R11: To nemohu posoudit. Nevím.

R12: Pokud mají doma počítač tak jsou doma a hrají hry a pokud ne tak běhají venku.

Otázka č. 14 – Víte jaké sportovní aktivity naše škola nabízí? Můžete je vyjmenovat?

R1: Tenis, plavání, atletika, in – line bruslení a fotbal.

R2: Víím. Tenis, Plavání, Atletiku, bruslení, sportovní hry.

R3: Tenis, plavání, fotbal, bruslení, atletika.

R4: Atletika, plavání, fotbal.

R5: Fotbal, plavání, hokejbal, in-line brusle.

R6: Plavání, kolečkové bruslení, kopaná, atletika.

R7: Naše škola nabízí mnoho kroužků a rozšířenou výuku tělesné výchovy. Kroužky bruslení, plavání, tenis, atletika, fotbal, míčové hry. Ve školce vedu kroužek sportovních her, tam mám dva Romy. Nyní jen jednoho. Jeden musel skončit z finančních důvodů. Byl to sportovně nadaný kluk.

Tazatel: Byla nějaká snaha domluvit se na řešení toho finančního problému?

R7: Rodiče se styděli přiznat, že je to z finančních důvodů, tak to ani neřekli. Kluka odhlásili z jiných důvodů, už si nepamatuji kvůli čemu. Ale všichni víme, jak na tom ta konkrétní rodina je. Rodiče to neřekli, a tím pádem se to ani neřešilo.

R8: bruslení, atletiku, florbal, plavání, tenis.

R9: plavání, tenis, bruslení, fotbal, florbal, atletika.

R10: atletika, plavání, bruslení, stolní tenis, fotbal

R11: Atletika, Tenis, Plavání

R12: Tenis, Plavání, Atletika, Sportovní hry, Bruslení, Turistický kroužek se zaměřením na ekologii.

Otázka č. 15 – Doporučil/a jste někdy nezávisle na dotazu dětí sportovní kroužek?

R1: Ano, určitě bruslení a atletiku.

R2: Ano. A také jsem vedla svého času turistický kroužek. Již pro děti první třídy.

R3: Prvňákům jsem nabízela kroužky na popud vedení školy. Na začátku roku jsme seznamovali rodiče s nabídkou všech sportů a zájmových kroužků.

R4: Ne. Já mám většinu dětí romských a u nich je problém, že nepůjdou mezi cizí lidi. Ony mají svého učitele, kterého znají, vidí ho denně a to je v pořádku. Ale pokud mají přijít do kontaktu s nějakou cizí dospělou osobou, tak jsou nejisté. Zájem tam tedy není. Pod vedením svého učitele půjdou kamkoliv. Kolikrát mi přijde, že svou paní učitelku tak milují, že by pro ni udělaly úplně všechno.

R5: Ne.

R6: Určitě ano. Přesvědčovala děti i rodiče. Protože si myslím, že pro tyto, hlavně nadané děti, je důležité, aby měly velikou sportovní aktivitu. Určitě to není na škodu.

R7: Nenabízela jsem žádné kroužky.

R8: Ano, doporučuji kroužek velice často, i při samotné výuce, zvláště pak jedincům, kteří mají zvýšenou potřebu pohybu nebo zvýšenou potřebu vybití energie. Těmto velice často doporučuji odpolední sportovní činnosti.

R9: Nenabízela.

R10: Ano, často.

R11: Ano.

R12: Doporučila. Víím, že moje děti rády sportují, tak jim vždy ráda předám nabídku na sportování při škole.

Otázka č. 16 – Myslíte si, že zavedením široké nabídky sportovních aktivit na naší škole se zvýšil i zájem ostatních žáků školy o sportování? Jak je tato nabídka přijímána romskými dětmi?

R1: Nabídka je pestrá a nabízí dětem výběr. Nemyslím si ale, že by byl najednou větší zájem. Jsou zde sporty, které umí děti oslovit.

Tazatel: A jak je tato nabídka přijímána romskými dětmi?

R1: Tak to záleží na tom, jaké mají doma zázemí. Například romské děti z dětského domova podnětné zázemí mají a sport je pro ně vyžití, jsou k tomu vedeny. Už jen z toho důvodu, že je to způsob jak je vhodně zabavit. Ale pokud je dítě z rodiny, které je jedno, co bude odpoledne dělat, tak na sport chodit nebude. Pokud dítě není motivované, je pro něj jednodušší sedět za panelákem.

R2: Myslím, že ji nevyužívají. Nevím o nikom.

Tazatel: A jak je tato nabídka přijímána romskými dětmi?

Já nyní Romy z rodiny nemám, tak nevím.

R3: Když to posoudím podle svých dětí (1.B – nesportovní), tak myslím že ne.

Tazatel: A jak je tato nabídka přijímána romskými dětmi?

Není využívána.

R4: Já mám ve třídě jen Romy. Když se koná nějaká sportovní akce a nejde se přímo ze školy s učitelem, tak se na akci nedostaví. Slíbí, že přijdou, ale nepřijdou.

R5: Pokud budu soudit podle své třídy, tak určitě ne.

Tazatel: Jak je tato nabídka vnímána romskými dětmi?

R5: To závisí hlavně na věku. Čím nižší věk, tím větší zájem. Ale řekla bych, že zájem je stejný jako u ostatních dětí. V určitém věku se zájem láme a i když sport nevyžaduje velké výkony, tak zájem ustupuje. Také skutečnost, že se musí chodit někam pravidelně, je pro hodně dětí příliš svazující a nejsou ochotné pro to udělat něco navíc.

R6: Ano. I u dětí, které přímo nechodí do sportovních kroužků. Vidí to u ostatních a chtějí také něco dělat.

Tazatel: A jak je tato nabídka přijímána romskými dětmi?

R6: Stejně jako u ostatních.

R7: Ano. Třeba na kroužek, který byl původně pro 4. a 5. třídu, začali chodit šestáci a občas i osmáci. A děti, které nemají sport mimo školu. Když ta nabídka tady je, tak rozšířila zájem i u jiných dětí.

Tazatel: Jak je tato nabídka vnímána romskými dětmi?

R7: Zájem se zvýšil i u romských dětí.

R8: Myslím, že v dnešní době zájem o sport obecně roste. Sport se dostal v žebříčku zájmů běžné populace výš. I na naší škole je zájem o sport veliký, ale na to, kolik je zde sportů, není nabídka tolik využívána.

Tazatel: A jak je tato nabídka přijímána romskými dětmi?

R8: Nevím. Ale pokud opět vycházím z mého kroužku, kde máme hudebně-pohybovou složku, tak musím říct, že romské děti mají větší chuť tancovat, je v nich větší dávka zdravého exhibicionismu oproti ostatním dětem, které se asi stydí.

R9: Ano. Ze zkušenosti vím, že děti, které sportují, přivedou často i své kamarády.

Tazatel: Jak je tato nabídka vnímána romskými dětmi?

R9: Nevím. Ale v Krupce je box – pan Linka. A tam jsou většinou jen Romové.

R10: Ano. Určitě ano. Některé děti z mé třídy se začaly sportem v oddílech zabývat.

Tazatel: Jak je tato nabídka vnímána romskými dětmi?

Jeden Rom z mé třídy se také zapojil.

R11: Řekla bych, že ano. Lákají je hlavně soutěže. Stává se mi pravidelně každý rok, že děti před Pohárem starosty začnou chodit do atletického oddílu. Po závodech zase přestanou.

Tazatel: Jak je tato nabídka vnímána romskými dětmi?

Také. Mám dvě romská děvčata a myslím se, že chodí do oddílu hlavně kvůli klukům.

Také dobrá motivace.

R12: Čím větší nabídka, tím větší možnost zábavy. Zájem se zvýšil. Škola se začala účastnit více soutěží. Ty jsi tuším organizoval tři závody na bruslích a nějaké atletické soutěže. Přišlo tam hodně nových dětí.

Tazatel: Jak je tato nabídka vnímána romskými dětmi?

Soutěží se účastní ve větší míře, ale jestli chodí pravidelně sportovat, to nevím.

Otázka č. 17 – Podporují romští rodiče své děti v organizovaných školních zájmových činnostech?

R1: Záleží na konkrétním člověku. To nelze jednoznačně říct. Pokud je to rodič, který má zájem o dítě, a to většinou Romové jsou (pokud maminka zrovna není prostitutkou), tak ano.

R2: Ano, ale jak kteří. Myslím, že polovina by děti dala na nějaké zájmové aktivity. Pokud by nebyly finančně příliš zatěžující. Když jsem měla hodně Romů na sídlištní škole, tak tam sportovka nebyla. Sport se zrodil až na naší současné škole.

R3: Pokud to jsou činnosti bezplatné, tak někteří ano. Pokud jsou placené, tak je nepodpoří v ničem.

R4: Ne. Mám zkušenost, že je přihlásí kroužky, ale děti si na ně nic nepřinesou. Žádné pomůcky, ani drobnosti.

R5: Nevím, nemohu odpovědět.

R6: Pokud to nezávisí na financích tak ano.

R7: Rodiče je na kroužek pošlou, někdy jim na to dají i peníze, ale že by měli zájem o dítě ve smyslu: „Jak se ti tam líbilo, jak jsi dopadl, jak jsi reprezentoval?“ Já si myslím, že rodičům romských žáků ještě nedošlo, že při troše dobré vůle a snahy lze dojít na určitou úroveň, která by je zabezpečila na pár generací. Můžeme to vidět u vrcholových sportovců. Kolik z nich je Romů?

R8: To je kámen úrazu. Romská rodina z pohledu školství a zájmů nedává dítěti zhora nic. Nejenže nepodporuje děti v základních věcech, aby měly základní vybavení do školy, penál, učebnice, sešity, přezůvky, svačiny. Rozhodně je nepodporuje ani v žádných činnostech navíc. A nemyslím si, že by za to mohla jejich finanční situace. Většina kroužků je zdarma. Jedná se o nezájem až ignoraci potřeb dětského vývoje. Dokonce jsem se setkala s tím, že dítěti bylo zakázáno chodit na odpolední kroužek bez uvedení důvodu(!).

R9: Neznám takovou romskou rodinu.

R10: Myslím, že asi moc ne.

R11: Nevím.

R12: Někdo chodil, někdo ne. Děti přišly samy. Rodiče je cíleně nikam nevedli, záměrně neposílali.

Otázka č. 18 – Jaký význam má snaha vést romské děti ke sportu?

R1: Romské děti jsou velice temperamentní a živé. Sport je ideální způsob jak je unavit, vyžít. Je to pro ně prostor, kde se můžou realizovat bez zábran. Nejsou tam problémy s řečí, nejsou problémy s logikou, je to naprosto ideální prostředek pro jejich rozvoj. Naučí se ovládat, naučí se disciplíně, naučí se cílevědomosti, mají pocit úspěchu, a když někdo vyhraje, tak se neřeší, jestli je to Rom nebo ne. Odměna je pro všechny stejná.

R2: Myslím si, že mezi Romy by se určitě našel dobrý sportovec.

Tazatel: A v souvislosti s integrací, má sport nějaký význam? Vidiš nějakou spojitost mezi začleněním Romů do společnosti a tím, že by při škole dělali sport?

R2: Kdyby se chopili těch nabídek, které jim společnost dává, tak by se dali někteří, ne všichni, pochopitelně, podchytit.

R3: Naplní jim to volný čas, odvrátí od patologických projevů.

R4: Mělo by to význam, jsou sportovně nadaní. Rádi tancují, cvičí, běhají. To je taky jejich jediná zábava po vyučování. Lítat, běhat. Možná kdyby je někdo přitáhl a trošičku někam nasměroval, tak by to bylo dobré pro jejich budoucí vývoj.

Tazatel: Máme tady sportovku, trenéry...

R4: Ale je tady jeden velký problém. Rodiče většinových dětí. Těm by se to určitě nelíbilo. To by musela být sportovní třída pro Romy.

R5: Aby se uplatnily ve společnosti a aby před sebou viděly nějaký cíl. Jestliže jejich rodiče nepracují, z velké většiny, tak sport jim může dát pocit, že to nejsou jenom Romové, že jsou důležitější, že mohou něčeho dosáhnout. Získaly by nějaké návyky, které se potom v životě odrazí a nespokojí se jenom s tím, že budou kopáči.

R6: Mělo by to vést k lepšímu začlenění do společnosti, ale myslím si, že snaha se májí účinkem. V rámci školní výuky ano, ale tím to končí.

Tazatel: Z jakého důvodu?

R6: Z finančních důvodů.

R7: Učil by je řádu, dochvilnosti - musíš přijít, přinést, u týmových sportů musíš udělat něco pro druhé, nejen pro sebe. Učí je to některé společenské zásady chování např. k soupeřům, úcta k autoritě, učí se vyrovnávat s neúspěchem, udržet emoce a hned něco nerozbíjet. Ve sportu je veliký význam a má význam je ke sportu vést. Už jen to, že získají řád, který doma nemají.

R8: Jakákoliv snaha vést romské děti k jakékoliv činnosti význam má.

R9: Bylo by to pro ně vhodné využití volného času. Ale myslím si, že nemají pro sport dostatečnou vůli.

R10: Určitě. Přineslo by jim to sebeuspokojení a náplň volného času.

R11: U romských dětí platí to stejné, co u ostatních. Sport je může odvrátit od špatných jevů.

R12: Vést je k čemukoliv je správné. Ony nemají vytrvalost, pílí. Ono je to sice baví, většina z nich jsou velmi šikovné na tělocvik, pohyblivé, silově vybavené. Ale bohužel u

sportu nevydrží. Jakmile je po nich vyžadována pravidelná docházka a nějaké výkony, tak většinou raději skončí. Nemají vůli.

Otázka č. 19 – Může úzké spojení školní výuky a sportovní činnosti zlepšit přístup romského etnika ke vzdělávání?

R1: Pokud dítě bude mít úspěch, pokud je šikovné, což ony jsou, tak to těší i jejich rodiče. Rodiče začnou dítě také podporovat, když uvidí že je úspěšné, i když se o něj v začátku příliš nezajímali. A v kolektivu se daleko lépe začlení. Zvláště když je to kolektivní sport a mají mít společné výsledky. Ale na přístup Romů ke škole to nemůže mít žádný vliv.

R2: Myslím, že kdyby bylo víc romských dětí, jako jsem měla nedávno Láďu - měl rád fotbal, hrál dobře za Krupský oddíl, tak si myslím, že by integrace byla reálná a rychlá.

Tazatel: Že by se učily a chodily rádi do školy ?

R2: Ano, ano! Někam by se i dostaly. Jezdí se na turnaje, na závody...Poznaly by i něco jiného než jen to sídliště.

R3: Ano, ta škola je bude trochu více bavit...mladší děti určitě více než starší děti.

R4: To si nemyslím. Určitě ne. Sport ano, ale učení ne.

R5: Je možné, že pokud je sport chytne, budou mít kladnější vztah ke škole, bude je to víc bavit. Nemyslím si ale, že by měly hned lepší výsledky. Povzbudí je to. Do určitého věku.

R6: Myslím, že ano. Budou více začlenění do školního kolektivu a to na ně může mít pozitivní vliv. Možná se budou snažit vyrovnat nebo dokonce předstihnout spolužáky ve sportu, a pak třeba i ve výuce.

R7: Určitě ano.

R8: Je to dobrá koncepce, dobrý nápad, ale cítím to jako bruslení na tenkém ledě zvláště u dětí na I. stupni. U dětí 1. a 2. třídy to vidím jako komplikaci. Podle zkušeností vím, že provázanost dopolední sportovní činnosti a výuky je pro děti příliš zatěžující a náročná. Koncepce postavená na způsobu dopolední výuky, koncentrace, vzdělávání v oblasti intelektu a odpolední činnosti věnované sportům je vynikající záležitostí, která funguje a

malé dítě rozvíjí po všech stránkách. Ale dopolední výuka kombinovaná s tréninkem, je pro malé děti zatěžující a nevhodná a myslím si, že to může děti od sportu i od školy odradit. Ale co se týče II. stupně, tam bych takovouto kombinaci uvítala, protože starší děti už déle udrží pozornost a zvládnou vyšší zátěž.

R9: Je to jedna z možností, která by je mohla dostat dál a rozvíjet.

R10: Myslím, že bychom se měli inspirovat školami, kde mají dlouhodobější zkušenosti se sportovkami. Někdy mám pocit, že se děti ani nestačí najíst. Nevím, co by bylo správné, zda vkládat sport do výuky nebo až jako odpolední program.

Tazatel: Původní smysl otázky byl, zda spojení výuky a sportu může ovlivnit zájem Romů o samotné vzdělávání.

R10: Já si myslím, že tuto nabídku minimálně využívají a jedná se pouze o ojedinělé výjimky.

R11: Určitě ano.

R12: Určitě se tímlepší přístup ostatních k nim samotným. Budou spolu trávit více času, budou se setkávat na trénincích. Budou je lépe vnímat i ve školním kolektivu a vlastně i jinde. Dřív jsem měla ve třídě šikovného fotbalistu - Roma. Neměl vybavení, ale protože byl šikovný a týmu vždy pomohl, děti mu půjčovaly kopačky, štulpny, trika. Hrál s nimi, pak si o tom povídaly ve škole. Ten vztah byl mezi nimi lepší.

Tazatel: A zvýší se potom u nich zájem o školu?

R12: Řekla bych, že ano.

Otázka č. 20 - Při vyhlášení sportovních soutěží se hlásí jací žáci, jaký je zájem?

R1: Hlásí se většinou stále stejní žáci. Romští žáci jsou otevřenější a chtějí se účastnit také.

R2: Většinou se hlásí hodně dětí, mezi nimi i romští žáci. Hlásí se většinou děti typu Jirky (pozn. hyperaktivní „rychloubruslař“) - takové živější. Když jsou soutěže o Pohár starosty tak se chovají stejně, mluvím o malých dětech. Zájem o sportování mají stejný.

R3: Romské děti jsou aktivnější, účastní se všeho. Jinak prvňáčci se hlásí všichni a na všechno. V předchozích ročnících jsem neměla tolik Romů abych to mohla posoudit. S postupujícím věkem je zájem o sportovní akce menší. Ale asi to budou většinou ty samé děti se sklonem k předvádění - v dobrém smyslu.

R4: Zájem je veliký. Romové jsou soutěživý, jsou hravý, ale mezi sebou. Určitě jsou vždy aktivní.

R5: Většinou stále ti samí, ti kteří mají sport rádi. A to myslím i romské žáky.

R6: Úplně všichni. A nezáleží jaký sport provozují. Romové aktivnější nejsou, poměr vychází nastejno.

R7: Většinou ti stejní. Pak jsou tam děti, které jsou ve sportu dobré, ale možná jsou nesmělé. Mají nízké postavení ve třídě a neodvážejí se přihlásit. Ve třídě mám žáka, Roma, se kterým jdu příští týden na fotbalový turnaj. Je to kapitán a vede tým. Byl tam ještě jeden, ten teď odešel, ale hlásili se vždycky oba velice aktivně. Pak mám zkušenost z osmé třídy kde jsou romská děvčata, ale ta se nehlásí na nic. Celkově bych řekl, že Romové na naší škole jsou aktivní, co se týče účasti na sportovních akcích.

R8: Děti živější. Většinou kluci. Děti osobností egocentričtí se zaměřením sami na sebe. Hodně průrazní a dynamičtí. Většinou tahouni třídy. Jsou mezi nimi i romské děti.

R9: To nedokážu posoudit.

R10: Hlásí se ti, kteří mají ke sportu dispozice. Já mám vždy zájem veliký a z žáků si musím vybírat. Romové se hlásí také vždy aktivně.

R11: Romští žáci se hlásí mezi prvními. Jsou soutěživí.

R12: Já mám hodně dětí sportovně nadaných a hlásí se prakticky všichni. Romské děti jsou stejně aktivní jako ostatní.

Otázka č. 21 – Setkal/a jste se v průběhu pedagogického působení na základní škole s Romem, který se pravidelně a systematicky účastnil sportovní činnosti?

R1: To nevím, to si nepamatuji.

Tazatel: Říkala jsi, že jsi učila na hokejové škole, tam jsi se setkala Romem?

R1: Vidíš, to já ti ani neřeknu jestli nějací z těch kluků byli Romové...já je takhle netřídím. Ale asi určitě ano, když si ty kluky vybavuji, tak někteří byli tmavší.

R2: Ano. Láďa z dětského domova. Hrál fotbal. 2 roky se tomu věnoval.

Tazatel: Mluvíš v minulém čase?

R2: Teď je v léčebně. Měl obrovské výchovné problémy.

Tazatel: Ty měl ve škole?

R2: Hlavně v dětském domově.

Tazatel: A při tréninku v oddíle?

R2: Ne, tam ne. Chtěla jsem mluvit s jeho trenérem, zjišťovala jsem od Ládi, kdo ho vlastně trénuje. A to jsem nezjistila, ale myslím si, že při trénincích problémy neměl. Pro něj největší trest byl, když mu zakázali fotbal. To já ale nechtěla. Protože když má dítě nějakou poruchu chování, tak se většinou ještě více zatvrdí. Jinak o nikom nevím. Myslím si, že pro Romy je sport okrajová záležitost. Musel by je někdo podchytit. Podchytit od malička.

R3: Ano. Napadá mě Honza D. z dětského domova.

Tazatel: Lze u Romů z rodiny a z dětského domova charakterizovat jiný přístup ke škole?

R3: To je hodně individuální. Nedá se říci, že by děti z dětského domova byly lépe vedené. Někde se v rodině snaží, aby dítě vzdělání mělo, aby něčeho dosáhlo. Jinde na to nedbají. Děti z dětského domova, které jsou teď na druhém stupni, na to nedbají také.

R4: Ano, ale v Trnovanské škole. Provozoval atletiku. Ta škola se hodně účastní soutěží, protože tam mají dobrého tělocvikáře, který má úspěchy. Oni si tam děti vždy vychovávají, paní učitelka z druhého stupně, a od páté třídy hodně jezdí po závodech. Ona se jim věnuje i ve volném čase, jezdí s nimi na lyže, bere je do přírody, na túry. Taková skupinka dětí tam je, ale tady ne.

Tazatel: A víte, z jakého prostředí pocházel ten kluk?

R4: To nevím, já ho neučila. Takových dětí tam bylo asi pět, z celého druhého stupně, který čítal přibližně 230 dětí. Ale vím, že se vždy umístil a dost často byl první.

R5: Ne.

R6: Ano. Fotbalista Eda W. Ve škole nebyl moc úspěšný, ale ve fotbale byl výborný. Bylo s ním těžké navázat kontakt, ale přes fotbal jsem ho vždycky získala. Hrál pravidelně, nevím, jestli pokračuje.

R7: Ano. Já sám jsem hrával fotbal a dlouhou dobu s námi hráli i Romové. Čeho jsem si všiml, tak všichni skončili v dorostu. Do té doby chodili pravidelně na tréninky, na zápasy. Byli plnohodnotnou součástí týmu.

R8: Nemám tu zkušenost.

Tazatel: A pokud bys otázku převedla na své kroužky. Jak tam romské děti přistupují k činnosti?

R8: K povinnostem přistupují velice benevolentně, ale v momentě, kdy je to pro ně čistě jen zábava, tak fungují. Když má být vystoupení a ony si mají přinést třeba tričko, tak je to pro ně obrovský problém a trika musím přinést já. Ale jinak na kroužek přijdou včas a se zájmem. Do doby, kdy to nic nestojí a nemusí pro tu činnost dělat něco navíc, pracují dobře. Pokud je to jinak, okamžitě je problém.

R9: Ano. Hrál fotbal a dřív jsem měla dokonce cyklistu. Ale ten byl z dětského domova.

R10: Setkala, ale byly to děti z dětského domova.

R11: Ne. Měla jsem tu fotbalistu, ale ten měl právě problém, že na tréninky chodil nepravidelně.

R12: Ano, s fotbalistou.

Otázka č. 22 - Jaký vliv má nabídka sportovních aktivit na zájem romských dětí o školu?

R1: Já si myslím, že mají rády sporty, taneční a pohybové kroužky. Když si budou moci vybrat mezi školou, kde bude sport a tanec nebo jazykovou školou, tak dají přednost té sportovní. A také je to dáno věkem, čím jsou menší, tím je to bude bavit víc. Když už jsou na II. stupni tak to jsou děti které nebaví nic. Už je nebaví ani hry, a to myslím i hry v uvozovkách - při hodinách

R2: Myslím, že to pro romské děti může být dobrá motivace. Je možné, že by do školy pak chodily rády.

R3: Asi žádný.

R4: Žádný. Ale nedá se říci, že by neradi chodily do školy. Oni chodí rádi, je tu teplo, čisto. Nají se tu, napijí se tu, jsme na ně hodní, věnujeme se jim. Ale přimět je k tomu, aby měli o výuku zájem a aby chtěly studovat dál, tak to je dost náročné, neřku-li nemožné.

R5: Nevím. Nedokážu odpovědět.

R6: Žádný.

R7: Myslím si, že žádný. Ony se budou těšit až přijde hodina sportu, ale výuka bude nutné zlo, které musí přetřpět.

R8: Pokud se to týká sportovních nabídek, tak jsem přesvědčená, že to souvislost se zájmem o výuku má. Protože už jen tím, že jedou na nějaké utkání a dobře se tam umístí, tak potom druhý den ve škole sklízí obdiv a uznání. To jim doma chybí, tam je nikdo neocení. Ve škole jsou odměněny chválou spolužáků i pedagogů. A to pak upevňuje jejich pozici v kolektivu. Takže souvislost a spojitost to má.

R9: To také nevím. Nejsem s nimi v tak úzkém kontaktu.

R10: Žádný.

R11: Na to také nemohu odpovědět, nevím.

R12: Myslím, že tady žádná souvislost není. Zájem o školu nebudou mít větší.

Otázka č. 23 – Napadla Vás během rozhovoru nějaká myšlenka, kterou byste mi chtě/a sdělit?

R1: Každopádně je to skupina, která je hodně energická. Často si s tou energií neumí poradit, zvláště se vstupem do puberty a hlavně děvčata. Je ideální, když se realizují v šesté třídě a pak chodí na taneční kroužky. Měla jsem žačku - Romku, která chodila do 9.třídy. Učila jsem jí od šesté na přírodopis, poslední dobou na ní vzpomínám co s ní je. On jí nikdo z učitelů nemohl vystát, ani cítit, protože začala neuvěřitelně zlobit. Byla v dětském domově, měla mnoho sourozenců. Polovinu sourozenců měla maminka doma a polovinu dětský domov. Tatínek žil v Angli, Maminka jí vydírala (že by si jí vzala k sobě, ale oni jí údajně nechtějí dát). Byla z toho psychicky vyčerpaná. Měli jsme hrozně krásný vztah. Ona byla šikovná na přírodopis, psala si deníček a měla to co ostatní děti neměli - všímala si detailů. Vypichovala si je a psala k tomu myšlenky, přírodopis s ní byl hezký. Odpustila jsem jí jak vedla sešit. Pak byla v sedmé třídě a začala dělat problémy i mě. Důvodem byly citové problémy a celkově vztah, který s maminkou měla. Nemohla to řešit s maminkou a s rodinou, a tak zlobila mě, pak jí to zas bylo líto a přišla se omluvit. Hrozně jsem jí přála, aby si jí do rodiny zase vzali. Nakonec se myslím do rodiny vrátila. Byla to chytrá a šikovná dívka, ale sama si zavírala cestu. Mě to ničilo když že jsem věděla jak je chytrá. Zavírala si dveře tou svou vzdorovitostí, měla problémy v češtině a matematice. A jak nastartovala puberta tak některé kolegyně jí označovaly za typickou Romku. Já nevím co ten pojem přesně znamená, teď to samé říkají o Nikole. Asi je to temperament, divokost kterou mají v genech.

Ještě bych chtěla dodat, že jsem pracovala s Romy v centru volného času, kde jsme dělali třeba zábavné odpoledne. Dělali jsme soutěže, promítali filmy, rozdávali plyšáky a romské děti tam vždycky byly v houfech. Diskotéka - to bylo něco a zájem byl.

Tazatel: A jak jste tu akci propagovali? Jak se to děti dověděli?

R1: Dělala jsem letáčky, rozvěsila jsem to a děti si to mezi sebou řekly.

Taky jsme dělali led, půjčili jsme si čerpadlo, stříkali hřiště, ani to nezamrzlo a už začaly bruslit. Pak jsme jezdili na výlety, ale to už tolik nevyužívaly, to už nechtěli platit rodiče - tradiční problém rodiny.

R2: Napadá mě, že se dětem věnujeme - romským i ostatním stejně. Kolegové a vlastně i ty, ty máš romskou třídu. Takže přístup je stejný jako k ostatním dětem. Jen mi vadí obtížná spolupráce s romskými rodinami.

Tazatel: Dokázala bys říct, co je příčinou?

R2: Žijí v přesvědčení, že jim každý chce ublížit. Dospělí sem jdou nabuzení, že tomu kantorovy ukážou. Běda tomu, kdo vztáhne ruku na romské dítě. To by bylo daleko horší než na dítě většinové. Když dítě běhá bezprizorně venku – to jim nevadí. Výchova u nich je pojatá trošičku jinak.

R3: Hlavně to, že by sportovní třídy měly být otevřené pro všechny děti bez rozdílu rasy a finančních možností. Mělo by to být v rovnováze, protože to nedělá dobře, když se v jedné třídě sejde více takových patologických žáků - asociálních.

Tazatel: Jak proběhlo rozdělení žáků?

Já nevím, to určilo asi vedení školy po dohodě s rodiči.

R4: Pokud se těmto dětem učitel věnuje od první třídy až do deváté, což tady možné je, tak má velkou možnost dítě podstatně pro budoucnost ovlivnit. Mám zkušenost, že když takové dítě je potom na učňovské škole a má třeba volno, tak za svým bývalým učitelem přijde, řekne, co a jak, jak mu to jde ve škole a když potřebuje s něčím poradit, tak přijde za tím svým učitelem. Když se učitelé v průběhu školy střídají, tak je to k ničemu.

Normální dítě má doma nějaké zázemí, mělo by mít. Má rodiče, mámu, tátu, kteří se mu věnují. Když je čas, dělají s ním nějaký sport, dívají se společně na televizi, hrají společně nějaké hry. Tyto děti ne, máma s tátou se jim nevěnují. Opravdu mají jen toho učitele.

R5: Já si myslím, že integrace Romů je hlavně mediální záležitost, hodně se do toho investuje a je to tak trochu uměle vytvořený problém. Nepřineslo to zatím nic hmatatelného a uchopitelného. A co se týče sportu, tak pro Romy je nepodstatnou součástí jejich života.

R6: Je příjemné, že se v Krupce v takové míře objevil sport. Děti využívají beze zbytku všech možností, které se tu nabízí.

Tazatel: Jsou tyto možnosti využívány i romskou populací?

R6: Ano, i v dospělé populaci Romů. Ti hrají fotbal za Krupku. Zajímavá je mentalita Romů. Co jsem učila speciální třídy, tak jsem si uvědomila jak zvláštní to jsou lidé. Jak dokáží být věrní, když si je člověk získá. A je to úplně jiná práce, než s normálními dětmi.

Tazatel: A to na základě důvěry? Není to třeba strach nebo vypočítavost?

Ne, to vidíš, když přijde dítě normální a romské. Romské dítě přilne.

R7: Romové jsou pohybově velmi nadaní a sportovně aktivní do 18-ti let. Pak to většinou končí a dál nemají o sport zájem. Romské děti se rodí extrémně pohybově nadané. A za celou dobu mého života, od základní školy, přes střední a fotbalový oddíl až sem, si nevzpomínám, že bych viděl tlustého romského kluka. Všichni běhají, většinou před námi, když už je nějaký závod. Někde je chyba v tom přechodu do dospělosti, tam se něco láme. Většinou končí tím, v lepším případě, že jdou na učňovský obor anebo do práce. Myslím si, že by bylo pro jejich etnikum velmi důležité, kdyby se ve vrcholovém sportu objevil nějaký romský sportovec – osobnost. Bohužel, zatím jako vzor mají rapery.

R8: Nevím. Asi jsem už řekla vše.

R9: Nic dalšího mne nenapadá.

R10: Myslím si, že začlenění Romů bude otázka více než desítek let. Když to přeženu, tak ustrnuli na určité vývojové fázi a dál se neposouvají. Navíc současný sociální systém sice Romům poskytuje záruku přežití, ale ne dalšího vývoje.

R11: Mě napadají obecně známé věci. Ale je důležité, aby byly pro děti otevřené stadiony a hřiště. Když už přijdou, že chtějí sportovat, tak musí mít prostor a někdo by se jich měl ujmout. Aby tam byl člověk, který poradí, hodí míč. Jinak žádné děti sportovat nebudou.

R12: Ani ne, již mne nic nenapadá.